

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

**DOLANDIRICILIK SUÇUNUN BİR İŞLENİŞ ŞEKLİ OLARAK
PİRAMİTSEL DOLANDIRICILIK SUÇU**

Ahmet Mertcan DEVELİ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

DOLANDIRICILIK SUÇUNUN BİR İŞLENİŞ ŞEKLİ OLARAK PİRAMİTSEL
DOLANDIRICILIK SUÇU

Ahmet Mertcan DEVELİ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

TEŐEKKÖR

Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakóltesi'ne girdiğim ilk günden itibaren bir öğrenci değil de hukukçu ve meslektaő yetiőtirmeye, eğitmeye çalışan tez danıőmanım olan Prof. Dr. Çetin ARSLAN'a teőekkör ederim.

Bununla birlikte lisans eğitim hayatım boyunca bana Ceza Hukukunu sevdiren sayın Önder TOZMAN hocama ve Muammer KETÖZMEN hocama ve Eylül ERDEM hocama da teőekkörlerimi sunarım.

Her ne kadar metinde adları geçmese de eğitim öğretim hayatım boyunca üzerimde emeği geçen tüm hocalarıma ve aileme de teőekkör ederim.

ÖZET

DEVELİ, Ahmet Mertcan. *Dolandırıcılık Suçunun Bir İşleniş Şekli Olarak Piramitsel Dolandırıcılık Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020.

İnsan topluluklarının oluşmaya başladığı ilk günden beri, birlikte yaşama gerekliliğinden dolayı insanlar arasındaki iletişim ve paylaşım artmış olsa da bununla birlikte bu ilişkilerin kötüye kullanımı oldukça yaygınlaşmıştır. Dolandırma eylemi, hırsızlıkla birlikte toplumun en çok karşılaştığı malvarlığına karşı işlenen suçlardandır. Günümüzde ise hem internet sayesinde diğer insanlara ulaşmanın kolaylaşması hem de kalabalıklaşan şehir hayatı bu suçun işlenişini hem kolaylaştırmış hem de sayısını arttırmıştır. Bahsedilen bu kolaylık insanları suçu daha farklı şekillerde işlemesine sebep olmuş ve zamanla kanun koyucunun düzenlemediği alanlarda ve şekillerde bu suçun işlendiğine hem dünya toplumları hem de Türk toplumu farklı şekillerde şahit olmuştur.

Bununla birlikte kanun koyucu bu farklı metotları cezalandırma konusunda eksik kalmış, kanunda eksiklikler ortaya çıkmıştır. Bu durum da ceza hukukunun temel işlevi olan adalet duygusunun tatmininde şimdi olmasa bile gelecek süreç içinde toplumda sorunlara yol açacaktır.

Bahsedilen eksikliklerin giderilmesine ve adalet duygusunun tatminine ufak da olsa katkı sağlamak için hazırlanan çalışmamızda “*Piramitsel Satış Sistemleri Kurma*” ve “*Piramitsel Dolandırıcılık*” fiillerinin TCK 157. ve 158. maddelerine ve tipikliğe ne kadar uyduğu, “*Piramitsel Dolandırıcılık*” *Piramitsel Dolandırıcılık*” olarak nitelendirilen eylemlerin dolandırıcılık suçunun nitelikli hali sayılmasının gerekliliği, oluşacak suçta gerçek içtima kurallarının uygulanmasının gerekliliği sebepleriyle açıklanmış, suça ilişkin temel kavramlara yer verilmiş ve suçun yapısal unsurları incelenmiştir. Çalışma yapılırken konuya ilişkin örneklere ve güncel olaylara da atıflar yapılarak Yargıtay kararlarına da başvurulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Dolandırıcılık, Ponzi, Piramitsel Dolandırıcılık, Çiftlik Bank, Titan

ABSTRACT

DEVELİ, Ahmet Mertcan. *Crime of Pyramid Scheme Fraud as a Form of Committing Fraud*, Master's Thesis, Ankara, 2020.

Ever since the beginnings of the formation of human societies, despite the fact that communication and sharing has increased among human beings due to the necessity of living together, taking improper advantage of these relationships has become quite widespread. Act of fraud, like theft, is one of the most common crimes committed against one's assets that societies are faced with. At present, owing to the fact that internet has eased reaching other people, and the overcrowding of urban life, committing this crime has become not only easier but also more numerous. This ease in reaching people and overcrowding of urban life has caused people to commit this crime in different ways, and in the course of time, both Turkish society and other societies have witnessed in various forms that this crime has been committed in areas and forms that have not been regulated by legislature.

Moreover, legislature have been insufficient in terms of penalizing these crimes, which has caused inadequacy in law. Even if not at present, but in the future, this condition will lead to social problems in satisfying the feeling of justice which is the main function of criminal law.

In this study which aims to eliminate the stated deficiencies and to make a slight contribution to maintaining satisfaction in the feeling of justice, the necessity of including pyramid scheme fraud in special penal provision of fraud and the reasons of the necessity of application of adding penalties one by one have been explained. In addition to this, fundamental concepts related to the crime, and structural components of the crime have been studied. During the course of the study, references to relevant examples and contemporary events have been made and the verdicts of the Supreme Court of Appeals have been consulted.

Key Words

Fraud, Ponzi, Pyramid Scheme Fraud, Çiftlik Bank, Titan

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	i
ETİK BEYAN	ii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM DOLANDIRICILIK SUÇUNUN KAVRAMSAL OLARAK İNCELENMESİ, SUÇUN UNSURLARI VE BENZER SUÇLARDAN AYIRIMI ...	4
1.1. GENEL AÇIKLAMALAR VE TARİHSEL GELİŞİM	4
1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	6
1.1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem.....	7
1.1.3. Cumhuriyet Sonrası Dönemdeki Düzenlemelerin Karşılaştırılması	7
1.2. DOLANDIRICILIK SUÇUNUN KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA DÜZENLENİŞİ	9
1.2.1. Almanya	9
1.2.2. Avusturya	9
1.2.3. İtalya.....	10
1.2.4. İsviçre.....	10
1.2.5. İngiltere	10
1.3. KORUNAN HUKUKİ DEĞER	11
1.4. SUÇUN UNSURLARI	12
1.4.1. Tipiklik.....	13
1.4.1.1. Tipikliğin Maddi Unsurları	14
1.4.1.1.1. Fail.....	14
1.4.1.1.2. Mağdur	17
1.4.1.1.3. Hareket (Fiil)	21
1.4.1.1.3.1. Hile Kavramı	22
1.4.1.1.3.2. Ceza Hukuku Hilesi ve Özel Hukuk Hilesi Ayırımı	26
1.4.1.1.3.3. Hilenin Aldatıcılığı ve Aldatma Kavramı	28
1.4.1.1.3.4. Hileli Davranışın Gerçekleştirilmesinde İcrai ve İhmali Davranış Ayırımı.....	30
1.4.1.1.4. Netice.....	32
1.4.1.1.5. Nedensellik Bağı	35

1.4.1.2.	Tipikliğin Manevi Unsurları	36
1.4.2.	Hukuka Aykırılık Unsuru.....	40
1.5.	SUÇUN BENZER SUÇ VE KABAHAHLERLE KARŞILAŞTIRILMASI	
	41	
1.5.1.	Dolandırıcılık ve Hırsızlık.....	41
1.5.2.	Dolandırıcılık ve Yağma	43
1.5.3.	Dolandırıcılık ve Güveni Kötüye Kullanma	43
1.5.4.	Dolandırıcılık ve Karşılıksız Yararlanma	45
1.5.5.	Dolandırıcılık Suçu ve Bilişim Sistemleri Aracılığıyla Haksız Çıkar Sağlama	46
1.5.6.	Dolandırıcılık ve İrtikap.....	47
1.5.7.	Dolandırıcılık Suçu ve Dilendiricilik	48
1.6.	SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ	49
1.6.1.	Cezanın Artırılmasını Gerektiren Nitelikli Haller.....	50
1.6.1.1.	Dolandırıcılık Suçunun Dini İnanç ve Duyguların İstismar Edilmesi Suretiyle İşlenmesi	50
1.6.1.2.	Dolandırıcılık Suçunun Kişinin İçinde Bulunduğu Tehlikeli Durum veya Zor Şartlardan Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi	51
1.6.1.3.	Dolandırıcılık Suçunun Kişinin Algılama Yeteneğinin Zayıflığından Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi	52
1.6.1.4.	Dolandırıcılık Suçunun Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, Kamu Meslek Kuruluşlarının, Siyasi Parti, Vakıf veya Dernek Tüzel Kişiliklerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi.....	54
1.6.1.5.	Dolandırıcılık Suçunun Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Zararına İşlenmesi	56
1.6.1.6.	Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi.....	57
1.6.1.7.	Dolandırıcılık Suçunun Basın ve Yayın Araçlarının Sağladığı Kolaylıktan Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi	59
1.6.1.8.	Dolandırıcılık Suçunun Tacir veya Şirket Yöneticisi Olan ya da Şirket Adına Hareket Eden Kişilerin Ticari Faaliyetleri Sırasında ve Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatifin Faaliyeti Kapsamında İşlenmesi.....	61
1.6.1.9.	Dolandırıcılık Suçunun Serbest Meslek Sahibi Kişiler Tarafından Mesleklerinden Dolayı Kendilerine Duyulan Güvenin Kötüye Kullanılması Suretiyle İşlenmesi	63
1.6.1.10.	Dolandırıcılık Suçunun Banka veya Diğer Kredi Kurumlarınca Tahsis Edilmemesi Gereken Bir Kredinin Açılmasını Sağlamak Maksadıyla İşlenmesi	65
1.6.1.11.	Dolandırıcılık Suçunun Sigorta Bedelini Almak Maksadıyla İşlenmesi	66
1.6.1.12.	Dolandırıcılık Suçunun Kamu Görevlileriyle İlişkinin Olduğundan, Onlar Nezdinde Hatırı Sayıldığından Bahisle ve Belli Bir İşin Gördürüleceği Vaadiyle Aldatılarak İşlenmesi	68
1.6.2.	Daha Az Cezayı Gerektiren Nitelikli Haller	69

1.6.2.1.	Dolandırıcılık Suçunun Bir Hukuki İlişkiye Dayanan Alacağı Tahsil Amacıyla İşlenmesi.....	69
1.6.2.2.	Şahsi Cezasızlık ve İndirim Sebepleri.....	71
1.6.2.3.	Etkin Pişmanlık.....	73
1.7.	DOLANDIRICILIK SUÇUNUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ.....	74
1.7.1.	Teşebbüs.....	74
1.7.2.	Gönüllü Vazgeçme.....	77
1.7.3.	İştirak.....	78
1.7.4.	İçtima.....	80
1.8.	DOLANDIRICIK SUÇUNUN SORUŞTURULMASI VE KOVUŞTURULMASI.....	83
1.9.	DOLANDIRICILIK SUÇUNDA GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME	84
1.10.	DOLANDIRICILIK SUÇUNA İLİŞKİN YAPTIRIM VE GÜVENLİK TEDBİRLERİ.....	86
1.10.1.	Gerçek Kişiler Hakkında Uygulanacak Yaptırımlar.....	86
1.10.2.	Tüzel Kişiler Hakkında Uygulanacak Yaptırımlar.....	88
1.10.3.	Dava Zamanaşımı.....	89
1.11.	UZLAŞTIRMA.....	90
2.	BÖLÜM DOLANDIRICILIK SUÇUNUN PİRAMİTSEL ŞEKİLDE İŞLENMESİ.....	92
2.1.	GENEL OLARAK.....	92
2.2.	DOLANDIRICILIK SUÇUNUN PİRAMİTSEL ŞEKİLDE İŞLENMESİ	93
2.2.1.	Piramitsel Sistemlerde Hile Unsuru.....	95
2.3.	PİRAMİTSEL ŞEKİLDE YAPILAN İŞLEMLERİ YASAKLAYAN NORMLAR.....	97
2.4.	DOLANDIRICILIK SUÇUNUN PONZİ SİSTEMİ ARACILIĞIYLA İŞLENMESİ.....	98
2.5.	PİRAMİTSEL ŞEKİLDE İŞLENEN DOLANDIRICILIK SUÇU İLE PONZİ SİSTEMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	100
2.6.	KARŞILAŞTIRILMALI HUKUKTA DÜZENLENİŞİ.....	103
2.6.1.	Avusturya.....	104
2.6.2.	Almanya.....	104
2.6.3.	İngiltere.....	105
2.6.4.	Amerika Birleşik Devletleri ve Diğer Ülkeler.....	105
2.7.	PİRAMİTSEL EYLEMLERİN SUÇUN DİĞER NİTELİKLİ HALLERİYLE BİRLİKTE GERÇEKLEŞMESİ HALİ.....	106

2.7.1. Dolandırıcılık Suçunun Kişinin İçinde Bulunduğu Tehlikeli Durum veya Zor Şartlardan Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi.....	108
2.7.2. Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi.....	108
2.7.3. Dolandırıcılık Suçunun Basın ve Yayın Araçlarının Sağladığı Kolaylıktan Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi	109
2.7.4. Dolandırıcılık Suçunun Tacir veya Şirket Yöneticisi Olan ya da Şirket Adına Hareket Eden Kişilerin Ticari Faaliyetleri Sırasında ve Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatifin Faaliyeti Kapsamında İşlenmesi.....	110
2.8. SUÇUN ÖRGÜT FAALİYETİ KAPSAMINDA İŞLENMESİ	111
2.9. PİRAMİTSEL ŞEKİLDE VEYA PONZİ SİSTEMLERİ ARACILIĞIYLA İŞLENEN DOLANDIRICILIK SUÇUNUN NİTELİKLİ HAL SAYILMASI GEREKLİLİĞİ	112
2.10. PİRAMİTSEL ŞEKİLDE VEYA PONZİ SİSTEMLERİ ARACILIĞIYLA İŞLENEN DOLANDIRICILIK SUÇUNDA CEZA VERİLİRKEN GERÇEK İÇTİMA KURALLARININ UYGULANMASI GEREKİLİĞİ.....	115
2.11. PİRAMİTSEL DAVRANIŞLAR VE UYGULANMASI GEREKEN DİĞER HÜKÜMLER.....	117
SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA	126
YARARLANILAN İNTERNET SİTELERİ.....	130
EK.1 ORJİNALLİK RAPORU	131
EK.2 ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....	132
ÖZGEÇMİŞ.....	133

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Piramitsel Sistemleri Tanıma Şeması	101
Şekil 2 : Piramit Şeması	102

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	: Anayasa
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
E-TCK	: 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu
gbi.	: Geniş bilgi için
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
md.	: Madde
no.	: Numara
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SÜ	: Selçuk Üniversitesi
T.	: Tarih
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Y.	: Yıl

GİRİŞ

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK)¹ özel hükümlerine ilişkin “İkinci Kitabı”nın “Kişilere Karşı Suçlar” başlıklı ikinci kısmının dördüncü bölümünde “Malvarlığına Karşı Suçlar” (141-170) yer almaktadır. Bu kapsamda da kanun koyucu tarafından, “Hırsızlık(141)”, “Nitelikli Hırsızlık(142)”, “Yağma(148)”, “Nitelikli Yağma(149)”, “Hakkı Olmayan Yere Tecavüz(154)”, “Dolandırıcılık(157)”, “Nitelikli Dolandırıcılık(158)” gibi farklı maddi unsurlara sahip suçlar düzenlenmiştir. Söz konusu suçlarda kimi zaman mülkiyet hakkı kimi zaman zilyetlik kimi zaman irade serbestisi kimi zaman da kamu mallarının güvenliği korunmak istenmiştir. Dolandırıcılık suçu, kanun koyucunun malvarlığına karşı suçlar kapsamında ele aldığı suçlardan olup suçla korunan hukuki değer hem mağdurun mal varlığı değeri hem de fail tarafından sakatlanan irade serbestisidir. Tez çalışmasına adını veren “Piramitsel Sistemler” ve “Ponzi Sistemleri” kullanılarak gerçekleştirilen dolandırıcılık suçunda ise korunan hukuki değer yukarıdakilere ek olarak, ticari hayatın devamıdır.

Dolandırıcılık suçu Roma Hukuku'ndan beri gerçekleştirilen bir suç olsa da suçun piramitsel şekilde işlenen haline son zamanlarda suçun basit halinden daha çok rastlanılmaktadır. Suçun bu sistemler kullanılarak işlenmesi sıklığının artışıyla birlikte kimi ülkeler bu sistemleri yasaklayıcı ve cezalandırıcı normlar ihdas etmeye başlamış olsa da Türk Hukuk Sistemimizde ve normlarımızda henüz bu konuda bir çalışma bulunmamaktadır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 80. maddesinde “Piramit Satış” tanımlanmıştır. Buna göre:

“Piramit satış; katılımcılarına bir miktar para veya malvarlığı ortaya koymak karşılığında, sisteme aynı şartlar altında başka katılımcılar bulma koşuluyla bir para veya malvarlığı kazancı olanağı ümidi veren ve malvarlığı kazancının elde edilmesini tamamen veya kısmen diğer katılımcıların da koşullara uygun davranmasına bağlı kılan, gerçekçi olmayan veya gerçekleşmesi çok güç olan kazanç beklentisi sistemi(dir).”

Kanun koyucu bu maddeyle birlikte sisteminini tanımlamış, 77.maddede de “Piramit satış sistemlerini başlatan, düzenleyen veya toplantı, elektronik posta veya diğer birçok

¹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Resmi Gazete Tarihi: 12.10.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25611.

kimsenin de katılımını sağlamaya elverişli yöntemlerle yayan veya böyle bir sistemin diğer bir şekilde yayılmasını ticari amaçlarla destekleyenler...” hakkında Türk Ceza Kanunu’nun ilgili hükümleri uygulanacaktır diyerek norma aykırı davranışın cezası belirtilmiştir fakat Türk Ceza Kanunu’nun hangi hükümlerinin uygulanacağı hakkında bir düzenleme yapılmamıştır.

Pozitif hukuk kurallarındaki eksiklik dikkate alındığında, çalışmamızda günümüzde hemen hemen herkesin mağduru olabileceği piramitsel dolandırıcılık suçu, doktrinsel çalışmalara kısmen de olsa katkı sunabilmek ve eksik gördüğümüz hususların giderilebilmesi amacıyla incelenmiştir. Bu inceleme esnasında detaya inilerek suçun unsurları, özel görünüş şekilleri, doktrinsel görüşler ve yargı kararlarına başvurulmuştur.

İki bölümden oluşan bu tez çalışmasının ilk bölümünde “*Piramitsel Sistemler*” incelenmeden önce ilgisi oranında kanun koyucunun kanunun 157. ve 158. maddelerinde tanımladığı dolandırıcılık suçu ve nitelikli halleri incelenmiş, suçun özel görünüş biçimlerine yer verilmiş, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun ilgili hükümlerine göre soruşturma, kovuşturma ve yargılama süreci hakkında bilgi verilmiştir. Yine aynı bölümde suçun Türk Hukuk Tarihi içindeki gelişim süreci anlatılarak karşılaştırmalı hukuktaki yeri incelenmiştir. Bu incelemelerle birlikte suçun maddi ve manevi unsurları yargı kararları ışığında örneklerle açıklanmış, söz konusu maddi unsurlar da göz önüne alınarak bazı diğer suç ve kabahatlerle karşılaştırması yapılmıştır. Suçun nitelikli hallerinin ayrı bir bölüm altında incelenmesi olası gibi görünmekteyse de çalışmanın bu şekilde düzenlenmesinin temel sebebi, piramitsel sistemler kurmanın 6502 sayılı kanunun yaptığı atıf ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda karşılığının bulunması gerekliliğine karşın, kanun koyucunun TCK’da bu yönde bir düzenlemeden kaçınarak ilgili fiilleri nitelikli dolandırıcılık kapsamına almadığı gibi basit dolandırıcılık kapsamına da almamış olmasıdır. Bu boşluğun getirdiği en önemli sonuç ise söz konusu fiillerin ayrı bir suç tipi ya da nitelikli dolandırıcılık olarak değerlendirilmesinden önce, basit dolandırıcılığın oluşup oluşmadığı hususunda bir kanaate varılmasının gerekliliğidir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıracak en önemli unsura, piramitsel dolandırıcılık sistemlerinin Türk Ceza Kanunu içindeki yerine yer

verilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, Türk Hukuk Kaynakları içinde daha önce “kartopu sözleşmeleri” olarak yer alan daha sonra “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” ile düzenlenen fakat Ceza Hukuku alanında önü açık bırakılan piramitsel dolandırıcılık ve ponzi sistemleri gibi farklı isimlerle karşımıza çıkan dolandırıcılık türünün tanımı yapılmış, örnekleri verilmiş, karşılaştırmalı hukuktaki yeri incelenmiş ve yine önceki bölümlerde olduğu gibi suçun maddi ve manevi unsurları araştırılmıştır. Piramitsel dolandırıcılık suçu, ortaya çıkan zarar ve mağdur sayısı dikkate alındığında suçun basit ya da herhangi bir nitelikli haline göre çok daha ağır zarara yol açmaktadır. Her ne kadar bireylerin sadece ekonomik özgürlükleri ve irade serbestisi zarar görüyor gibi gözükse de toplumda bu şekilde işlenen bir suçun yarattığı etki yadsınamaz derecede yoğun olmaktadır. Tüm bu zarar ve etki karşısında, doktrinde suçun bu şekilde işlenmesinin özel bir düzenlemeye konu olması hususunu inceleyen yeterli bir çalışma ya da inceleme yapılmadığı görülmektedir.

Çalışmamızın sonuç kısmında ise, piramitsel sistemlerin Türk Ceza Kanunu’nun 157. ve 158.maddelerine uyduğu ölçüde cezalandırılması ve bununla birlikte mağdur sayısının çokluğu hesaba katıldığında suçta gerçek içtima hükümlerinin uygulanması gerekliliği üzerinde durularak karşılaştırmalı hukuktan örnekler verilerek desteklenmiştir.

1.BÖLÜM

DOLANDIRICILIK SUÇUNUN KAVRAMSAL OLARAK İNCELENMESİ, SUÇUN UNSURLARI VE BENZER SUÇLARDAN AYRIMI

1.1. GENEL AÇIKLAMALAR VE TARİHSEL GELİŞİM

Dolandırıcılık, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "*Birisini aldatarak parasını veya malını elinden almak*" olarak tanımlanmıştır². Kelimenin kökü olan "dolan" kelimesi hile, düzen, kandırma anlamlarını içermektedir. Dolandırıcı da bu fiili gerçekleştiren kişiyi ifade etmektedir.

Dolandırıcılık kavramı, İngilizce'de ise "fraud" olarak tanımlanmakta olup Latince'deki "fraus" sözcüğünden gelmektedir. Kelimenin Latince anlamı ise "düzenbazlık"tır.

Hukuki olarak tanımlandığında dolandırıcılık, failin, bir kimseyi kandırabilecek nitelikte hileli davranışlarla hataya düşürüp, onun veya üçüncü bir kişinin zararına, kendisine veya başkasına yarar sağlaması ile gerçekleşen fiildir³. Hafizoğulları'na göre, dolandırıcılık iyi niyet kuralının ihlali ve günlük beşeri ilişkilerde, ticari hayatta serbest ile yasak arasındaki ince çizgidir⁴. Dolandırıcılık kavramı farklı nüanslarla tanımlanmış olsa da tüm tanımlarda ortak olan iki husus hile ve bu hile neticesinde elde edilen menfaattir.

Suç, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) sistematğine göre malvarlığına karşı suçlar kapsamında düzenlenmiştir. Malvarlığına karşı suçlar Anayasa'da koruma altına alınan mülkiyet hakkını ve zilyetliği ihlal eden suçlardır. Bu suç hırsızlıkla birlikte malvarlığına karşı işlenen suçların en tipini oluşturmakla birlikte en sık işlenen suçlardan sayılmaktadır⁵. Kriminolojik araştırmalar göstermiştir ki ilgili suçta yönelim

² www.sozluk.gov.tr, 04.01.2020 tarihinde erişilmiştir.

³ **Gören, Sami**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2012, s.961.

⁴ **Hafizoğulları, Zeki / Özen Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, USA Yayıncılık, Ankara, 2010, s.370.

⁵ **Toroşlu, Nevzat**, Ceza Hukuku Özel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014, s.173.

son zamanlarda yüksek oranda artış göstermektedir. Bu artışın temel nedeni yağmalama içgüdüsünün belirli aralıklarla daha sık görülmesidir⁶.

Dolandırıcılık suçu, Anayasa'da dahi yüz kızartıcı bir suç olarak belirtilmiştir. Yüz kızartıcı suçlar genel olarak kişiyi toplum karşısında küçük düşüren ve toplum tarafından dışlanmaya yol açacak suçlardandır.

Dolandırıcılık suçunun işlenmesi ile sadece fail ve mağdur arasındaki güven ilişkisi değil, toplumda yaşayan bireylerin de birbirlerine karşı güven duygusu zarar görmektedir. Bu bakış açısıyla da suç bireylerden ziyade topluma zarar vermektedir.

Suçun mağdur ve toplum üzerindeki etkileri düşünüldüğünde dolandırıcılık suçunu düzenleyen hükümlerin amacının hem kişilerin malvarlığını ve irade özgürlüğünü korumak hem de⁷ insanlar arasındaki ekonomik ilişkileri ve güven ilişkisini korumak olduğu söylenebilir. Dolandırıcılığın suç sayılmasının sebebi, failin yarattığı tehlikenin ağırlığı ve mağdurların fiilin gerçekleştirildiği andaki koruma güdüsünden yoksunluğunun özel hukuk korumasından ziyade ceza hukuku korumasına ihtiyaç duymasındır⁸.

Dolandırıcılık suçunda fail, fiili hakimiyeti hırsızlık ve yağmada olduğu gibi doğrudan sağlamamaktadır. Fail, niyetini gizleyip hileye başvurarak söz konusu mal varlığı üzerinde hakimiyetini sağlamaktadır. Dolandırıcılık suçunu malvarlığına karşı işlenen suçlardan ayıran en önemli husus bu suçun aldatma temelli olmasıdır⁹. Bununla birlikte, işlenen suçlara da bakıldığında mağdur söz konusu maddi menfaate yol açacak maddi değeri ya da başka bir şeyi çoğu zaman kendi rızasıyla faile teslim etmektedir. Bu durum, ceza hukuku açısından fiilin suç olma vasfını değiştirmemektedir.

TCK 157. maddede suçun basit hali,¹⁰ 158. maddede ise nitelikli hali tanımlanmıştır. Devam eden maddede ise dolandırıcılık suçunun bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla işlenmesi hali düzenlenmiştir. Kanununun 167. vd maddelerinde şahsi

⁶ **Toroslu**, s.174.

⁷ **Centel, Nur/ Zafer, Hamide/ Çakmut, Özlem**, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Beta Yayınevi, İstanbul, 2017,s.449.

⁸ **Bilen, Mesut**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, Doktora Tezi, Konya, 2012, s.10.

⁹ **Yurtcan, Erdener**, Malvarlığına Karşı Suçlar, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s.302.

¹⁰ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Resmi Gazete Tarihi: 12.10.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25611.

cezasızlık sebepleri veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ve dolandırıcılık suçuna ilişkin etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmiştir.

Tarihsel süreç boyunca dolandırıcılık suçu hırsızlık fiilinin bir görünüşü olarak düşünülse de failin suça konu olan değer üzerinde fiili hakimiyeti doğrudan sağlamamasından dolayı esasen daha farklı bir kapsamda değerlendirilmiştir.

Roma Hukuku'nda dolandırıcılık, hırsızlığın bir türü sayılmıştır veya sahtecilikle birlikte düşünülmüştür¹¹. Daha sonra ortaya çıkan, hile ve aldatma unsurlarını içeren “stellionatus” suçu dolandırıcılığa daha yakın bir suç olarak nitelendirilmiştir¹².

Dolandırıcılık suçunun diğer suçlardan bağımsız olarak ele alındığı ilk düzenleme Fransız Ceza Kanunu'dur¹³. Söz konusu kanun 1810 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İslam Hukuku kaynaklarında dolandırıcılık suçunun bağımsız bir suç olarak tanımlanmamıştır fakat somut olaya uygulanacak hükümlerle dolandırıcılık suçunu oluşturan fiillerin cezalandırılabilmesi söylenebilmektedir¹⁴.

1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti'nin bir İslam devleti olması sebebiyle İslam Ceza Hukuku sistemi uygulanmıştır. İslam Hukuku'nda dolandırıcılık fiilleri, hadd cezasını gerektiren suçlar arasında yer almamıştır¹⁵. Hadd cezaları, Kur'an'da belirtilmiş ve değişmez cezaları ifade etmektedir¹⁶. Bununla birlikte, tipi önceden belirlenmemiş olan ve hakime geniş bir takdir yetkisi sağlayan ta'zir cezalarını gerektiren suçlar arasında dolandırıcılık yer almaktadır¹⁷.

Osmanlı yazılı hukuk kaynaklarından kanunnameler incelendiğinde malvarlığına karşı suçlar hakkında düzenlemelere yer verildiği görülmüş olsa da Ala üd Devlet Bey

¹¹ Selçuk, Sami, Dolandırıcılık, Yasa Yayınları, İstanbul, 1982, s.35.

¹² Umur, Ziya, Roma Hukuku Lügati, İstanbul, 1932, s.202.

¹³ Selçuk, s.37, Bilen, s.10.

¹⁴ Selçuk, s.42.

¹⁵ Acar, Esra Hondu, 5237 sayılı TCK Kapsamında Dolandırıcılık Suçu, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, s.30.

¹⁶ Mumcu, Ahmet, Türk Hukuk Tarihi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s.95.

¹⁷ Mumcu, s.99.

Kanunnamesinde hile içeren bazı eylemlerin cezalandırıldığı ve belli ölçüde hilenin de suç olarak düzenlendiği söylenebilir¹⁸.

Daha sonraki düzenlemelerde dolandırıcılık suçuna ilişkin bir hüküm olmasa da 1810 Tarihli Fransız Ceza Kanunu'nun Türkçe'ye çevrilmesi ile meydana gelen 1858 tarihli Ceza Kanunname'i Hümayun'u 233. maddesinde; *“Dolandırıcılık yolunda türlü hile ve desais imaliyle bir adamın akçe ya da emlak veya tahvilat ve senedatını ve sair eşyasını bertakip ile elinden alan şahıs, üç aydan üç seneye kadar hapsolunur ve kendisinden bir mecdiye altınından elli mecdiye altınına kadar cezayı nakdi dahi alınır. Ve memirin-i devletten ise bu cezalardan başka memuriyetten tard cezasına dahi müstehak olur.”*¹⁹ denilerek dolandırıcılık suçu düzenlenmiştir²⁰.

1.1.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

1926 ve 2005 yılları arasında yürürlükte olan ETCK'nin 503. maddesine göre dolandırıcılık;

“Her kim bir kimseyi hulus ve saffetinden bilistifade kandıracak mahiyette sanialar veya hileler yaparak hataya düşürüp o kimsenin veya aharın zararına kendisine veya başkasına haksız bir menfaat temin etmek(dir).”

Suçla ilişkin düzenleme kanunun “mal aleyhine cürümler” kısmında “dolandırıcılık ve iflas” başlığı altında bulunmaktadır. Daha sonra yapılan değişiklik ile suçun tanımı *“Bir kişiyi kandırabilecek nitelikte hile ve desiseler yaparak hataya düşürüp onun veya başkasının zararına, kendisine veya başkasına haksız bir menfaat sağlamak”* olarak değiştirilmiştir. Aynı maddenin devamında fiilin ihmali şekilde işlenebilmesi haline de yer verilmiştir. Kanun koyucu, suçun nitelikli hallerine de yer vermiştir.

ETCK'nin mülga hale gelmesiyle birlikte yürürlüğe giren TCK'nın 157. maddesinde kanun koyucu dolandırıcılık suçunu *“Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak”* olarak tanımlamıştır.

1.1.3. Cumhuriyet Sonrası Dönemdeki Düzenlemelerin Karşılaştırılması

ETCK'de suçun maddi unsurlarından olan fiil nitelendirilirken bir kimsenin kandırılabilceği nitelikte hile ve desise yapmak olarak belirtilmesinin aksine 5237

¹⁸ Bilen, s.23.

¹⁹ Bilen, s.25.

²⁰ Selçuk, s.64.

sayılı kanunun ilgili maddesinde bu fiilin sadece hileli davranış olarak nitelendirilmesi yapılmıştır. Yine bununla birlikte hile ve desise ayırımının ortadan kalktığı ve sadece hileli davranışın yeterli olduğu sonucuna varılabilir.

ETCK'deki düzenlemenin 2.fıkrasında “mağdurda esasen var olan hatadan, hile ve desise kullanmak suretiyle yararlanarak” bu suçun gerçekleştirilebileceği belirtilmişken TCK'de buna benzer bir düzenlemeye yer verilmemiştir²¹.

TCK'de ETCK'deki düzenlemeden uzaklaşarak suçun ihmali bir şekilde işlenebileceği de kabul edilmiştir.

5237 sayılı YTCK'ye bakıldığında kişi tüm haklarıyla beraber korunmaya çalışılmış ve ETCK'deki gibi sadece “mala karşı cürümler” başlığı altında düzenleme yoluna gidilmemiştir²².

Kanun koyucu mülga kanunda yer alan bazı nitelikli halleri TCK kapsamında düzenlemediği gibi mülga kanunda yer almayan bazı nitelikli halleri de ilk kez TCK ile düzenlemiştir. Şüphesiz ki kanunların içeriğine salt yasama faaliyeti olarak bakmamak gerektiğinden dolayı ETCK'nin yürürlüğü esnasında görülmekte olan fakat şimdi görülmeyen nitelikli hallerin kanunda yer almaması hukuken mantıklı bir gerekçeyle açıklanabilir. Çalışmanın çıkış noktasını oluşturan “Piramitsel Dolandırıcılık” ve “Kartopu Sözleşmeleri'nin” de bu gerekçeyle nitelikli hal olarak değerlendirilmesi gerekliliği ilerleyen bölümlerde açıklanacaktır.

TCK'nin 159. maddesinde bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla suçun işlenmesi daha az cezayı gerektiren bir hal olarak kabul edilmişken ETCK'de buna benzer bir düzenleme bulunmamaktadır.

Getirilen bir diğer yenilik olarak da 169. maddede belirtilen lehine haksız yarar sağlanan tüzel kişi aleyhine güvenlik tedbirlerine hükmedilmesidir²³.

²¹ **Bilen**, s.40.

²² **Hafizoğulları, Zeki/ Kurşun, Günal**, Malvarlığına Karşı Suçların Ortak Genel Yapısı, Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan, İstanbul, s.146.

²³ **Parlar**, s.18.

1.2.DOLANDIRICILIK SUÇUNUN KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA DÜZENLENİŞİ

Kanunumuzda 1926'dan beri düzenlenen dolandırıcılık suçunu daha iyi kavramak açısından karşılaştırmalı hukukta bu suça ilişkin yapılan diğer düzenlemelerden yararlanmak faydalı olacaktır.

1.2.1. Almanya

Alman Ceza Kanunu'nun 263 ve 266. maddelerinde dolandırıcılık ve güvenin kötüye kullanılması başlığı altında düzenlemeler bulunmaktadır. Madde 263'e göre “ *kendisine veya bir başkasına malvarlığına ilişkin haksız bir menfaat elde etmek amacıyla gerçek dışı olayları gerçekmiş gibi göstermek veya gerçek olayları saklamak veya çarpıtmak suretiyle bir hata meydana getirerek veya böyle bir hatadan yararlanmak*” dolandırıcılık suçunu oluşturacaktır. Maddenin devamına göre bu suçun işlenmesi halinde kişi “*beş yıla kadar hapis veya para cezası*” ile karşılaşacaktır.

Düzenlemeye göre kandırma hareketinin özel bir şeklinin olması gerekmemektedir. Önemli olan bu hareketlerin mağdurda bir hataya yol açması ya da mevcut olan hatanın pekiştirilmesidir. Bu hata neticesinde kandırılan kişinin malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunması neticesinde de suç gerçekleşmiş olacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında suça teşebbüsün cezalandırılacağı belirtilmekle birlikte üçüncü fıkrada ise, failin suçu dolandırıcılık amacıyla faaliyette bulunan bir örgütün üye sıfatını haiz olarak işlemesi halinde suçun nitelikli halinin oluşacağı eklenmiştir.

Alman Ceza Kanununda bununla birlikte bilgisayar dolandırıcılığı, sübvansiyon, sigorta dolandırıcılığı ve kredi dolandırıcılığı gibi bir ayrıma da yer verilmiştir²⁴.

1.2.2. Avusturya

Dolandırıcılık suçu, Avusturya Ceza Kanunu'nun ilgili 146.maddesinde “ *aldatılan kişi davranışı ile kendisine veya bir başkasına haksız yarar sağlamak kastıyla olaylar hakkında aldatmak suretiyle bir kişiyi, kendisinin veya bir başkasının malvarlığına zarar veren bir şeyi yapmaya, bir şeye katlanmaya veya yapmamaya sevk etmek.*”

²⁴ Centel, Nur/ Zafer, Hamide/ Çakmut, Özlem, s.273.

olarak tanımlanmış ve bu suçun işlenmesi neticesinde altı aya kadar hapis cezası veya 360 gün karşılığı para cezası ile cezalandırma yoluna gidileceği belirtilmiştir.

Avusturya Ceza Kanunu'ndaki diğer düzenlemelere de bakıldığında failin elde ettiği yarara göre kademeli bir şekilde cezanın artırılması yoluna gidildiği ve mağdurun zararının elli bin Euro'yu aşması halinde failin, bir yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir²⁵.

TCK'deki düzenlemeye benzer olarak Avusturya Ceza Kanunu'nda da suçun, eşin, alt ya da üst soyun, kardeşlerin zararına işlenmesi halinde bu durumun şahsi cezasızlık sebebi olarak değerlendirileceği hükme bağlanmıştır²⁶.

1.2.3. İtalya

İtalyan Hukuku'ndaki dolandırıcılık suçu yürürlükteki kanununun 640. vd maddelerinde düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre dolandırıcılık “ *Kişinin hile veya desiselerle bir kişiyi hataya sevk ederek, başkasının zararına, kendisine veya başkasına haksız bir yarar sağlaması*” olarak tanımlanmıştır. Bu suçun işlenmesi halinde fail altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ve 51 Euro'dan 1032 Euro'ya kadar para cezası ile cezalandırılacaktır²⁷. Maddenin devamında ise suçun daha fazla cezayı gerektiren nitelikli halleri düzenlenmiştir.

Kanun koyucu, suçun bilgisayar dolandırıcılığı şeklinde işlenmesi durumunda uygulanacak yaptırımın üç yıla varan hapis cezası ya da yüz bin liralık ile iki milyon liralık arasında hükmedilecek bir para cezası olduğunu belirtmiştir.

1.2.4. İsviçre

İsviçre Ceza Kanunu'nun 146. maddesine göre “*Kendisine veya bir başkasına hukuka aykırı menfaat temin etmek amacıyla bir kimsenin hileyle yanılmasına sebep olunması...*”²⁸ halinde dolandırıcılık suçu işlenmiş olacaktır. Suçun işlenmesi neticesinde ise faile beş yıla kadar hapis cezası uygulanacaktır.

1.2.5. İngiltere

²⁵ Wessels, Johannes/ Hillenkamp, Thomas, Avusturya Ceza Kanunu'nda Başkasının Malvarlığına Karşı Suçlar, Prof. Dr. Eric Hillendorf'a Armağan, çev. Ali Kemal Yıldız, Malvarlığına Karşı Suçlar ve Ekonomik Suçluluk, 2009, s.228.

²⁶ Wessels, Hillenkamp, s.229.

²⁷ Bilen, s.35.

²⁸ DT: 21.12.1937, YT: 01.01.1942, http://www.admin.ch/ch/f/rs/c311_0.html, Erişim Tarihi: 04.01.2010.

İngiliz Ceza Hukuku içinde hileli davranışların cezalandırılması daha eskiye dayansa da dolandırıcılık suçu “The Larceny Act” ile 1916 tarihinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme içinde dolandırıcılık suçu, bir kimseyi ya da temsilcisini, gerçek dışı sözlerle aldatarak dolandırmak amacıyla ondan mal, para veya başka değerler, kısaca çıkarlar sağlama eylemi²⁹ olarak açıklanmış ve “obtaining by false pretences” olarak nitelendirilmiştir³⁰.

1.3.KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Bireyler, sosyal yaşamın bir gereği olarak temel kurallara uyma yükümlülüğü altındadır. Bu kurallara aykırı davranışlar toplumca farklı şekillerde cezalandırılrsa da hukuk sistemlerinin gelişmeye başlamasıyla toplumun bütünlüğüne ve insanlar arasındaki ilişkiye zarar veren çoğu davranış suç olarak nitelendirilmiştir.

Bu fiilleri gerçekleştirenler toplumun değer yargılarıyla yargılandığı gibi hukuki olarak da yargılanmışlardır. Suç olarak tanımlanan fiillerin cezalandırılmasının sebebi fiillerin bireylerin hak ve özgürlüklerine zarar veriyor olmasıyla birlikte toplum huzurunda da zarara yol açıyor olmasıdır. Nitekim TCK'nin amacının da kamu düzeni ve güvenliği ile kişi hak ve özgürlüklerini koruyarak suç işlenmesinin önlenmesi olduğu ilgili kanunun 1. maddesinde belirtilmiştir.

Hukuki değer, maddi bir gerçeklikten ziyade manevi bir değeri ifade etmektedir ve her suç tipi bir veya daha fazla hukuksal değeri korumak amacıyla ihdas edilmiştir³¹.

Dolandırıcılık suçunda korunmak istenen hukuksal değer kişilerin malvarlığı ve mülkiyet hakkıdır. Malvarlığı, bir kimseye ait ve ekonomik değeri olan hak ve borçların tamamı olarak tanımlanmaktadır³². Mülkiyet hakkı hem Anayasa 35. maddede hem de uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmış bir haktır³³. Dolandırıcılık suçu, kanun koyucu tarafından malvarlığına karşı suçlar bölümünde düzenlenmiştir. Suç neticesinde mağdurun mal varlığında bir azalmanın meydana gelmesi de göz önüne alındığında

²⁹ **Tüysüz F.**, Dolandırıcılık Suçu, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017, s.10.

³⁰ **Selçuk**, s.50.

³¹ **Bilen**, s.51.

³² **Ayiter, Nüşin**, Mamelek Kavramı Üzerine Bir İnceleme, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968, s.3-10.

³³ **Artuk, M.E.& Gökçen, A.**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.560.

korunması gereken hukuki değerlerden birinin kişilerin malvarlığı olduğu açıkça söylenebilir.³⁴

Konuyla ilgili doktrindeki bir başka görüş korunan hukuki değeri salt mal varlığı olarak görmemek gerekliliğini ifade etmektedir³⁵. Bahsedilen bu görüşe göre korunan hukuki değer birden çok olduğu için dolandırıcılık suçu hem kişinin iradesini hem de mal varlığını hedef aldığından dolayı iki konulu bir suçtur³⁶.

Hukuki bir metni yorumlamanın en önemli vasıtalarından biri olan kanun gerekçesinde “Suçun işlenmesi suretiyle kişinin irade serbestisi etkilenmektedir ve irade özgürlüğü ihlal edilmektedir³⁷.” ifadesinden ötürü kanun koyucunun sadece mal varlığını değil toplum huzuru ve güven ilişkisini de koruma amacı olduğu anlaşılmaktadır.

Yargıtay kararında:“ *Dolandırıcılık suçu, hile ve desiseler yaparak bir kişiyi hataya düşürüp onun veya başkasının zararına, kendisine veya bir başkasına haksız çıkar sağlamaktır. Bu suç iki konulu bir cürüm olup, mal varlığı yanında kişinin irade serbestisi ve rıza özgürlüğü de korunmaktadır. Çünkü dolandırıcılık suçunda malın teslimi mağdurun rızası ile gerçekleşmekte, fakat bu teslim hile ve desise kullanılarak sakatlanmış, özgür olmayan bir iradeye dayanmaktadır*³⁸.” diyerek dolandırıcılık suçunu tanımlamıştır.

Doktrindeki görüşler, madde gerekçesi ve Yargıtay’ın içtihadı göz önüne alınırsa korunan hukuki değerlerinin kişinin malvarlığı, kişinin iradesi ve toplum huzuru olduğu söylenebilecektir³⁹.

1.4.SUÇUN UNSURLARI

En temel tanımı ile suç, kanunun bir ceza hukuku yaptırımı ile karşıladığı fiildir⁴⁰. Kanunun sistematığına göre cezalandırılabilir bir fiilden bahsedebilmek için, failin kusurlu olması ve fiilin kanundaki tipe uygun olarak haksızlık teşkil etmesi gerekmektedir. Kanuni tipe uygunluk “tipiklik” olarak adlandırılmaktadır. Tipiklik,

³⁴ Selçuk, s.68.

³⁵ Parlar, Ali, Türk Ceza Hukuku’nda Dolandırıcılık Suçları, Bilge Yayınevi, Ankara, 2015, s.16.

³⁶ Bilen, s.61.

³⁷ Arslan, Çetin / Azizağaoğlu, Bahattin, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Asil Yayın, Ankara, 2004, s.3312.

³⁸ Bilen, s.71.

³⁹ Parlar, s.17.

⁴⁰ Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku Temel Bilgiler, Adalet, Ankara, 2011, s.99.

maddi ve manevi unsurlardan oluşmaktadır. Tipikliğin unsurlarının tamamlanması ile birlikte haksızlık değerlendirilmesi yapılabilmesi için fiil hukuka aykırı olmalı ve hukuka uygunluk sebebi bulunmamalıdır. Buna ek olarak failin kusur ehliyeti bulunmalı ve somut olayda kusurluluğu ortadan kaldıran bir hal bulunmamalıdır.

TCK'ye göre suç, tipiklik ve hukuka aykırılık olmak üzere iki unsurdan oluşur. Kusurluk ise failin cezalandırılabilmesi için gerekli bir şarttır⁴¹.

İlk cümledeki tanımı daha da genişletmek gerekirse suç, kanunda tarif edilen tipe uygun olarak gerçekleştirilmekle birlikte, hukuka aykırı ve kusurlu insan davranışı neticesinde oluşan eylemdir⁴².

1.4.1. Tipiklik

Tipiklik, işlenen fiilin kanundaki fiile objektif olarak uygun olmasını ifade etmektedir⁴³. Tipiklik değerlendirilmesi fiil ile kanunun öngördüğü şartların uyuşup uyuşmadığının tespiti anlamına gelmektedir. Fiilin tipik olup olmaması söz konusu fiilin suç olup olmadığının tespiti açısından en önemli unsurdur. Şüphesiz kanundaki şartları taşımayan bir fiilin suç olarak nitelendirilerek cezalandırılması 1125 tarihli Magna Charta'dan günümüze kadar gelmiş olan "kanunilik" ilkesine aykırılık teşkil edecektir.

TCK'nin 157. maddesine göre, hileli davranışlarla bir kimseyi aldatarak onun veya başkasının zararına olarak kendisine veya başkasına zarar sağlayan kişinin cezalandırılması gerekir.

Hileli davranışlarda bulunmak neticesinde bir kimseyi aldatma fiilin gerçekleştiren ve bunun neticesinde de bir mal varlığı yararı elde etmesi karşılığında karşı tarafı maddi veya manevi olarak zarara uğratan kişi olması halinde bu durumda tipiklik unsurunun gerçekleştiği kolaylıkla ifade edilebilir. Hileli davranışlar gerçekleştirilmiş olsa da bir kişinin aldatılmadığı, aldatılan kişinin bir zarara uğramadığı ya da aldatan kişinin bir menfaat temin etmediği hallerde dolandırıcılık fiili açısından tipiklik gerçekleşmeyecektir.

⁴¹ **Özgenç, İzzet**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 2011, Ankara, s.154.

⁴² **Özbek, Mustafa**, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, Seçkin, Ankara, 2008, s.111.

⁴³ **Özbek**, s.218.

Tipikliğin maddi unsuru ile birlikte manevi unsuru da bulunmaktadır. Dolayısıyla tipikliği maddi ve manevi unsurlar altında iki başlık altında incelemek daha doğru olacaktır.

1.4.1.1. Tipikliğin Maddi Unsurları

Suçun maddi unsurları, hareket, netice ve bunlar arasındaki nedensellik ilişkisi olmak üzere üç kısım halinde incelenmektedir⁴⁴.

Toroslu'ya göre dolandırıcılık suçunun maddi unsurları, failin hileli davranışları, mağdurun aldatılması ve aldatma sonucunda mağdurun malvarlığı yönünden bir zarara uğramasıdır⁴⁵.

Daha geniş ve kapsamlı bir değerlendirme yapılırken fail, mağdur, konu, fiil, netice ve nedensellik bağı unsurları tespit edilmelidir. Bu açıdan değerlendirme yapıldığında ise dolandırıcılık suçunun oluşması için; fail hileli davranışlarda bulunmalı, hileli davranışlar mağdurun aldatılmasına yol açmalı, mağdur bu aldatma neticesinde kendisinin veya başkasının mal varlığı üzerinde bir işlemde bulunmalı, işlem sonrasında mal varlığı zararı meydana gelmeli, mağdurun zararı ile birlikte fail kendisine ya da bir başkasına yarar sağlamalı ve neticeler arasında zincirleme bir nedensellik bağlantısı bulunmalıdır.

Genel olarak bakıldığında ise, failin hileli davranışlarda bulunarak mağduru aldatması neticesinde malvarlığı üzerinde zararın doğması ve buna paralel olarak failin veya üçüncü bir bireyin fayda sağlaması hali suçun maddi unsuru olarak nitelendirilebilecektir⁴⁶.

1.4.1.1.1. Fail

TCK'nin 37. maddesine göre fiili işleyen kimseye fail adı verilir. Dolandırıcılık suçu herkes tarafından işlenebilen bir suçtur⁴⁷.

⁴⁴ **Toroslu**, Genel Kısım, s.111, **Özgenç**, Genel Hükümler, s.171, **Koca/ Üzülmöz**, Genel Hükümler, s.105, **Centel/ Zafer/ Çakmut**, Ceza Hukukuna Giriş, s.228.

⁴⁵ **Toroslu, Nevzat**, Ceza Hukuku Özel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara, 2013,s.177.

⁴⁶ **Bakıcı, Sedat**, 5237 sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri, Adalet, Ankara, 2008, s.264.

⁴⁷ **Toroslu**, Genel Kısım, s.91.

Dolandırıcılık suçu, iradesi sakatlanan mağdur tarafından kolaylıkla fark edilemeyen ve ispatı zor olan, bununla birlikte hile unsurunun sürekli olmasının gerekliliğinden dolayı da failinin zeka seviyesinin yüksek olmasını gerektiren bir suç tipidir.

Fail, hileli davranışlarını gerçekleştirirken içinde bulunduğu toplumdan ve sosyal hayattan faydalanarak davranışını gerçekleştirmektedir.

Donalt Cressey'e göre insanlar üç nedenden dolayı bu suça yönelmektedir. Bu nedenler, baskı, fırsat ve mantıkileştirme olarak sayılmaktadır⁴⁸. Baskı, ekonomik, psikolojik ve sosyal ortamdan kaynaklanan durumdur. Fırsat, kişilerin suç işleme sonrasında yakalanmama ihtimalidir. Mantıkileştirme ise, kişilerin bu fiilleri gerçekleştirirken aslında kendilerini haklı görmeleri ve bu duruma bir süre sonra kendilerini inandırmalarıdır.

Mantıkileştirmeye örnek olarak Türk Hukuk Tarihi içindeki en büyük dolandırıcılardan biri olan "Sülün Osman"ın suç geçmişi ve kendisinin dolandırıcılık hakkındaki ifadeleri verilebilir. Kendisi bir konuşmasında şöyle söylemektedir:

"Benim dolandırdığım insanlar dolandırıcıydı aslında. Yani bana yaklaşma sebepleri beni dolandırmaktı. On tane bilezikle geliyorum adamın önüne akşam vakti. Kuyumcunun kapısındaız ve dükkân kapalı. Karımın hastalığını anlatıyorum, acilen bilezikleri bozdurmam gerektiğini, o an nöbetçi eczaneye gidip hastaneden istedikleri ilaçları almamın şart olduğunu söylüyorum falan. hakiki olsalar bileziklerin fiyatı bin lira. diyorum ki 300 liraya ihtiyacım var. Paranın gerisi umurumda değil, yeter ki karım ameliyat masasında kalmasın. Adam sabah kuyumcuya gidip bilezikleri bin liraya bozdurabileceğini ve birkaç saat içinde havadan 700 lira kazanacağını düşünüyor. O arada benim ayakçım da ortaya çıkıyor ve o almak istiyor bilezikleri. telaşlanıyor adam kazanç imkânı kaybolacak diye. 300 lirayı verip alıyor bilezikleri, ben de kayboluyorum ortalıktan. Adam ertesi sabah kuyumcuya gidip de bileziklerin sahte olduğunu öğrenince, dolandırıldım, diye karakola gidiyor. Ben arıyorum. demiyorlar ki ona, be adam 1000 liralık bileziği 300 liraya almayı düşünürken aklında ne vardı, diye. Gayet açık ki, beni dolandırmayı planlamıştı. ben hayatım boyunca beni dolandırmaya kalkışmamış tek bir kişiyi dolandırmadım.⁴⁹"

Başka bir akademik çalışmada ise failerin profilleri tespit edilmiştir. Çalışmada, 35-45 yaş arası erkek, eğitim seviyesi yüksek, önemli ekonomik sorunları bulunan, daha önce suç işlese de hakkında bir mahkumiyet bulunmayan, güvenilir ve zeki kişilerin bu suçu işledikleri tarif edilmiştir.

⁴⁸ **Dursun, Hasan**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, Doktora Tezi, Ankara, 2016, s.39.

⁴⁹ <https://www.independentturkish.com/node/121966/ya%C5%9Fam/s%C3%BCI%C3%BCn-osman-hayat%C4%B1m-boyunca-beni-doland%C4%B1rmaya-kalk%C4%B1%C5%9Fmam%C4%B1%C5%9F-tek-bir-ki%C5%9Fiyi>, (Erişim Tarihi: 28.03.2020)

Faillerin psikolojik incelemeleri yapıldığında ise kişileri bu suça iten sebepler, borçlu olma durumu, aç gözlülük, toplumda konum elde etme isteği ve kısa yoldan zenginlik olarak tespit edilmiştir⁵⁰.

Suçun kanuni tanımındaki fiili gerçekleştiren kişi fail olarak sorumlu olmaktadır. Dolandırıcılık suçunun faili hileli harekette bulunan kişidir.

Hareketin insana özgü bir durum olmasından dolayı failin gerçek kişi olduğu kabul edilmektedir.

Tüzel kişilerin iradi hareket etme yeteneğinin bulunmaması sebebiyle de fail olamayacağı kabul edilmektedir. Tüzel kişiler her ne kadar fail olamıyor olsalar da organ veya temsilcisi dolandırıcılık suçunu işleyen tüzel kişinin bu suç nedeniyle çıkar elde etmesi halinde ETCK'den farklı olarak tüzel kişi aleyhine güvenlik tedbirine hükmedilebileceği TCK'nin 169. maddesinde düzenlenmiştir. Böyle bir durumda tüzel kişi aleyhine güvenlik tedbirine hükmolunsa da fiili işleyen kişi tüzel kişinin temsilcisi olan bir gerçek kişi olduğuna göre suçu işleyen gerçek kişinin sorumluluğunu ortadan kaldıran bir sebep de olmayacaktır.

TCK'nin 157. maddesine bakıldığında failin gerçek bir kişi olması gerekliliği açıktır. Kanun koyucu suçun tüm gerçek kişilerce işlenebileceğini ifade etmiştir. Failin belli özellikleri taşıması hali suçun oluşumu açısından değil cezayı artıran nitelikli hallerin gerçekleşmesi halinde ya da cezayı azaltan nitelikli halin gerçekleşmesi halinde önem arz edecektir.

Her ne kadar maddenin lafzi yorumunda failin gerçek kişi olması gerekliliği yorumu yapılabiliyor olsa da gerçek kişilerin, tüzel kişilere menfaat temin ederek bu suçu işlemesi halinde işlenen suçtan dolayı tüzel kişinin de sorumluluğu doğacaktır.

Fail, hileli davranışları bizzat gerçekleştirebileceği gibi dolaylı faillik yoluyla bir başkası aracılığıyla da bu hileli davranışı gerçekleştirebilir. Bununla birlikte hileli oyun aletlerinin kullanılması halinde ise fail davranışı bizzat gerçekleştirmiş olmayacaktır.

⁵⁰ Dursun, s.41.

Kural olarak mağdura karşı hileli davranışı gerçekleştiren kişi ile menfaat temin eden kişinin aynı olduğu kabul edilse de bunun aksi olduğu durumlarda yarar sağlayan kişi iştirak halinden dolayı sorumlu olacaktır⁵¹.

Fail açısından belirli bir niteliğe sahip olmanın suç üzerindeki etkileri sonraki bölümlerde suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri kısmında incelenecektir fakat belirtmekte fayda vardır ki kanun, failin kamu görevlisi olması halinde, failin görevi ile alakalı bir işle ilgili olan bir konuda ve işin sağladığı imkan ve kolaylıkları kullanarak suç işlemesi halinde TCK 250. maddede belirtilen “irtikap” suçunu oluşturacağı hükmünü içermektedir. Kanun bu açıdan özel bir düzenlemeye yer vermemiş olsaydı, kamu görevlisinin fiili neticesinde menfaat temin etmesi neticesinde dolandırıcılık suçu oluşacaktı. 250. maddede belirtilen irtikap suçu ile 157. maddede belirtilen dolandırıcılık suçu karşılaştırıldığında suçların maddi unsurlarının benzer olduğu görülecektir. Bundan dolayı irtikap suçuna “kamu görevlisinin dolandırıcılığı” adı verilebilir⁵².

Suçun basit şekli herkes tarafından işlenebilirken, kanun koyucu dolandırıcılık suçunun nitelikli hallerinden bazılarını birer özgü suç gibi düzenlemiş ve yasada belirtilen özelliklere sahip olmayan kişilerin işlediği fiilin dolandırıcılık suçunun nitelikli halini değil, basit halini oluşturacağını düzenlemiştir.

Örnek vermek gerekirse nitelikli hallerin düzenlendiği 158/1-h’de, tacir veya şirket yöneticisi olan ya da şirket adına hareket eden kişilerin ticari faaliyetleri sırasında; kooperatif yöneticilerinin kooperatifin faaliyeti kapsamında bu fiilin işlenmesi halinde suç daha ağır ceza ile cezalandırılacaktır.

1.4.1.1.2. Mağdur

Tipikliğin maddi unsurlarından biri de suçun mağdurudur. Mağdur, en basit tanımıyla suç konusunun ait olduğu gerçek kişidir⁵³. Mağdur, suçu oluşturan fiilden etkilenen kimse olarak da tanımlanabilir.

⁵¹ **Atalan, Mustafa**, Dolandırıcılık, Güveni Kötüye Kullanma ve Sahtecilik Suçları Şerhi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s.7.

⁵² **Dursun**, s.49.

⁵³ **Artuk/ Gökçen**, s.565, **Soyaslan, Doğan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2005, s.223.

Mağdur, suçu oluşturan fiilden etkilenen kimse olarak tanımlanabilir. Bir başka tanıma göre de mağdur suçun konusunun ait olduğu kişi veya kişilerdir⁵⁴. Herkes suçun mağduru olabilir. Bazı suçların mağduru sadece gerçek kişiler olabilirken bazı suçların mağduru hem gerçek kişiler hem tüzel kişiler olabilir. Dolandırıcılık suçunda da hileli davranışlara maruz kalma neticesinde mal varlığı değerlerinde azalma meydana gelen ya da zarara uğrayan kişi mağdur olarak nitelendirilecektir⁵⁵. Dolandırıcılık suçunun mağduru da suçun faili gibi herkes olabilir⁵⁶. Suçun dar anlamda mağduru, aldatılarak doğrudan ya da dolaylı olarak zarara uğrayan kişiyi ifade ederken geniş anlamda mağdur, zarara uğrayan malvarlığının sahibi olan gerçek veya tüzel kişidir⁵⁷.

Dolandırıcılık suçunda mağdurun kim olduğu konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bir görüşe göre suç neticesinde münhasıran malvarlığı zarara uğrayan kişi mağdur olacaktır⁵⁸. Doktrindeki diğer görüşe göre ise dolandırıcılık suçunun mağdurunu hileli hareketlere maruz kalarak malvarlığı üzerinden tasarrufta bulunan kişidir⁵⁹.

Madde metnine ve Yargıtay 11.Ceza Dairesinin 27/09/2007 tarih, 2007/6709E-2007/6012 K. Sayılı kararına bakıldığında da dolandırıcılık suçunda hilenin kandırılabilir nitelikteki bir gerçek kişiye yönelmesi gerekliliğinden dolayı suçun mağdurunun gerçek kişiler olabileceği açıktır.

Doktrindeki bir diğer görüşe göre ise zararına dolandırıcılık fiili işlenen kamu tüzel kişileri de mağdur olarak kabul edilmektedir⁶⁰.

Madde metnine bakıldığında mal varlığında azalma meydana gelen kişi ile hileli davranışa maruz kalan kişinin farklı kişiler olabileceği sonucu çıkarılabilir. Şunu belirtmekte fayda vardır ki aldatılan kişi ile mal varlığı zarara uğrayan kişi farklı olsa bile aldatılan kişi ve mal varlığı üzerinde tasarrufta bulunan kişi aynı kişi olmak zorunda değildir⁶¹. Örnek vermek gerekirse dolandırıcıya bedelini alacağı ümidiyle bir

⁵⁴ Soyaslan, s.223.

⁵⁵ Centel, Nur/ Zafer, Hamide/ Çakmut, Özlem, s.449.

⁵⁶ Yavuz, Hakan A., Yeni Türk Ceza Kanununda Basit Dolandırıcılık Suçu, CHD, s.360.

⁵⁷ Dursun, s.50.

⁵⁸ Tezcan/ Erdem/ Önok, s.654

⁵⁹ Artuk/Gökçen, s.565, Koca/Üzülmez, s.647

⁶⁰ Özgenç, İzzet, Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012, s.30.

⁶¹ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.450.

araba devredecek olan kişi arabanın ruhsat üzerindeki sahibi olabileceği gibi bu eylemi bir vekaletnameye dayanarak yapan bir kişi de olabilir⁶².

Tasarruf yetkisine sahip olmayan bir kişi aldatılıyorsa bu durumda hırsızlık ya da güveni kötüye kullanma suçunun olduğu söylenebilir⁶³.

Tüzel kişilerin dolandırıcılık suçunun mağduru olmasına yönelik tartışmalar ise madde metninde bulunan “*bir kimsenin aldatılması*” ifadesiyle çözülebilecektir. Tüzel kişilerin iradeleri olmayacağı için aldatılarak işlem yapmaları mümkün olmayacaktır. Bundan dolayı da tüzel kişiler bu suçun mağduru olamazlar. Tüzel kişilerin organ veya temsilcilerinin hileli davranışlar neticesinde aldanmaları halinde tüzel kişiler doğrudan suçun mağduru değil suçtan dolayı zarar gören konumunda olabilirler⁶⁴. Örnek vermek gerekirse, bir kurumda bir mal varlığı değerini uhdesinde bulunduran memurun aldatılması halinde malvarlığında eksilme meydana gelen kurum suçtan zarar görendir⁶⁵.

Malvarlığına karşı suçlar açısından 167. madde uyarınca şahsi cezasızlık sebebi veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere göre de mağdurun vasfı önem arz edeceğinden yine mağdur ve suçtan zarar gören ayrımı yapılırken yargı mensupları tarafından azami miktarda özen gösterilmelidir. Gösterilmesi gereken bu özenin sebebi, fail ve mağdur arasında maddede belirtilen derecede akrabalık ilişkisi olması durumunda cezaya hükmolünmayacağı ya da indirim yapılacağına kanunda düzenlenmiş olmasıdır.

Kanunda açıkça düzenlenmese de mağdurun sosyoekonomik durumu da yargılama aşamasında önem arz etmektedir. Yargıtay’a göre şikayetçilerin sosyokültürel seviyelerinin düşük olması, failin kendilerini kandırması ve inandırması aşamasında önemli bir etkidir.

Suçun mağduru herkes olabilirken kanun bazı hallerde mağdurun vasfına göre aynı fiil daha fazla ya da daha az ceza alabilecektir. Nitekim kanun koyucu, 158.maddenin 1.fıkrasının b bendinde kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlardan

⁶² Atalan, s.10, Koca/ Üzülmez, s.646, Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s.695, Tezcan/Erdem/Önok, s.732.

⁶³ Parlar, s.19, Tezcan/Erdem/Önok, s.732.

⁶⁴ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.449.

⁶⁵ Bilen, s.75.

yararlanmak suretiyle gerçekleştirilen dolandırıcılığı, c bendinde kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanma suretiyle gerçekleştirilen dolandırıcılığı, mağdurun sıfatından dolayı nitelikli hal olarak kabul edilmiş ve daha ağır bir ceza düzenlenmiştir.

Mağdurun belirlenebilir bir gerçek kişi olması halinde tipikliğin unsurları tamamlanacaktır. Somut olayda mağdurun bizzat belirlenmiş olması gerekmemekle birlikte şikayet hakkını kullanan kişi açısından ya da katılan kişi olma açısından mağdurun belirlenmesi önem arz eder.

Mağdurun temyiz kudretine sahip olup olmaması doktrinde tartışma konusu olmuştur. Kişinin algılama yeteneğinin zayıf olması halinde gerçekleşecek dolandırıcılık suçu TCK'nin 158. maddesinin 1. fıkrasının c bendi uyarınca nitelikli hal olarak kabul edilmiş olsa da mağdurun ehliyetsizliği ve temyiz kudretine sahip olmaması hali yazarlarca farklı şekillerde yorumlanmıştır.

Yargıtay, kararlarında dolandırıcılık suçunun failinin yarattığı hatanın bir süreklilik halinden ziyade insan hayatında bir istisna olduğunu, bundan dolayı da ayırt etme gücüne sahip olmayanların ya da küçüklerin zaten sürekli aldatılma halinde olduğundan dolayı onlara karşı yapılan eylemlerin hırsızlık kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁶⁶. Yani hile sonrası oluşacak irade sakatlığı bir süreklilikten ziyade bir istisna olarak kabul edilmiştir.

Mağdurun ahlaka aykırı bir fiili sebebiyle dolandırılması hali açısından Yargıtay Ceza Genel Kurulu, “*Suçun oluşumu için mağdurun ihlal edilen çıkarının meşru olmaması veya zararın sonradan ortadan kalkmasının önemi yoktur.*”⁶⁷ ifadesiyle mağdurun böyle bir durumda da korunması gerekliliğini ifade etmiştir. Aksi durumda kişinin meşru olmayan bir amaca ulaşmak için hareket ederken kandırılması hukuk sistemi tarafından korunmuş olacaktır ki bu da adalet duygusu ve Ceza Hukuku'nun amacıyla bağdaşmayan bir sonuca yol açacaktır⁶⁸.

⁶⁶ Malkoç, İsmail, Uygulamada Belgelerde Sahtecilik Suçları ve Mala Karşı Suçlar, Ankara Yayınevi, Ankara, 1986, s.378.

⁶⁷ YCGK. E.1998/6-280, K.1998/359, T.24.11.1998.

⁶⁸ Tezcan/ Erdem/ Önok, s.749.

1.4.1.1.3. Hareket (Fiil)

Fiil, suç işleme iradesinin dış dünyaya açılan bir penceresi olarak nitelendirilebilir. Bu açıdan yorumlandığında da fiil, bir suçun varlığı için aranan en önemli unsurdur.

Hukuki olarak tanımlanırsa fiil, kanunun suç olarak tanımladığı neticeyi gerçekleştirmeye yönelik olan ve nedensellik özelliği gösteren, icrai ve ihmali tüm davranışlardır⁶⁹.

Tipikliğe ilişkin tüm unsurlar fiilin gerçekleşmesi ile birlikte dış dünyaya yansımaktadır. Suç teorisinin araştırma alanı insan iradesi ile meydana gelen bu fiil ve sonuçlarıdır. Dolandırıcılık suçu incelenirken de bir kimsenin hileli davranışlarda bulunması neticesinde mağduru aldatması ve kendisine veya başkasına yarar sağladığı yararın tespit edilmesi gerekmektedir. Elde edilen menfaat miktarının önemi bulunmamakla birlikte hile unsurunun da mağdurun dolandırılmasına yetecek bir seviyede olması kanun koyucu tarafından suçun oluşması açısından yeterli sayılmıştır⁷⁰.

Kanun koyucu, gerekçede hile ile anlaşılması gerekenin ne olduğunu açık bir şekilde düzenlememiştir. Bu durumda kanunun hilenin ne olduğunu açıklamasının gerekliliği açıktır⁷¹.

Madde gerekçesinde fiilin çok hareketli bir suç olduğu ifade edilmiştir⁷². Suçun oluşumu için birden fazla fiilin gerçekleşmesi gerekmektedir ve bu hareketlerden birisi de hiledir⁷³.

Kanuna göre hareket ve hile unsuru mündemiç olduğundan dolayı dolandırıcılık bağlı hareketli bir suçtur⁷⁴. Yine maddeye göre bu suç çok hareketli bir suç olsa da bu suç tek hareketli suç olarak değerlendirilenler bulunmaktadır⁷⁵.

Bir başka görüşe göre kanun koyucu fiilin hileli bir davranış niteliğinde olması gerektiğini belirtmişse de bu davranışın ne olduğunu belirtmemiştir. Bundan dolayı da

⁶⁹ İçel, Kayhan& Sokullu Akıncı, Füsün& Özgenç, İzzet& Sözüer, Adem& Mahmutoğlu, Fatih Selami& Ünver, Yener, Suç Teorisi, Beta, İstanbul, 2004, s.55, Centel/ Zafer, Çakmut, Ceza Hukukuna Giriş, s.229.

⁷⁰ Atalan, s.5.

⁷¹ Hafizoğulları / Özen, s.413.

⁷² Özgenç, s.175, Koca/Üzülmez, s.647.

⁷³ Arslan / Azizağaoğlu, s.3312.

⁷⁴ Selçuk, s.88.

⁷⁵ Bilen, s.87.

doktrinde, suçu serbest hareketli bir suç olarak değerlendiren yazarlar da mevcuttur⁷⁶. Yargıtay da “*Dolandırıcılığa yol açan tipik fiiller sonsuz bir şekilde gerçekleştirilebilir...*” diyerek suçu serbest hareketli bir suç olarak kabul etmiştir⁷⁷.

İcranın sürekliliğine göre yapılan ayrıma göre suçlar ani suçlar ve mütemadi suçlar olarak ayrılmıştır. Dolandırıcılık suçu, kanuni unsurda belirlenen hileli hareketin yapılması sonrasında yararın elde edilmesiyle tamamlandığı için neticeli ani bir suç olarak değerlendirilebilir.

Hile, icrai bir davranışla olduğu gibi ihmali bir davranışla da gerçekleştirilebilir. Madde gerekçesinde, “*Hile, icrai bir davranışla gerçekleştirilebileceği gibi; karşı tarafın içine düştüğü hatadan, bir konuda yanlış bilgi sahibi olmasından yararlanılarak da, yani ihmali davranışla da gerçekleştirilebilir. Ancak, bu durumda kişinin hataya düşen karşı tarafı bilgilendirmek konusunda yükümlülüğünün olması gerekir. Hataya düşen kişi ile hukuki ilişkide bulunulan durumlarda, böyle bir yükümlülük vardır. Ayrıca, muhatabın belli bir husustaki hatası karısında kişinin ihmali davranışının, örneğin susmasının, bir beyan, açıklama değerini taşıması gerekir.*”⁷⁸” denilerek bu husus düzenlenmiştir.

İhmali şekilde işlenen dolandırıcılık suçuna örnek olarak banka hesabına yanlışlıkla gelen bir parayı bu durumu bilerek harcamak ya da bankadan para çekerken veznedarın fazla para ödediğini bildiği halde karşı çıkmadan temellük etmek eylemleri verilebilir⁷⁹.

1.4.1.1.3.1.Hile Kavramı

Dolandırıcılık fiilinin maddi unsurlarından olan fiilin hileli bir davranış niteliğinde olması gerekliliği kanun metninde belirtilmiştir fakat hilenin ne olduğu açıkça belirtilmemiştir.

Kanunda belirtilen hilenin neler olduğu hususunda kanun boşluğu mevcut olduğundan dolayı somut olaya göre hakimin yorum yapması gerekmektedir⁸⁰.

Kelime anlamı olarak hile, aldatma anlamına⁸¹ gelmekle birlikte bir kimsenin kendi davranış biçimi ve sarf ettiği sözlerle diğer bir kimseyi irade beyanında bulunmaya ya

⁷⁶ Özer, s.1210.

⁷⁷ YGCK E.1998/6-280, K.1998/359, T.24.11.1998.

⁷⁸ Arslan / Azizağaoğlu, s.3312.

⁷⁹ Koca, Mahmut / Üzülmöz, İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s.652.

⁸⁰ Selçuk, s.90.

da sözleşme yapmaya yöneltmek için yanlış bir fikrin oluşumuna neden olunması olarak da tanımlanmaktadır⁸².

Hile, dolandırıcılık suçuna ilişkin fiile suç vasfını veren temel unsurdur. Hile, yöneldiği kimsenin denetim yapma yetkisini elinden alabilecek bir ağırlıkta olmalı ve doğurduğu güven ortamıyla kişiyi istediği yöne çekmelidir⁸³. Sonuç olarak hile mağdurda psikolojik bir aldanma yaratarak faile amaçladığı yararı sağlamak konusunda önemli bir yardımcıdır.

Kanun koyucu hilenin kapsamını ve örnek olabilecek fiilleri kanunda ya da gerekçede açıkça belirtmediği için bu konuda bir açıklama gerekmektedir. Doktrinde hile unsuru incelenirken karşılaştırmalı hukuktan yararlanıldığı gibi yazarların kendilerine özgü tanımlarına da başvurulmuştur⁸⁴.

Bir görüşe göre hile, *“Olaylara ilişkin yalan açıklamaların ve sarf edilen sözlerin doğruluğunu kuvvetlendirecek ve böylece muhatabın inceleme eğilimini etkileyebilecek güçte olması ve bu bakımdan gerektiğinde bir takım dış hareketler ekleyerek veya böylece var olan halden ve koşullardan yararlanarak, almayacağı bir kararı bir kimseye verdirmek suretiyle onu aldatması ve bu suretle başkasının zihin fikir ve eylemlerinde bir hata meydana getirmek.”* olarak tanımlanmıştır⁸⁵.

Başka bir görüşe göre ise hile, *“Başkasının iradesi üzerinde etki meydana getiren ve onu hataya düşürücü her türlü davranış.”* olarak tanımlanmıştır⁸⁶.

Diğer bir görüşe göre de *“Gerçekte mevcut olmayan bir hususu mevcut göstermek veya gerçekleşmiş bir vakıayı olduğundan başka türlü ya da hiç vaki olmamış gibi göstermek suretiyle insanın yanılıya sevk edilmesi fiili”* hile olarak tanımlanabilir⁸⁷.

Bir diğer yazar da hileyi *“Hile, öznel ve nesnel koşulları sömürerek ve iknaya özgü söz ve jestlerle gerçeği peçeleyerek edilgen öznenin yargılama gücünü etkileyen ve onda*

⁸¹ www.sozluk.gov.tr (06.01.2020 tarihinde erişilmiştir.)

⁸² **Ejder**, s.479.

⁸³ **Meran, Necati**, Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Sahtecilik, Malvarlığı, Bilişim Suçları, Ankara, 2008, s.225.

⁸⁴ **Tümerkan, Somay**, Dolandırıcılık Suçu, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, 1987, s.33.

⁸⁵ **Dönmezer**, s.453.

⁸⁶ **Tezcan/ Erdem/ Önok**, s.735, **Centel/ Zafer/ Çakmut**, s.452.

⁸⁷ **Özgenç**, Ekonomik Çıkar, s.19.

*yanlış kanı uyandıran diyalektik ve entelektüel bir aldatma hareketidir.*⁸⁸ şeklinde ifade etmiştir.

Fransız Ceza Kanunu'nun 313.maddesinde “*sahte bir isim kullanmak ya da gerçek bir ismi kötüye kullanmak*” hile olarak belirtilmişken Alman Ceza Kanunu'nda ise hile “*yanlış olguları gerçek gibi göstermek ya da gerçek olguları gizlemek fiili*” olarak belirtilmiştir⁸⁹.

Fransa ve Almanya gibi ülkelerin uyguladığı sistemin aksine ülkemizde yürürlükte olan Türk Ceza Kanunu'nda da belirlenmiş olan sisteme göre yani sentetik sistem olarak adlandırılan sisteme göre⁹⁰ hileli davranışı belli davranış normlarıyla sınırlandırmak mümkün değildir. Sentetik sistem, tipik hareketin tek tek sayılarak belirlendiği değil, yani TCK'ye göre seçimlik hareketli suçlar, kanun koyucunun suçun tanımı yaparak bıraktığı ve hangi fiillerin dolandırıcılık suçunu oluşturduğu fiilin sonucuna göre yapılan değerlendirme neticesinde anlaşılan sistemdir.

Dolandırıcılık suçunu işleyen failin nitelikleri ve zekası göz önüne alındığında hileli eylem olaydan olaya değişiklik gösterebilecektir⁹¹.

Sözlük anlamına göre birini aldatmak için yapılan düzen anlamına gelen hile, Yargıtay'a göre nitelikli bir yalandır ve hile mevcut bir duruma ya da olaya ilişkin olmalıdır⁹². Bir durum ve olayla ilgili yanlışlığa düşürme, mevcut olmayan bir durumu mevcutmuş gibi göstermek şeklinde olabileceği gibi tam tersi şekilde de ya da söz konusu olaya başka şeyler ilave etmek suretiyle de gerçekleştirilebilir⁹³. Bir başka ifadeyle hile, objektif olarak hataya düşürücü ve başkasının tasavvuru üzerinde etki meydana getiren her türlü davranış olarak tanımlanmaktadır⁹⁴. Yine Yargıtay'a göre gerçekleştirilen hileli davranış belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olmalı, sergileniş açısından mağdurun inceleme olanağını ortadan kaldırarak nitelikte olmalıdır.

Gerçekleştirilen hileli davranış neticesinde mağdur yanlışlığa düşürülmeli ve bu yanlışlık sonucunu yalanlara inanan mağdur tarafından sanık veya bir başkası lehine haksız çıkar

⁸⁸ Selçuk, s.114.

⁸⁹ Bilen, s.91.

⁹⁰ Dursun, s.98.

⁹¹ Dursun, s.98.

⁹² Atalan, s.5.

⁹³ Özgenç, s.19.

⁹⁴ Atalan, s.6.

sağlanmalıdır. Hilenin kandırıcı nitelikte olup olmadığı somut olaya göre değerlendirilmeli, olayın özelliği, mağdurun faille olan ilişkisi, mağdurun durumu, kullanılmışsa gizlenen veya değiştirilen belgenin nitelikleri ayrı ayrı değerlendirilmelidir⁹⁵.

Hileli davranışın gerçekleştirilmesi aşamasında kanun yine herhangi bir şart aramamıştır. Yani hileli bu davranış, yazı, söz, işaret ve başka şekiller aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin farklı kararlarına göre, senetle mal alırken gerçeğe aykırı ad ve adres vermek de satılmak üzere bırakılan gömleklerin bir kısmının sahibi tarafından geri istendiğini söyleyerek almak da kendisine ait olmayan gayrimenkulü bedeli karşılığında başkasına kiralamak da olmayan bir hususu gerçekmiş gibi göstermek suretiyle gerçekleştirilen hileye örnek teşkil etmektedir.

Yürürlükte bulunan TCK'den önce yürürlükte olan ETCK'de yer alan desise kavramına yeni kanunda yer verilmemiştir fakat doktrinde hile kavramının desise kavramını kapsadığı kabul edilmektedir⁹⁶.

Mülga kanunda hilenin bir kişi kandırabilecek nitelikte olması şartı bulunmaktadır. Bu düzenlemeye TCK'de yer verilmemiştir. Bunun nedeni esasen bir kişiyi kandırabilecek nitelikte olmayan davranışların teorik olarak dolandırıcılık suçunun unsurunu oluşturan hile olarak kabul edilemeyecek olmasıdır⁹⁷.

Söylenen soyut yalanların hile olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususu tartışma konusu olmuştur. Doktrinde yapılan yorumlara⁹⁸ ve Yargıtay'a göre soyut yalan hile olarak nitelendirilemeyecektir⁹⁹. Kabul edilen görüşe göre basit bir yalanı hileli bir hareket olarak kabul etmekten kaçınmak için somut olaya göre değerlendirme yapılmalı ve bu hareket neticesinde mağdurun iyi niyeti ve güveninin suiistimal edilip edilmediğine bakılmalıdır¹⁰⁰.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu da bu görüşe paralel olarak sadece yalan söylemenin dolandırıcılık suçunun hile unsurunun gerçekleşmesi bakımından yeterli görmeyerek

⁹⁵ Erdener, s.302.

⁹⁶ Bakıcı, s.226, Centel, Zafer, Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar, s.436, Tezcan/ Erdem/Önok, s.493.

⁹⁷ Koca / Üzülmöz, s.654.

⁹⁸ Dönmezer, s.552.

⁹⁹ Sözüer, s.128.

¹⁰⁰ Parlar, s.213.

yalanın karşı tarafı aldatacak nitelikte olması gerekliliğini tipik fiilin gerçekleştirilmiş olması için gerekli görmüştür.

Aldatma unsuru yoğun olan fiilin gerçekleştirilmesi ile de kişi aslında yapmayacağı bir tasarrufta bulunmaktadır¹⁰¹. Mefhum-u mualifinden anlaşılacağı üzere mağdurun psikolojisinde etkili olmayan aldatıcı eylemler hile olarak nitelendirilemeyecektir.

Hile, her zaman maddi bir olaya veya dış dünyaya ait olmak durumunda değildir. Kişinin kendisi, kimliği, sıfatı, sosyal ve ekonomik durumu, ailesi hakkında yanlış bilgi vererek aldatma eylemini gerçekleştirmesi halinde de hilenin varlığından söz edilecektir. Kişinin kendisini olduğundan farklı biri gibi göstererek evlenmesi bu duruma örnektir.

Verilen somut olaylarda hilenin niteliğinin dinamik olduğu ifade edilebildiğine göre kanun koyucunun hilenin tanımını yapmaktan bilerek kaçındığı düşünülebilir. Ticari hayatın ve teknolojik koşulların değişmesi, insan ilişkilerinin dinamizmi düşünüldüğünde hile tanımının zamana, mekana ve olaya göre yetersiz kalma olasılığının bulunduğu açıktır¹⁰². Bu yetersizlik de zamanla bazı fiillerin cezalandırılmamasına sebep olacaktır. Cezasız kalan hileli davranışların ortaya çıkması hali, hukuk sistemi açısından olumsuz sonuçlara yol açacaktır ve vatandaşların hukuka olan güvenini zedeleyecektir. Bundan hareketle kanun koyucunun, somut olayda hilenin kapsamını ve hangi hareketlerin hileli hareket olarak nitelendirilebileceğinin tespitini hakime bırakması doktrinde yerinde bir düzenleme olarak değerlendirilmiştir¹⁰³.

1.4.1.1.3.2. Ceza Hukuku Hilesi ve Özel Hukuk Hilesi Ayrımı

Özel hukukta kullanılan hile kavramına göre mağdurun basit bir yalan söylenerek dahi aldatılması mümkün kabul edilmiştir¹⁰⁴.

Özel hukuk anlamında hile, bir şahısta yanlış fikir ve kanaat oluşturmak amacıyla yapılan her türlü hareket ve ifade olarak tanımlanabilir¹⁰⁵. Başka bir tanıma göre de hile, bir kimseyi irade beyanında bulunmaya ve özellikle de sözleşme yapmaya sevk etmek için bu kişide kasten hatalı bir kanaat uyandırılmasıdır. Yine başka bir tanıma göre

¹⁰¹ Özgenç, s.18.

¹⁰² Dursun, s.80.

¹⁰³ Selçuk, s.90.

¹⁰⁴ Toroslu, s.177.

¹⁰⁵ Atalan, s.6.

diğer tarafta işlem yapma düşüncesini uyandıran ya da bu düşüncüyü güçlendiren gerçeğe aykırı eylemler hileli davranışlardır¹⁰⁶. Malın vasıflarının abartılı bir şekilde övülerek satılması durumunda özel hukuk kapsamında hilenin varlığından bahsedilebilecektir¹⁰⁷.

Ceza hukuku hilesinde ise söylenen yalanları ve buna ilişkin olguları gerçek hayata yansıtacak bir harekette daha bulunmak, adeta yalanları sahneye koymak gerekmektedir¹⁰⁸ ve bu hareketler neticesinde yalanlar birbirini destekleyerek güçlenmektedir¹⁰⁹.

Ceza hukukunun tipik fiilin bir unsuru olarak nitelendirdiği hile, fail tarafından mağdurun bulunduğu ortamı, inanışlarını ve psikolojik durumu gözeterek gerçekleştirilmesi neticesinde olayları olduğundan farklı gösteren hiledir. Bu hile belli bir ağırlıkta olmalıdır. Hile neticesinde fail veya 3.kişi yararına fayda sağlanmalıdır¹¹⁰. Özel hukuk hilesi, ceza hukuku hilesinde bulunması gereken vasıflara sahip olmasa dahi geçerli ve hukuk davasına konu olabilecek bir hiledir. Bununla birlikte özel hukuk hilesini gerçekleştiren kişi ceza hukuku açısından sorumlu olmayacaktır. Özel hukuk hilesi- ceza hukuku hilesi ayrımı yapılmasının asıl nedeni, bu ayrımın yapılmaması halinde ceza hukukunun özel hukuk alanına girmesi sonucunun doğacak olmasıdır¹¹¹.

Yabancı hukukçular ceza hukuku hilesi ve özel hukuk hilesi ayrımını farklı ölçütlerle değerlendirilmiştir. Carrara'ya göre, mağdurun yasalara dayanarak zararını giderebildiği veya sözleşmenin feshini isteyebildiği durumlarda özel hukuk hilesi varken bundan daha ağır durumlarda cezai hile söz konusudur¹¹². Türk hukukunda hakim olan düşünceye göre özel hukuktaki hilenin amacı sözleşme yapmaktır. Ceza hukuku hilesinin amacı ise haksız çıkar sağlamaktır¹¹³.

¹⁰⁶ Kılıçoğlu, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara,2013,s.203.

¹⁰⁷ Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınevi, İstanbul, 2009, s.358.

¹⁰⁸ Toroslu, s.177.

¹⁰⁹ Soyaslan, s.342.

¹¹⁰ Günay, Erhan, Dolandırıcılık ve Belgede Sahtecilik Davalarında Yargılama Süreci, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s.47.

¹¹¹ Taşdemir, s.25

¹¹² Bilen, s.104.

¹¹³ Selçuk, s.102.

Doktrindeki son görüşler ve TCK'nin yapısı düşünüldüğünde kanunen özel hukuk hilesi ve ceza hukuku hilesi gibi bir ayrımın olmadığı ifade edilebilir¹¹⁴. Mağdurun hataya düşmesine ve mal varlığında zarara yol açan bir fiili sırf belirli bir yoğunlukta olmadığından için cezalandırmaktan kaçınmak kanunun amacına uygun olmayacaktır¹¹⁵ nitekim cezalandırmanın sebeplerinden biri de failin içinde bulunduğu suç işleme psikolojisinin hem birey hem de toplum için zararlı olmasıdır.

1.4.1.1.3.3. Hilenin Aldatıcılığı ve Aldatma Kavramı

Mülga kanunun ilgili maddesinde hilenin kandırıcı nitelikte olması özellikle belirtilmesine karşın yasa koyucu yeni düzenlemede hilenin niteliği hakkında susma yoluna gitmiştir. İşte bundan dolayı da aldatma özelliğine sahip olmayan hileli davranışların muhatabı aldatması hususu hakkında doktrinde farklı fikirler öne sürülmüştür.

Kanun metninde belirtildiği üzere dolandırıcılık suçunu oluşturacak hileli bir eylemin ardından bu davranışa maruz kalan mağdurun aldatılmış olması ve aldatılma etkisinde de malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunmuş olması gerekmektedir. Metinde özellikle hileli davranışın aldatıcı bir nitelikte olması gerektiği üzerinde durulmamış, hile neticesinde mağdurun aldatılmış olmasına değinilmiştir. Bunun sebebi aldatıcı nitelikte olmayan bir davranışın hile olarak nitelendirilmesinin mümkün olmamasıdır¹¹⁶.

Yargıtay bu görüşü destekleyerek kararlarında, ancak belli bir ağırlığa ulaşan ve muhatabın denetim olanaklarını ortadan kaldıran hileli davranışların dolandırıcılık suçunun oluşumuna yol açacağını belirtmiştir¹¹⁷.

Hileli davranışın aldatmaya elverişliliği bir şart olarak kabul edilse de bu şartın gerçekleşip gerçekleşmediğinin genel bir kurala bağlı olarak tespiti mümkün değildir. Bundan dolayı da hileli hareketin aldatıcılık yönünden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmenin önemi suçun özel görünüş biçimlerinden biri olan teşebbüs kurumunun varlığı araştırılırken daha net bir biçimde ortaya çıkacaktır. Değerlendirme yapılırken objektif ve sübjektif sistem adı verilen iki yöntemden faydalanılmaktadır.

¹¹⁴ Tezcan/ Erdem/ Önok, s.492.

¹¹⁵ Özgenç, s.26.

¹¹⁶ Özgenç, s.26.

¹¹⁷ Centel/ Zafer/ Çakmut, Kişilere Karşı Suçlar, s.454.

Objektif kriterde mağdurun cinsiyeti, yaşı, ekonomik durumu, fail ile olan kişisel ilişkisi, ailesel durumu gibi hususlar dikkate alınmaz, sadece fiil baz alınarak makul ve orta zekada bir insanın fail kabul edildiği bir değerlendirme yapılır.

Dolandırıcılık suçunda korunan hukuki değer her ne kadar salt malvarlığıymış gibi gözüküyor olsa da suiistimal edilen güvenin de korunan hukuki değerler arasında olduğu doktrinde ifade edilmiştir. Bundan dolayı da her mağdur açısından ayrı değerlendirme yapılarak mağdurun cinsiyeti, yaşı, ekonomik durumu, fail ile olan kişisel ilişkisi, ailesel durumları incelenmeli ve buna paralel bir şekilde hilenin ve fiilin aldatıcılık vasfı tayin edilerek dolandırıcılık suçunun oluşup oluşmadığına bakılmalıdır. Yine bu düzenlemeye göre doğru olmadığı çok bariz olan, abartı olduğundan şüphe duyulmayacak yalanlar dahi akıl sağlığı yerinde olmayanları aldatmaya sebep olabileceğinden cezalandırılabilir. Yargıtay bu hususla ilgili olarak da, “*Hilenin kandırıcı nitelikte olup olmadığı olaysal olarak değerlendirilmelidir. Hilenin aldatıcı nitelikte olması gerekir. Basit bir yalan hileli hareket olarak kabul edilemez.*”¹¹⁸ diyerek somut olaya göre değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi önemli olan hilenin aldatıcı nitelikte olmasıdır. Somut olaydaki kişinin tam olarak aldanıp aldanmamış olması suçun oluşumu açısından değil suçun tamamlanıp tamamlanmaması açısından önem arz edecektir çünkü hileli davranışın olmaması halinde dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır. Yargıtay da “*Para bulmak için giden babasının yerine sıraya giren, ödeme yoğunluğundan ötürü katılan tarafından önceden hazırlanmış bulunan tahsilât fişini babası henüz gelmeden önce katılanın dalgınlığından faydalanarak alıp kaçan sanığın eylemi, tahsilat fişinin alınmasına yönelik hileli hareketlerde bulunulmaması nedeniyle dolandırıcılık suçunu oluşturmayıp hırsızlık suçunu oluşturur...*”¹¹⁹ diyerek aldatıcı nitelikteki hileli davranışın dolandırıcılık suçunun temel unsurlarından biri olduğunu belirtmiştir.

Elverişli hareketlerle bir kimseyi aldatmaya yönelik hileli eylemde bulunan kimsenin fiili böyle bir durumda tamamlanmış bir dolandırıcılık suçuna değil teşebbüs aşamasında kalmış bir dolandırıcılık suçuna yol açacaktır. Suç işlemek amacıyla gerçekleştirilen davranışlar aldatıcılık niteliğini haiz değilse ve nesnel olarak kişiyi

¹¹⁸ Y 11.CD E. 2006/144, K. 2006/5115, T. 05.06.2006

¹¹⁹ Y 11.CD. E.2004/5912, K.2006/2954, T.10.10.2007.

hataya düşürme niteliği yüklenemiyorsa bu durumda elverişli hareketin yokluğundan ötürü işlenemez suç söz konusu olacaktır¹²⁰. Yargıtay bir kararında “Suç tarihinde bir başkası ile resmen evli olan şikayetçinin sanık ile yasal olarak evlenmesinin olanaksız olduğu, bu nedenle evlilik işlemi yapılacağından bahisle kandırıldığının ileri sürülemeyeceği, dolandırıcılık suçunun yasal unsurlarının gerçekleşmediği...” diyerek hilenin bir kişiyi aldatıcı nitelikte olmaması halinde dolandırıcılık suçunun oluşmayacağını belirtilmiştir¹²¹.

Kanunun gerekçesine bakıldığında da aldatma hususu incelenirken objektif bir kriterin esas alınmadığı, bununla birlikte fail ve mağdurun kişisel durumlarına göre bir değerlendirme yapılarak hilenin aldatıcılığının tespitinin yapılabileceği belirtilmiştir¹²². Hakim böyle bir durumda, somut olay üzerinden değerlendirme yapmalı ve mağdurun güven ve iyi niyetinin suiistimal edilip edilmediğini araştırmalıdır¹²³.

1.4.1.1.3.4. Hileli Davranışın Gerçekleştirilmesinde İcrai ve İhmali Davranış Ayrımı

Suçta esas olan fiilin, kasti ve icrai bir hareketle gerçekleştirilmesidir. Kanun koyucu suç tiplerini düzenlerken bazı özel suç tiplerinde ihmali davranışla suç işlemenin

¹²⁰ Hafizoğulları / Özen, s.370, Centel/Zafer/ Çakmut, s.471.

¹²¹ Parlar, s.22.

¹²² Taşdemir, s.43.

¹²³ Centel, Zafer, Çakmut, a.g.e, s. 476. Y 15. CD E.2013/4147, K. 2014/20068 K, T. 01.12.2014 “Hilenin kandırıcı nitelikte olup olmadığı olaysal olarak değerlendirilmeli, olayın özelliği, fiille olan ilişkisi, mağdurun durumu, kullanılmışsa gizlenen veya değiştirilen belgenin nitelikleri ayrı ayrı nazara alınmalıdır. Katılanın,İlçesinde kaybolan 9 yaşındaki kardeşinin bulunması amacıyla bir televizyon programına katıldığı, kendi kullanımındaki cep telefon numarasını ilan ederek kardeşini bulan kişiye 100.000 TL para ödülü vereceğini vaat ettiği, programı izleyen sanığın, katılanın cep 42 tipinde yer alan; ‘hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp’ ibaresi, hilenin muhatabını aldatacak nitelikte olması gerektiğini vurgulayan bir husus olarak değerlendirilmelidir²⁰⁷. Hilenin aldatma kabiliyeti var olduğu halde, yani aldatmaya elverişli bir hileli davranış gerçekleştirilmiş olmasına rağmen mağdur aldanmamışsa veya mağdur aldanmış fakat menfaat elde edilememişse, teşebbüs aşamasında kalmış dolandırıcılık suçu oluşacaktır²⁰⁸. Yani failin icra hareketlerine başladığını kabul etmek için mağduru aldatmaya elverişli bir hileli davranışın varlığı yeterlidir. telefonuna mesaj yollayarak, kardeşinin yerini bildiğine dair yalan söylediği, bu duruma inanan katılan ile buluşmak istediği, katılanın adresini bildirdiği yere gelmesini istediği, sivil polisler ile hareket eden katılanın, sanığın istediği yere geldiği, burada sanığın katılana tekrar mesaj çekerek cinsel ilişkiye girmeyi teklif ettiği, bunun karşılığında kardeşini teslim edeceğini söylediği, birden fazla cinsel içerikli mesaj gönderdiği tespit edilen ve bu sırada emniyet ekipleri tarafından yakalanan sanığın, soruşturma aşamasında verdiği ifadesinde; katılıandan maddi menfaat temin etmek ve cinsel ilişkiye girmek amacıyla bu işe kalkıştığını kabul ettiği, bu şekilde sanığın, üzerine atılı olan dolandırıcılığa teşebbüs ve cinsel taciz suçlarını işlediğinin iddia edildiği olayda; Oluşa, sanığın ikrar içeren savunmalarına, katılanın beyanlarına ve tüm dosya kapsamına göre; sanığın, bu şekilde gerçekleştirdiği sabit görülen eylemlerinin dolandırıcılığa teşebbüs ve cinsel taciz suçlarını oluşturduğuna yönelik mahkemenin kabulünde bir isabetsizlik görülmemiştir.” www.kazanci.com. (05.01.2020 tarihinde erişilmiştir.)

mümkün olduğunu ayrı bir suç tipi şeklinde düzenlemiştir. Doktrinde dolandırıcılık suçunun icrai davranışlarla gerçekleştirilebildiği kabul edilmektedir.

Gerçekleştirilen bu icrai davranış zımni olarak ortaya çıkabilmektedir. Zımnen gerçekleştirilen hileli davranışlara daha çok gerçek bir durumun gizlenmesi şeklinde karşılaşılmaktadır. Fail böyle bir hileye başvurduğunda mevcut bulguları ortadan kaldırma ya da susma yolunu izlemektedir¹²⁴. Yine bu zımni davranış gerçekleştirilirken her türlü yazı, resim, ses ve diğer olanaklar kullanılabilir.

ETCK'nin 503. maddesinin 2. fıkrasındaki düzenlemeye göre mağdurda yeni bir irade sakatlığı yaratmak yerine eskiden bulunan bir hata kullanılarak dolandırıcılık suçunun işlenmesi mümkün olacaktır ki buna yönelik bir düzenleme 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda açıkça yapılmamıştır. Her ne kadar yürürlükteki kanunda madde metninde suçun ihmali şekilde işlenebileceği belirtilmiş olmasa da gerekçeye bakıldığında kanun koyucunun bu hususu düzenlediği anlaşılacaktır.

İhmali davranışlar açısından değerlendirme yapıldığında TCK'nin 157. maddesine göre failin belirli bir davranışta bulunma yükümlülüğünün bulunmaması sebebiyle dolandırıcılık suçunun gerçek ihmali suç vasfını taşıyamayacağı rahatlıkla söylenebilir. Gerekçeye bakıldığında ise kanunun bu suçun ihmali bir şekilde işlenebileceğini kabul ettiği açıktır. Gerekçenin devamında “*Hataya düşen kişi ile hukuki ilişkide bulunulan durumlarda, böyle bir yükümlülük vardır. Ayrıca muhatabın belli bir husustaki hatası karşısında kişinin ihmali davranışının, örneğin susmasının, bir beyan, açıklama niteliğini taşıması gerekir.*¹²⁵” diyerek dolandırıcılık suçunun garantörsel bir ihmali suç olduğunu ifade etmiştir¹²⁶.

Gerekçe ve doktrindeki bilgiler neticesinde, ihmali davranışın dolandırıcılık suçu açısından hileli davranışı oluşturabilmesi için;

- i. Failin garantör sıfatı bulunmalıdır.
- ii. Failin mağdurda oluşmuş olan hatalı düşüncüyü sona erdirmeye imkanına sahip olmalıdır.

¹²⁴ Öztürk, Bahri/ Erdem, Mustafa Ruhan, Ceza Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s.461, Dönmezer, s.456, Centel/ Zafer/ Çakmut, s.454.

¹²⁵ Arslan / Azizağaoğlu, s.3312.

¹²⁶ Hakeri, Hakan, Ceza Hukukunda İhmal Kavramı ve İhmali Suçların Çeşitleri, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s.113.

- iii. Bu imkana rağmen fail yükümlülüğünü ihmal etmelidir.
- iv. İhmali bu hareketin icrai hıleye eşdeğer kabul edilmesi gerekmektedir¹²⁷.

Fail, otomobilin hasar kaydı olduğunu belirtmesi gerektiği halde bunu yapmadan otomobili hasarsız gibi satarsa dolandırıcılık suçu oluşacaktır.

Fail, ödeme gücü olmadığı halde belli bir hizmetten faydalandıktan sonra bu hizmetin bedelini ödemezse suçun oluşup oluşmadığı konusunda doktrinde tartışmalar bulunmaktadır. Madde gerekçesine bakılarak yorum yapıldığında böyle bir davranışı gerçekleştiren fail, mağduru ödeme gücünün olmadığı konusunda bilgilendirmediğinden dolayı ihmali davranışla dolandırıcılık suçunu işlemekten sorumlu tutulacaktır¹²⁸.

1.4.1.1.4. Netice

Suçun kanuni tanımında yer alan ve tipikliğin gerçekleşmesi için gerekli unsurlardan biri olan netice, hareketin somut dünyada yarattığı sonuç olarak tanımlanabilir¹²⁹. Bu sonuç esasen kanunda bahsedilen sonuç ise fiil ve fail, cezalandırılabilir.

Suçlar neticelerine göre incelenirken doktrinde farklı ayrımlara tabi tutulmuştur. Netice unsuruna göre suçların tasnifine göre değerlendirme yapıldığında dolandırıcılık suçu, sırf hareket suçu olmaktan ziyade neticeli suç olarak nitelendirilebilir¹³⁰. Dolandırıcılık suçu açısından netice ise, failin kendisine veya başkasına bir yarar sağlaması durumudur¹³¹. Elde edilen bu yararın kaynağı ise mağdur ya da üçüncü bir kişinin malvarlığı değeridir.

Bununla birlikte otomatlardan, bankamatiklerden, kartlı telefonlardan yarar elde edilmesi halinde ise her ne kadar otomatın işletmecisi ya da kartlı telefon işleten operatör zarara uğramış olsa da sakatlanan bir irade ya da aldanan bir bilinç bulunmadığı için bunlara karşı dolandırıcılık suçu işlenemeyecektir¹³².

Hukuk düzeni genel olarak zararsız fiilleri cezalandırmaz¹³³. Bundan dolayı da suç sonrasında oluşacak zararın tespiti önem arz etmektedir. Kanun koyucu madde

¹²⁷ **Bilen, Mesut**, Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu, Doktora Tezi, Konya, 2012, s.45.

¹²⁸ **Bakıcı**, s.268, **Centel/ Zafer/ Çakmut**, Kişilere Karşı Suçlar, s.482.

¹²⁹ **Koca / Üzülmez**, s.163, **Özgenç**, Genel Hükümler, s.163.

¹³⁰ **Selçuk**, s.126.

¹³¹ **Centel/ Zafer/ Çakmut**, s.452.

¹³² **Centel/ Zafer/ Çakmut**, s.255.

¹³³ **Soyaslan**, s.281.

metninde açıkça zarar kavramını tanımlamamıştır¹³⁴. Zarar sözcüğü kelime anlamına göre bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz sonuçtur. Aynı sözcüğün kavramsal anlamı ise kişinin aktifindeki azalma ya da pasifindeki artışı ifade etmektedir. Yarar da bunun aksine malvarlığının pasif kısmındaki azalma ya da aktifindeki artışı ifade etmektedir¹³⁵.

Dolandırıcılık sonucunda oluşacak zarar sadece paraya çevrilebilecek değeri konu alan zarardan ziyade duygusal değerleri olan eşyaları da kapsayabilmektedir¹³⁶. Ayrıca belirtmek gerekir ki manevi duygusal değeri olan şeyler de doktrinde malvarlığını oluşturmaktadır¹³⁷ bundan dolayı da duygusal değeri olan fakat maddi olarak değersiz olan şeylerin bu suç neticesinde menfaat olarak elde edilmesi halinde dolandırıcılık suçu oluşabilir. Malvarlığına ilişkin zarar ile ekonomik zarar aynı kavram değildir, malvarlığı zararı ekonomik zarar kavramından daha geniş bir kavramdır¹³⁸. Ekonomik zarar söz konusu olduğunda bu zarar objektif bir kriter ile belirlenmeli, somut olayın özellikleri ve mağdurun ekonomik durumu da göz önüne alınmalıdır¹³⁹.

Zarar belirlenirken objektif ve psikolojik kriterden faydalanılmaktadır. Objektif kriter, malın ekonomik değerinin ön planda olduğu, sahibinin mala verdiği manevi değer göz önüne alınmadığı kriterdir. Psikolojik kriter ise malın mağdur açısından taşıdığı değer nazara alınarak yapılan değerlendirmede kullanılan kriterdir¹⁴⁰.

Yargı kararları göz önüne alındığında ülkemizde objektif kriterin uygulandığı gözükmemektedir fakat doktrindeki görüşlere göre değerlendirme yapılırken somut olayın özellikleriyle birlikte mağdurun mali durumu da dikkate alınmalıdır¹⁴¹.

Yarar kavramı da aynı kapsamda değerlendirmelidir. Failin kendisine veya başkasına herhangi bir tatmin sağlaması da yararı oluşturur¹⁴². Örnek vermek gerekirse kişi kendisini olduğundan farklı göstererek bu özelliklerin olmadığını bilmeyen birisini

¹³⁴ **Özbek**, s.1212.

¹³⁵ **Önder, Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s.378.

¹³⁶ **Selçuk**, s.26.

¹³⁷ **Yaşar/ Gökcan/ Artuç**, s.4614.

¹³⁸ **Soyaslan**, s.344.

¹³⁹ **Soyaslan**, s.345.

¹⁴⁰ **Bilen**, s.164.

¹⁴¹ **Soyaslan**, s.345.

¹⁴² **Hafizoğulları**, s.413.

kandırarak evlenirse ve mağdura bu süreç içinde hem maddi hem psikolojik zarar verirse fail kendisine farklı tatminler sağlayarak yarar elde etmiş olacaktır¹⁴³.

Yukarıdaki örneğin aksine manevi yararın gerçekleşmesi halinde dolandırıcılık suçunun işlenmeyeceğini ifade eden görüş de doktrinde mevcuttur¹⁴⁴. Manevi yararın elde edilmesiyle dolandırıcılık suçunun oluşmayacağını ifade eden görüş, örneğini hileli hareketler neticesinde bir kişiyle cinsel ilişkiye girilmesi üzerinden vermektedir. Aksi görüş¹⁴⁵ dolandırıcılık suçunun bu şekilde işlendiğini ifade ediyor olsa da manevi bir tatminle bu suçun işlenmeyeceğini ifade eden yazarlar, para karşılığında cinsel ilişkiye giren bir kişinin hileli hareketlerle aldatılması ve cinsel ilişki kurulması durumunda faaliyet hukuka uygun bir iş gücü olmadığından dolayı dolandırıcılık suçunun oluşmayacağını belirtmektedirler¹⁴⁶.

Kanunda belirtildiği üzere suçun oluşumu için şart olan bu yararı fail doğrudan kendisine sağlayabileceği gibi başkasına da sağlayabilir¹⁴⁷. Öğretide üç köşeli dolandırıcılık¹⁴⁸ olarak adlandırılan bu durumda hileli davranışlarda bulunan kişiyle, yarar sağlayan kişi; aldatılan kimse ile zarar gören kimse farklı kişiler olabilir¹⁴⁹.

Sağlanan yararın haksız olması durumu ETCK’de düzenlenmişken TCK’de bu husus düzenlenmemiştir. Bunun nedeni TCK’nin 159. maddesinde düzenlenen suçun hukuksal ilişkiye dayanan bir alacağın tahsili amacıyla işlenmesine “daha az cezayı gerektiren nitelikli hal” olarak yer verilmesidir¹⁵⁰.

Aldatıcı fiillerde bulunan kişinin elde ettiği fayda haksız değilse suç oluşmayacaktır. Örnek vermek gerekirse; bazı hileli davranışlar ile alacağını borçlusundan alan alacaklının fiili kişiye haksız bir fayda sağlamadığı için dolandırıcılık kapsamında sayılmayacaktır. Aynı şekilde kumar ve bahisten kaynaklanan alacağını almak için hileli davranışlarda bulunan kişinin de fiili dolandırıcılık olarak değerlendirilmeyecektir¹⁵¹.

¹⁴³ **Tümerkan**, s.69.

¹⁴⁴ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s.700, **Koca/Üzülmez**, **Özel Hükümler**, s.655, **Tezcan/Erdem/Önok**, s.750.

¹⁴⁵ **Erem**, s.17.

¹⁴⁶ **Tümerkan**, s.66.

¹⁴⁷ **Taşdemir**, s.46.

¹⁴⁸ **Centel/ Zafer/ Çakmut**, s.467.

¹⁴⁹ **Artuç, Mustafa**, **Malvarlığına Karşı Suçlar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.371.

¹⁵⁰ **Yavuz**, s.374.

¹⁵¹ **Soyaslan**, s.346.

Yararın elde edilmesiyle birlikte suç kanunen tamamlanmış olacaktır. Yarar, hileli hareketin gerçekleştirilmesinden önce elde edilmişse dolandırıcılık suçu oluşmayacaktır¹⁵². Mağdurun bir zarara uğramasına karşın fail veya üçüncü bir kişinin malvarlığında artış gerçekleşmemişse suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır¹⁵³.

Hukuka aykırı olarak kazanılan şeylerin malvarlığı kavramı içinde değerlendirilmesi konusunda doktrinde farklı düşünceler bulunmaktadır. Bir görüşe göre hukuka aykırı olarak elde edilen değerlere zilyet olmak hukuk düzenince belli bir noktaya kadar korunduğundan, hukuka aykırı kazanımlar da malvarlığı kapsamına dahil edilmelidir¹⁵⁴. Başkasından taşınır mal çalan hırsız daha sonra dolandırılarak zarara uğradığı takdirde hukuki korumadan yararlanmalıdır¹⁵⁵. Diğer bir görüşe göre ise malvarlığı hukuka uygun bir malvarlığı olmalıdır. Aksi halde ceza hukukunun hukuka aykırı bir malvarlığı değerini koruması mümkün değildir¹⁵⁶.

1.4.1.1.5. Nedensellik Bağı

Nedensellik bağı, failin cezai sorumluluk altına girebilmesi için gereken şartlardan bir diğeridir. Fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için failin hareketi ile dış dünyada gerçekleşen sonuç arasında faile isnat edilebilecek bir neden sonuç ilişkisinin¹⁵⁷ bulunması yani neticenin failin hareketinden dolayı oluşması gerekmektedir¹⁵⁸.

Failin hileli eylemleri neticesinde mağdurun mal varlığında azalma olması sebebiyle neticeli bir suç olan dolandırıcılık suçunda failin cezalandırılabilmesi için meydana gelen netice ile fiil arasında illiyet bağının bulunması şarttır. Söz konusu nedensellik bağı kurulurken menfaatin doğrudan ya da dolayısıyla elde edilmesine gerek yoktur¹⁵⁹. Bu hususta önemli olan, hilenin zarardan önce gerçekleşmesidir¹⁶⁰.

¹⁵² **Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe**, s.700.

¹⁵³ **Bilen**, s.177.

¹⁵⁴ **Toroslu**, s.130, **Dönmezer**, s.470.

¹⁵⁵ **Dönmezer**, s.471.

¹⁵⁶ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s.700.

¹⁵⁷ **Kunter, Nurullah**, Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1955, s.148.

¹⁵⁸ **Hakeri**, s.169.

¹⁵⁹ **Önok, Murat**, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin, Ankara, 2008, s.606.

¹⁶⁰ **Ergün, İsmail**, Siber Suçların Cezalandırılması ve Türkiye’de Durum, Adalet, Ankara, 2008, s.15.

Hileli hareket ile aldanma durumu arasında nedensellik bağı olması tipikliğin gerçekleşmesi için bir zorunluluktur¹⁶¹.

Mağdurun kusurlu harekette bulunması nedensellik bağını ortadan kaldıran bir hal olarak düşünülmemelidir. Mağdur, hareketin hileli olduğunu baştan itibaren bilebilecek nitelikteyse mağdurun hataya düşüp aldanmasına fail sebep olmuş olsa bile böyle bir durumda da nedensellik bağının varlığından söz etmek doğru olmayacaktır. Verilen son örnekte suç oluşmayacaktır fakat mağdurun kusurlu hareketi ortaya konulan hileli hareketin gelişimi bakımından sadece kolaylaştırıcı bir etkiye sahipse böyle bir durumda nedensellik bağı kesilmeyecek ve suç varlığını devam ettirecektir¹⁶².

Yanılığ üzerinde malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunulması halinde de nedensellik bağı aranmalıdır.

Önceki bölümlerde bahsedildiği üzere mağdurun tasarruf neticesinde zarara uğraması ve buna paralel olarak da failin yarara uğraması da bir diğer neticedir. Netice ile fiil arasında nedensellik bağı bulunmalıdır.

Bahsedilen üç nedensellik bağından birinin kopuk olması halinde ya da atlanması durumunda oluşan suç dolandırıcılık değil hırsızlık ya da güveni kötüye kullanma suçu olarak değerlendirilebilir¹⁶³.

1.4.1.2. Tipikliğin Manevi Unsurları

Ceza Hukuku kapsamında cezalandırılabilir bir fiilin oluşması sadece maddi unsurlara değil manevi unsurlara da bağlıdır. Failin sahip olduğu hukuka aykırı manevi iradenin dış dünyaya bir yansıması olarak fiil gerçekleştirildiği takdirde bu fiil suç olarak değerlendirilebilecektir. Söz konusu fiil, failin kusurlu iradesi neticesinde gerçekleşmelidir¹⁶⁴. Faile yüklenebilecek kusur isnadı failin cezalandırılabilmesinin bir şartıdır¹⁶⁵. Bir diğer açıdan kusurluluk, dış dünyada ortaya konulan fiil ile fail arasındaki psişik bağıdır¹⁶⁶.

Ceza hukukunda manevi unsur kast ve taksir olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

¹⁶¹ Selçuk, s.134.

¹⁶² Soyaslan, s.418.

¹⁶³ Dursun, s.214.

¹⁶⁴ Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, 2019, s.306.

¹⁶⁵ Hakeri, s.195.

¹⁶⁶ Alacakaptan, Ulvi, Suçun Unsurları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s.117

TCK'ye göre kast “Suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.” ve “Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır.”

Öğretide ise kast, “Suçun kanuni tanımında yer alan objektif unsurların bilinmesi ve istenmesi” veya “Tipikliğin bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁶⁷.

Teknik olarak da “Bir suç tipinin gerçekleştirilmesine yönelik hareket iradesi.” olarak kastı tanımlamak mümkündür¹⁶⁸.

Fail tarafından bilinmesi gereken unsurlar, ceza kanunlarında tarif edilen suç tanımlarında formüle edilen suç unsurları değil, kanuni tipte suçun unsuru olarak belirtilen gerçek vakıalara, gerçek dünyanın doğrudan doğruya gözlem yoluyla belirlenebilir konularına ilişkin unsurlardır¹⁶⁹.

Suçun konusunu oluşturan insan, hayvan, kadın, erkek, çocuk, konut, eroin, taşınabilir mal gibi hususlar fail tarafından bilinen unsurlardır.

Kanun koyucu “kast” unsurunu cezalandırmak için mutlak bir şart kabul etmiş, taksiri ise istisnai bir manevi unsur olarak düzenlemiştir. Kanunun sistematığına göre aslolan kast, istisna olan taksirdir.

Dolandırıcılık suçu failin bilerek ve isteyerek hareket ettiği bir suç olup kasten işlenebilecek bir suçtur. Bilme ve isteme suçun maddi unsurlarının tamamının fail tarafından bilinip istenmesini kapsamaktadır. Fail, gerçekleştirdiği davranışların hile teşkil ettiğini, başka birini aldatıcı nitelikte olduğunu bilmelidir. Yine fail, hileli davranışlar neticesinde hileye maruz kalan kişinin veya başkasının malvarlığında eksilme meydana geldiğini, zarar gördüğünü ve bunun aksine kendi veya sair bir kişinin malvarlığında bir artma meydana geldiğini bilmelidir.

Yargıtay da kararlarında “Kast, hileli hareketi, haksız çıkar sağlamayı ve zarar vermeyi, bu husustaki bilinç ve iradeyi kapsamalıdır.”¹⁷⁰ demiştir.

¹⁶⁷ Koca / Üzülmez, s.146.

¹⁶⁸ Koca / Üzülmez, s.149.

¹⁶⁹ Koca / Üzülmez, s.152.

¹⁷⁰ Y 6. CD, E. 1982/9795, K. 1982/8205 T. 12.11.1982,

Failin kastı, bilme ve isteme unsurları açısından incelendiğinde tam olarak kastın unsurlarını içermiyorsa kastın varlığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda suç manevi unsur yönünden eksik kalacağından dolayı kasten işlenen dolandırıcılık suçunun işlendiğinden bahsedilemeyecektir.

Gerekçede bahsedilen kast doğrudan kast olabileceği gibi olası kast da olabilir¹⁷¹. Olası kast, kişinin kanuni tanımdaki öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde olan kasttır. Olası kasta ilişkin yapılan bu tanım, bilme unsuru anlamında “öngörmenin” yeterli olduğunu; “istemenin” ise gerekli olmadığını açıkça belirtmiş olmaktadır¹⁷². Olası kastın varlığı için fail, tehlikenin ağırlığını bilmeli, tehlikenin gerçekleşebileceğini ciddiye almalı ve tehlikenin gerçekleşmesini kabullenmelidir.

Dolandırıcılık suçu açısından düşünülürse fail, mağdurun malvarlığında oluşacak zarara kendi hileli hareketlerinin sebep olduğunu ve bunun sonucunda da menfaat elde edebileceğini “olursa olsun” diyerek hareket ediyorsa dolandırıcılık suçunun olası kastla işlendiği kabul edilebilecektir.

Gerekçenin aksi olan görüşe göre, bir kimsenin olası kastla sonucu kabullenerek, olursa olsun düşüncesi ile hareket edip hileli davranışta bulunarak kendisine veya bir başkasına yarar sağlaması olası değildir. Bu görüşe göre hileli davranışla yarar sağlama sonucunun, olursa olsun bilinç ve iradesi ile gerçekleşmesi olanaksız olduğundan dolayı da gerekçedeki olası kastla suçun işlenebiliyor olması mümkün değildir¹⁷³.

Kast kendi içinde farklı ayrımlara tabi tutulmuştur. Genel kast özel kast ayrımına göre, genel kast tüm suçlarda bulunması gereken kasttır. Kast suçun ayrı bir unsuru olarak kanun koyucu tarafından şart koşulmuşsa bu durumda da özel kast olduğu söylenebilir¹⁷⁴. Dolandırıcılık suçu genel kastla işlenebilen suçlar arasındadır¹⁷⁵.

Genel kast özel kast ayrımı suçun basit halinde önem arz etmezken suçun nitelikli hallerinde kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir¹⁷⁶. Bu suçun manevi unsurunu genel

¹⁷¹ Arslan / Azizağaoğlu, s.3313.

¹⁷² Koca / Üzülmez, s.162.

¹⁷³ Meran, s.232.

¹⁷⁴ Soyaslan, s.418.

¹⁷⁵ Selçuk, s.155.

¹⁷⁶ Alacakaptan, s.156.

kast oluşturur.¹⁷⁷ Suçun cezayı artıran nitelikli hallerinden “*Sigorta bedelini almak maksadıyla*” dolandırıcılık suçunun işlenmesi halinde kanun koyucu özel kast aramıştır. Suçun daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinden “*Dolandırıcılık suçunun hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsili amacıyla işlenmesi*” halinde de failin özel kastının bulunduğu açıktır.

Bu konudaki bir diğer görüş ise, failin iradesinin mağdurda haksız bir zarar verileceğini içermesi sebebiyle dolandırıcılığın özel kastla işlenebilen bir suç olduğu yönündedir¹⁷⁸.

Kast içindeki bir diğer ayırım da ani kast düşünce kastı ayırımıdır. Suç ani bir kararla işlenmişse ani kast, suç işleme kararı ile elverişli hareketle başlanan icra arasında bir zaman aralığı varsa düşünce kastı vardır¹⁷⁹. Dolandırıcılık suçunun basit hali, ani suç şeklinde işlenebilecek nitelikte olsa da kanun koyucunun nitelikli haller başlığı altında düzenlediği bazı hallerde suçun işlenmesi halinde failin düşünce kastına sahip olduğu söylenebilir. Örnek vermek gerekirse suç “*Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle*” işlenirse failin düşünce kastıyla hareket edildiği söylenebilir. İlgili nitelikli haller, fail tarafından bir anda gerçekleştirilemeyecek niteliktedir. Basit dolandırıcılık suçunda var olan hile ve aldatma unsuruna ek olarak bu nitelikli hallerde fail fazladan çaba ve hileye başvurmaktadır.

Hileli davranışlar neticesinde failin zarar vermek istediği kişiden bir başka kişinin zarar görmüş olması halinde kast ortadan kalkmayacaktır.

Dolandırıcılık suçundaki kast suça ilişkin tipik fiilin gerçekleştiği anda mevcut olmalıdır. Sonradan ortaya çıkan bir kast, dolandırıcılık suçu nedeniyle sorumluluğa neden olmaz¹⁸⁰. Çok hareketli bir dolandırıcılık suçunda kast, ilk hareketin gerçekleşmesi esnasında ikinci hareketin yapılmasına da yönelmelidir.

Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılması neticesiyle bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeden gerçekleştirilmesidir¹⁸¹. Kanun koyucu taksirle işlenen suçları istisnai olarak düzenlemiştir. Dolandırıcılık suçu

¹⁷⁷ **Parlar**, s.25.

¹⁷⁸ **Soyaslan**, s.346.

¹⁷⁹ **Alacakaptan**, s.156.

¹⁸⁰ **Soyaslan**, s.347.

¹⁸¹ **Özbek, Veli Özer / Kanbur, Mehmet Nihat / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar/ Tepe, İlker**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, Ankara, 2013, s.492.

kanun koyucu tarafından basit veya bilinçli taksirle işlenebilen bir suç olarak düzenlenmemiştir¹⁸².

1.4.2. Hukuka Aykırılık Unsuru

Ceza Hukuku öğretisi içinde değerlendirme yapıldığında cezalandırılacak bir eylemin hukuka aykırı bir eylem olması gerekliliği açıktır. Bununla birlikte cezalandırılacak eylemin hukuka aykırı olması da kanunen şarttır¹⁸³. Bazı durumlarda eylem, kanundaki unsurları barındırdığından dolayı karine olarak¹⁸⁴ hukuka aykırılık unsurunu taşıyor gibi gözükse de bu hususta ayrıca bir inceleme yapılması gerekmektedir. Kanun koyucu yasaklanan bazı davranışların belirli koşullar altında yapılmasını hukuka uygun olarak nitelendirmektedir¹⁸⁵. Gerçekleştirilen bu davranışlar hukuka aykırılık unsurunu içermediği için de fiil suç olmaktan çıkmaktadır¹⁸⁶.

TCK 24. madde vd. hukuka uygunluk halleri sayılmıştır. “*Kanun hükmünü yerine getirme, meşru savunma, zorunluluk hali, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası*” kanun koyucunun düzenlediği hukuka uygunluk halleridir.

Dolandırıcılık suçuna ilişkin hukuka uygunluk nedenlerinde meşru savunma ve hakkın yerine getirilmesi bulunmamaktadır¹⁸⁷.

Hukuka uygunluk sebebi olan ilgilinin rızası, “*Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.*” düzenlemesiyle kanun koyucu tarafından kanuna dahil edilmiştir. Dolandırıcılık suçunda her ne kadar mağdurlar kendi rızalarıyla suçun mağduru olsa da mağdurların asıl iradesi suça konu olmak değildir. Bu nedenle mağdurların rızası ilgilinin rızası kapsamında değerlendirilemeyecektir.

Hukuka uygunluk sebeplerinden “*Kanun hükmünü yerine getirme*” ile dolandırıcılık suçunun birlikte görülebileceğini ifade eden görüş mevcuttur. Söz konusu görüşe göre icra memurunun haciz esnasında, bir malı teslim etmek istemeyen kişiyi, malı

¹⁸² Parlar, s.23.

¹⁸³ Özgenç, s.295.

¹⁸⁴ Özbek/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s.287.

¹⁸⁵ Şeyhanlıoğlu, Mehmet Emrah, Hırsızlık Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s.61.

¹⁸⁶ Centel, Nur/ Zafer, Hamide/ Çakmut, Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta, İstanbul, 2011, s.300, Özgenç, s.292.

¹⁸⁷ Hafizoğulları, Zeki, Türk Ceza Hukuku'nda Dolandırıcılık Suçları, Zabunoğlu Armağanı, Ankara, 2011, s.415.

haczetmeyip kendisine iade edeceğini söyleyerek kandırması ve malı iade etmeyerek haczetmesi halinde icra memuru bu hukuka uygunluk sebebinden faydalanabilir¹⁸⁸.

Failin hukuka uygunluk sebeplerinin maddi şartlarında hataya düşmesi halinde failin kastının ortadan kalktığından dolayı fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa failin taksirli sorumluluğunun bulunduğunu ifade eden bir görüş mevcuttur¹⁸⁹. Bununla birlikte hukuka uygunluk sebeplerinin maddi şartlarında gerçekleşen kaçınılmaz hataya düşen kişinin bu hatasından yararlanacağını ifade eden bir görüş de mevcuttur¹⁹⁰.

1.5.SUÇUN BENZER SUÇ VE KABAHAHLERLE KARŞILAŞTIRILMASI

Dolandırıcılık suçu, kanun koyucu tarafından malvarlığına karşı suçlar başlığı altında başka suç tipleri ile birlikte düzenlenmiştir. Suçun, aynı başlık altında bulunduğu diğer suçlarla ortak yönleri olduğu gibi birlikte farklı yönleri de bulunmaktadır. Bunlarla birlikte TCK'de dolandırıcılık suçu ile benzerlikleri bulunan bazı suç tipleri vardır ki onlar kanun koyucu tarafından başka bir başlık altında düzenlenmiş olsa da çalışmanın ilerleyen bölümlerinde o suçlar ile dolandırıcılık suçu arasındaki benzerlikler ve farklılara da yer verilecektir.

1.5.1. Dolandırıcılık ve Hırsızlık

Hırsızlık, TCK'nin 141. maddesinde "*Zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına yarar sağlamak amacıyla bir yerden almak*" suretiyle işlenebilen bir suç olarak tanımlanmıştır.

Dolandırıcılık suçu da hırsızlık suçu da TCK'de mal varlığına karşı suçlar kapsamında yer almaktadır. Dolandırıcılık suçunun temelinde hile bulunduğundan dolayı kanun koyucu, hem malvarlığı değerlerini hem de irade serbestisini korumayı amaçlamakta iken, hırsızlık suçunun ihdasıyla birlikte korunan hukuki değer zilyetlidir¹⁹¹.

Kanun koyucu, failin başkasına ait taşınır bir malı hakimiyeti altına alması neticesinde hırsızlık suçunun oluşacağını düzenlemiştir¹⁹². Dolandırıcılık suçu, taşınır taşınmaz mal

¹⁸⁸ Bilen, s.193.

¹⁸⁹ Koca/Üzülmez, s.290,

¹⁹⁰ Değirmenci, Olgun, Ceza Hukukunda Yanılma Kavramı ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Yanılma, TBB Dergisi, s.176. (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2014-110-1343>) (05.01.2020 tarihinde erişilmiştir.)

¹⁹¹ Parlar, s.20.

¹⁹² Yaşar, Gökcan, Artuç, s.4618.

ayrımı yapılmaksızın tüm malvarlığı değerlerine karşı işlenebilen bir suç olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla dolandırıcılık ve hırsızlık suçunun maddi konularının farklı olduğu söylenebilecektir.

Hırsızlık suçunda fail, sahibinin rızası ve bilgisinin tamamen dışında olarak tipik fiili gerçekleştirmektedir¹⁹³. Dolandırıcılık suçunda fail, hileli davranışlarla mağdurun iradesini fesada uğratarak kendisi veya üçüncü başka bir kişiye yarar sağlarken mağdurun sakat da olsa rızası ve bilgisi dahilinde tipik fiili gerçekleştirmektedir¹⁹⁴. Bundan dolayı iki suç arasında maddi unsurlar açısından da farklılıklar bulunmaktadır.

Hırsızlık suçu küçükler ve akıl hastaları aleyhine işlenebilmektedir. Buna karşılık sezgi gücü ve rızai işlemde bulunabilme yeteneğinden yoksun kişilerin doğal olarak da küçüklerle akıl hastalarının iradelerinin fesada uğratarak çıkar sağlanması söz konusu olmadığından, bu durumda dolandırıcılık suçu değil, hırsızlık suçu oluşur¹⁹⁵.

Hırsızlık suçunda “alma” hareketi herhangi bir biçimde gerçekleşebilmektedir¹⁹⁶. Dolandırıcılıkta hile ile aldatıp yarar sağlama birden çok davranışla gerçekleşebilir fakat bağlı hareketli suç olmasının bir gereği olarak suçun oluşması için yasanın analitik olarak kanuni tipte öngördüğü hareketle gerçekleşmesi zorunludur¹⁹⁷.

Dolandırıcılık suçu kanundaki cezayı artıran bazı nitelikli haller hariç olmak üzere genel kast ile işlenebilen bir suçken hırsızlık suçunda “başkasına yarar sağlama” kastı bulunmalıdır.

Hırsızlık suçunda malın değerinin azlığı cezada bir indirim sebebi olarak düzenlenmişken dolandırıcılık suçunda buna benzer bir düzenleme bulunmamaktadır¹⁹⁸.

Yargıtay’ın görüşüne göre fail bir başkasından bir malı iade edeceğini söyleyip aldığı halde sonradan iade etmezse TCK 157’den değil 141. maddeden sorumlu olacaktır¹⁹⁹.

¹⁹³ Taşdemir, s.131.

¹⁹⁴ Artuç, s.394.

¹⁹⁵ Tüysüz, s.113.

¹⁹⁶ Parlar, s.20.

¹⁹⁷ Tüysüz, s.113.

¹⁹⁸ Köprülü, Timuçin, Malvarlığına Karşı İşlenen Suçlarda Değer Azlığı, TBBD, 2007, s.258

¹⁹⁹ YCGK E. 2012/15 K.2012/440- 229 T.12.06.2012.

1.5.2. Dolandırıcılık ve Yağma

Yağma, TCK'de “*Bir başkasını, kendisinin veya yakının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden ya da malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak, bir malı teslim zorlamak veya malın alınmasına karşı koyulmasını engellemek*” olarak düzenlenmiştir.

Her iki suç da malvarlığına karşı suçlar altında düzenlenmiştir. Dolandırıcılık suçunda korunması amaçlanan hukuki değer kişinin malvarlığı ile birlikte iyiniyet ve irade özgürlüğü iken yağma suçunda korunması amaçlanan hukuki değer hem kişi özgürlüğü hem de mal varlığı değeridir²⁰⁰.

Dolandırıcılık suçu genel olarak tüm malvarlığı değerlerine karşı işlenebilecekken yağma suçu, teslim edilebilecek taşınır bir mala veya senede ya da senedin içerdiği haklara karşı işlenebilecektir²⁰¹.

Dolandırıcılık suçunda mağdurda sakatlanmış da olsa bir rıza varken yağma suçunda da cebir ve tehdit ile elde edilen bir rıza vardır. Sonuçta her iki suç tipinde de dışa yansıyan rıza, mağdurların gerçek rızası değildir.

Dolandırıcılık suçunda mağdurun rızası ve yarar hile ile elde edilmişken yağma suçunda cebir ve şiddet ön plandadır²⁰². Mağdur dolandırıcılıkta hile ile aldatılırken, yağmada kendi zararına işlemde bulunmayı tercih etmek zorunda bırakılmaktadır²⁰³.

1.5.3. Dolandırıcılık ve Güveni Kötüye Kullanma

Güveni kötüye kullanma suçu TCK'nin 155. maddesinde “*Başkasına ait olup da muhafaza etmek veya belirli bir şekilde kullanmak üzere zilyetliği kendisine devredilmiş olan mal üzerinde, kendisinin veya başkasının yararına olarak zilyetliğin devri amacı dışında tasarrufta bulunma veya bu devir olgusunu inkar etme...*” olarak tanımlanmış bir suçtur.

²⁰⁰ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.437.

²⁰¹ Yaşar/ Gökcan/ Artuç, s.4620.

²⁰² Erem, Faruk, Dolandırıcılık, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ankara, 1956, s.4.

²⁰³ Tüysüz, s.117.

Dolandırıcılık suçu da güveni kötüye kullanma suçu da TCK'de mal varlığına karşı suçlar kapsamında yer almaktadır.

Dolandırıcılık suçu ile güveni kötüye kullanma suçunu birbirinden ayırmak iki suç tipinde de failin başkasına ait bir maldan kendisine veya başkasına yarar sağlıyor olması sebebiyle zorlaşmaktadır²⁰⁴.

Failler açısından değerlendirme yapıldığında dolandırıcılık suçunun failinin herkes olduğu söylenebilecekken, güveni kötüye kullanma suçunun failinin suça konu olan şeyin zilyetliği kendisine devredilen kişi olacağı söylenebilir. Bu açıdan değerlendirme yapıldığında iki suç arasında faillik kurumu açısından fark vardır.

Güveni kötüye kullanma suçunda korunan hukuki değer, mülkiyet hakkı, malik ile zilyet arasındaki sözleşmeye bağlı olarak doğan güven ilişkisidir²⁰⁵.

Dolandırıcılık suçu genel olarak tüm malvarlığı değerlerine karşı işlenebilecekken güveni kötüye kullanma suçu sadece taşınır mallara karşı işlenebilecek bir suçtur.

Dolandırıcılık suçunda failin uhdesine geçirdiği malvarlığı değeri mağdurun sakatlanmış rızası ile devredilmişken güveni kötüye kullanma suçunda failin elindeki değer mağdurun gerçek rızası ile devredilmiş bir değerdir.

Dolandırıcılık suçunda malın ya da değerın teslimi hileyle sakatlanmış, özgür olmayan bir iradeye dayanmaktayken güveni kötüye kullanma suçunda, belli amaçlarla yapılmış, hukuka uygun, özgür rıza ile yapılmış yasal bir teslim söz konusudur²⁰⁶.

Dolandırıcılık suçunda teslim bir önkoşul değildir, teslim veya sağlanan yarar ile birlikte suç oluşur²⁰⁷. Güveni kötüye kullanma suçunda ise kanun koyucu, suça konu olan şeyin faile teslim edilmesi sonrasında suçun oluşacağını ifade ederek teslimi ön koşul olarak değerlendirmiştir²⁰⁸.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 12/12/2000 tarihli, 2000/6-239E, 2000/244K sayılı kararında, *“İki suçta da teslim gibi bir ortak nokta olsa dahi koşullar, hareket unsuru*

²⁰⁴ Artuk, Mehmet Emin/ Gökçen, Ahmet/ Yenidünya, Caner, Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, İstanbul, 2014,s.3566.

²⁰⁵ Bilen, s.306.

²⁰⁶ Parlar, s.20.

²⁰⁷ Selçuk, s.19.

²⁰⁸ Yaşar/ Gökcan/ Artuç, s.4619, Selçuk, s.20, Erem, s.4.

ve kast açısından farklılıklar bulunmaktadır...” diyerek iki suç tipi arasında belli farklılıklar olduğunu belirtmiştir.

Suçun tamamlanma anı açısından değerlendirilme yapıldığında dolandırıcılık suçu, faydanın sağlanıp zarara yol açıldığı an tamamlanmış olacaktır. Güveni kötüye kullanma suçu ise tasarrufta bulunma ya da inkar ya da kanunun öngördüğü diğer seçimlik hareketlerin gerçekleşmesi ile tamamlanacaktır²⁰⁹.

Yüksek mahkeme yine başka bir kararında *“Mağdurun cep telefonu, kendi rızasıyla kısa süreliğine de olsa, kendi telefonunun şarjının bittiği söylenerek ve hastalarının olduğu bahanesiyle istenmesi, telefon alındıktan sonra, çekmediğini belirterek mağdurun yanından uzaklaşılması ve bu şekilde mağdurun iradesinin fesada uğratılması sonucu eylem TCK 155 değil 157. madde kapsamında değerlendirilir.”*²¹⁰ hükmü ile ilgili suçları karşılaştırmıştır.

1.5.4. Dolandırıcılık ve Karşılıksız Yararlanma

Karşılıksız yararlanma suçu TCK'nin 163. maddesinde düzenlenmiştir. Madde metninde; *“Otomatlar aracılığı ile sunulan ve bedeli ödendiği takdirde yararlanabilen bir hizmetten ödeme yapmadan yararlanılması halinde, Telefon hatları ile frekanslardan veya elektromanyetik dalgalarla yapılan şifreli veya şifresiz yayınlardan sahibinin veya zilyedinin rızası olmadan yararlanılması halinde, Abonelik esasına göre yararlanılabilen elektrik enerjisinin, suyun veya doğal gazın sahibinin rızası olmaksızın ve tüketim miktarının belirlenmesini engelleyecek şekilde tüketilmesi halinde”* karşılıksız yararlanma suçunun oluşacağı düzenlenmiştir.

Her iki suç da malvarlığına karşı suçlar kapsamında düzenlenmiştir.

Madde metninde belirtilen otomatların mal otomatı olduğu uygulamada kabul edilmekle birlikte, bir otomata sahte jeton atılması halinde eylemin hırsızlık suçunu oluşturduğu ifade edilmektedir²¹¹. Hizmetten yararlanma açısından karşılıksız yararlanma suçuna ise metro girişlerindeki kapılardan bedel ödemediği suretiyle hizmetten yararlanma fiili örnek verilebilir.

²⁰⁹ Ekinci/ Esen, s.175, Hakeri, s.125.

²¹⁰ Y 15.CD. E.2016/11375 K./7048 T.06.02.2012.

²¹¹ Özgenç, s.66.

Dolandırıcılık suçunun temel unsurlarından biri olan, hileli bir davranışla mağdurun iradesinin sakatlanması unsuru karşılıksız yararlanma suçunda bulunmamaktadır. Karşılıksız yararlanma suçunda hileli eyleme muhatap olan bir insan mevcut değildir.

Dolandırıcılık suçu sadece gerçek kişilere karşı işlenebilen bir suçken karşılıksız yararlanma suçuna hileli davranış gerçek bir kişiye karşı gerçekleştirilmemektedir.

Ödeme yeteneği olmadığı halde kişinin yiyecek içecek sipariş etmesi durumunun karşılıksız yararlanma suçuna sebep olup olmadığı ETCK'nin yürürlüğü zamanında tartışma konusu olmuştur. Yargıtay mevcut TCK'yi uygularken de kimi davalarda bu fiili dolandırıcılık kapsamında değerlendirirken kimi davalarda ise bunun suç olmadığına yönelik karar vermiştir.

Dolandırıcılık, sadece TCK'nin ikinci kısım onuncu bölümünde düzenlenen bazı suçlarla değil, kanunun diğer kısımlarında düzenlenen suçlarla hatta 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nda belirtilen kimi kabahatlerle de kimi açıdan benzerlik göstermektedir.

1.5.5. Dolandırıcılık Suçu ve Bilişim Sistemleri Aracılığıyla Haksız Çıkar Sağlama

TCK'nin 244. maddesine göre; *“Bir bilişim sisteminin işleyişinin engellenmesi ya da bozulması halinde, bir bilişim sistemindeki verilerin bozulması, yok edilmesi, değiştirilmesi veya erişilmez kılınması, sisteme veri yerleştirilmesi, var olan verilerin başka bir yere gönderilmesi halinde, bu fiillerin bir banka veya kredi kurumuna ya da bir kamu kurumuna ya da bir kamu kurum veya kuruluşuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesi halinde, kişinin kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlamanın başka bir suç oluşturmaması halinde”* bilişim sistemleri aracılığıyla haksız çıkar sağlama suçu oluşacaktır.

Dolandırıcılık suçu malvarlığına karşı suçlar kapsamında düzenlendiğinden dolayı düzenleme ile korunması gereken hukuki değer malvarlığı olduğu rahatlıkla söylenebilecek olsa da bu suç her ne kadar malvarlığına onuncu bölümde düzenlenmese de yine korunması gereken hukuki değerlerden biri malvarlığıyken bir diğer hukuki değer de verilerin korunmasıdır.

Bilişim sistemleri aracılığıyla yarar sağlama, ya doğrudan bir faydanın sağlanması ya da dolaylı bir faydanın sağlanması amacına yönelik olabilir. Doğrudan faydanın

sağlanmasına mevduat hesapları arasında hukuka aykırı olarak transfer yapılmasını, dolaylı faydanın sağlanmasına ise ücreti karşılığı yararlanılabilen bir hizmetten başkasına ait şifreleri ele geçirerek yararlanılması ve böylece bedelin üçüncü kişiye ödettirilmesi örnek olarak gösterilebilir²¹².

Sistem üzerinde eylemlerle dolandırıcılık suçunun oluşması da mümkündür. Fail, sahte bir dekontla banka memuruna başvurarak para transferi sağladığı takdirde kişiye yönelmiş bir aldatici hareket mevcut olduğundan dolayı dolandırıcılık suçu oluşacaktır²¹³.

Hile unsurunun gerçek kişiye yönelmemesi sebebiyle dolandırıcılık suçunun oluşmadığı Yargıtay tarafından belirtilmiştir. Yüksek mahkeme önüne gelen olayda “*Somut olayda; eylemin, paranın sanığın açtığı hesaba intikaline kadar katılan M.Ç. 'ye yöneltilmiş hile bulunmaması ve tamamen bilişim sistemi içinde gerçekleştirilmesi nedeniyle 5237 sayılı TCK'nın 244/4 maddesine uyan suçu oluşturduğu gözetilmeden, vasıflandırmada yanlışlığa düşülerek unsurları oluşmayan banka aracı kılınmak suretiyle nitelikli dolandırıcılık suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması bozmayı gerektirmiştir*²¹⁴.” diyerek karar vermiştir.

1.5.6. Dolandırıcılık ve İrtikap

İrtikap suçu TCK'nın 250.maddesinde, “*Kamu görevlisinin, görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatle bulunulmasına bir kimseyi icbar etmesi*” ve “*Kamu görevlisinin, görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla, kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatle bulunulmasına bir kimseyi ikna etmesi*” olarak tanımlanmıştır.

Dolandırıcılık suçu TCK'nın mal varlığına karşı suçlar başlığı altında düzenlenmişken irtikap suçu millete ve devlete karşı işlenen suçlar kapsamında, kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı işlenen suçlar arasında yer almaktadır. Kanunun sistematığı korunan hukuki değere göre düzenlendiğine göre suçlarla korunan hukuki değerler de farklılık göstermektedir. Dolandırıcılık suçuyla korunması istenen asıl şey

²¹² Ketizmen, Muammer, Türk Ceza Hukukunda Bilişim Suçları, Doktora Tezi, Ankara, 2006, s. 180.

²¹³ Bilen, s.344.

²¹⁴ Bilen, s.345.

bireylerin mal varlığı ile irade özgürlükleriyle, irtikap suçuyla korunması istenen kamu idaresinin saygınlığı ve işleyişine karşı toplumun hissettiği güvendir.

Kanun koyucu suç açısından herhangi bir ayırım gözetmese de doktrinde icbar suretiyle irtikap ve ikna suretiyle irtikap ayırımı yapılmıştır.

Her ne kadar malvarlığı kavramı, iki suç tipinde de korunmak istenen ortak değerlerden olsa da irtikap suçunda asıl korunan hukuki değer kamu idaresinin güvenilirliği ve kamu idaresinin işleyişi olduğunu ifade etmek kanunun yapısına ters düşmeyecektir²¹⁵.

Dolandırıcılık suçu herkes tarafından işlenebilirken irtikap suçu sadece kamu görevlisi tarafından işlenebilen özgü suçlardandır. Kamu görevlisi olan fail irtikap suçunu işlerken görevin sağladığı nüfuzu kötüye kullanarak kendisine veya başkasına yarar sağlamakta veya bu konuda vaatte bulunma suretiyle mağduru zorlamaktadır.

Her iki suçta da mağdurların iradesi sakatlanıyor olsa da irtikap suçunda gerçekleşen bu irade sakatlığının temelinde faile duyulan güvenin kötüye kullanılması hususu bulunmaktadır. Dolandırıcılık suçunda fail her türlü hareketle mağduru yanılgıya düşürebilecekken²¹⁶, kamu görevlisi irtikap fiilini işlerken kendi kamu görevi alanıyla ilgili olarak bu fiili gerçekleştirmekte olduğundan dolayı dolandırıcılık suçunda olduğu gibi sınırsız bir aldatma alanı bulunmamaktadır.

Yararın elde edilişi açısından düşünüldüğünde dolandırıcılık suçunda da irtikap suçunda da mağdur kendi rızası ile malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunarak fail veya bir diğer kişiye yarar sağlamaktadır. Bu açıdan değerlendirilme yapıldığında ise yararın elde edilişi açısından ortak noktaları bulunmaktadır.

1.5.7. Dolandırıcılık Suçu ve Dilencilik

Dilencilik, failin kendisi veya yakınlarının gereksinimleri için doğrudan kişisel ve karşılıksız yardım talep etmesidir²¹⁷.

2586 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 33. maddesinde yer alan“ *Dilencilik yapan kişiye, elli Türk Lirası idari para cezası verilir. Ayrıca, dilencilikten elde edilen gelire el*

²¹⁵ Selçuk, s.45, Erem, s.5, Meran, s.235.

²¹⁶ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.440; Artuç, s.395.

²¹⁷ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.441.

konularak mülkiyetin kamuya geçirilmesine karar verilir.” düzenlemesiyle dilencilik fiili kabahat olarak hukuk sistemimizde yer almıştır.

Salt yardım istemek fiili dolandırıcılık suçunu oluşturmayacak olsa da gerçekte olmadığını bildiği bir durumu kullanarak insanların çoğu zaman dini duygularını suistimal ederek kendisine veya bir başkasına yarar sağlayan kişi dolandırıcılık suçunu işlemiş olacaktır²¹⁸.

Kanun koyucu, TCK’yi düzenlerken öncelikle suçların basit halini, öngörülen bazı hallerde de suçların nitelikli hallerini düzenlemiştir. Nitelikli haller temel suça kıyasen failin daha farklı cezalandırılmasını gerektiren hallerdir²¹⁹.

Nitelikli haller tasnif edilirken fiilin işleniş biçimi, eylemin gerçekleştirildiği yer, fiilin işlendiği zaman, failin mağdurla ilişkisi, failin amacı, mağdurun kimliği, suçun konusu gibi unsurlar göz önüne alınmaktadır.

Nitelikli haller, suçun temel şekli gerçekleştikten sonra incelenmesi gereken bir husustur. Yargılama aşamasında suçun temel şeklinin işlendiği yönünde kanaat getirilmeden nitelikli hallerin incelemesi yapılamayacaktır²²⁰.

Suçta birden fazla nitelikli hal birlikte bulunabilir. Böyle bir durumda ceza TCK 61. maddeye göre belirlenirken üst sınıra yakın bir ceza verilecektir.

Örnek vermek gerekirse fail mağdurun içinde bulunduğu zor durumdan faydalanmakla birlikte mağdurun dini duygularını da istismar ederek dolandırıcılık suçunu işlerse tek bir nitelikli halden sorumlu olacaktır fakat ceza belirlenirken failin fiilinin haksızlık içeriği ve hukuka aykırılığı dikkate alınması gereken bir unsur olacaktır.

TCK’nin 158.maddesinde cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli haller, 159. maddesinde ise cezanın azaltılmasını gerektiren nitelikli haller düzenlenmiştir.

²¹⁸ Yaşar/ Gökcan/ Artuç, s.4620, Centel/ Zafer/ Çakmut, s.442.

²¹⁹ Hakeri, s.127.

²²⁰ Koca/ Üzülmöz, s.169.

Kanun koyucu suçun nitelikli hallerini tek bir başlık altında düzenlemiş olsa da doktrinde nitelikli haller failin amacının göz önüne alınarak işlendiği nitelikli haller ve suçun işleniş şekline kaynaklanan nitelikli haller ayırımına tabi tutulmuştur.

1.7.1.1. Dolandırıcılık Suçunun Dini İnanç ve Duyguların İstismar Edilmesi Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun bu şekilde işlenmesi hali kanun koyucu tarafından nitelikli hal olarak kabul edilmiştir. Bu nitelikli hal mağdurun niteliğinden ve failin işleniş biçiminden kaynaklanan bir nitelikli haldir.

Din, insanın hayatı algılamasına yardımcı olmakla birlikte bilimsel gerçekliğine inilmeden ve çevrenin etkisiyle bağlanılan bir olgudur²²¹. Din, bir topluluğun sahip olduğu kutsal kitap, peygamber ve Allah kavramını da içinde bulunduran inanç sistemi ve bu sisteme bağlı olarak yerine getirmeye çalıştığı ahlaki kurallar bütünüdür. Dini inanç, dine inanan, belirli bir dine mensup kişinin duygularıdır. Din kuralları ve dogmalar, toplumsal açıdan düşünüldüğünde insanların en kolay kutsiyet atfettikleri ve sorgulamadan teslim ettikleri kurallardır. Bundan dolayı da insanların dine ve dine dayandırılan yanlış bilgilere olan bağlılıktaki samimiyet ve duygusallıkları²²², bu duyguların kötüye kullanımını kolaylaştırmakta ve genişletmektedir²²³.

Kanun koyucunun istismar etmekten kastının ne olduğu da doktrinde tartışılmıştır. Madde metninde kullanılan istismar kelimesi, Arapça kökenli olup “semere” sözcüğünden türemiştir ve sözlük anlamına bakıldığında da sömürme anlamında kullanıldığı söylenebilir.

Suç gerçekleştirilirken önemli olan dini inanç ve duyguların kötüye kullanılması suretiyle mağdurların aldatılmasıdır. Aldatma aracı olarak kullanılan din veya mezhebin ya da mağdurun hangi din veya mezhebe mensup olduğunun bir önemi bulunmamaktadır.

²²¹ Özgenç, s.20.

²²² Bilen, s.204.

²²³ Gündel, Ahmet, 765 ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Hırsızlık ve Dolandırıcılık Suçları, Seçkin, Ankara, 2005, s.526.

Failin, fitre ya da zekat verileceğinden bahisle para toplaması, gerçekte cami yaptırma niyetinde olmayan bir kimsenin cami yaptıracağından veya yarım kalan camiyi bitireceğinden bahisle izinsiz olarak yardım toplaması ya da cem evi ya da kiliseye yardım duyurusuyla para toplanması, cenaze için Kur'an okunacağı ve ardından zekat verileceğinden ya da söz konusu okumanın değerli bir ziynet eşyası üzerinde yapılacağından bahisle yardım toplanması gibi durumlarda bir kısım dini inanç ve duyguların istismar edildiğinden söz edilebilir²²⁴.

Yargıtay da kararlarında dinsel inanç ve duyguların istismarından anlaşılması gerekenin ne olduğunu belirtmiş ve “*Dini inanç ve duyguların aldatma aracı olarak kötüye kullanılması ve bu suretle gerçekleştirilen hile ile failin haksız bir yarar da sağlamış olması gerektiği...*”²²⁵ açıklanmıştır.

Toplumumuzda son yıllarda sıkça rastlanan muskacılık, cincilik gibi faaliyetlere dayanılarak yapılan ve neticesinde haksız yarar sağlanan dolandırıcılık fiilleri ETCK’de nitelikli haller kapsamında düzenlenmese de TCK’de ilgili nitelikli hal kapsamında değerlendirilmiştir.

Gerçekleştirilen hileli davranışlar neticesinde herhangi bir aldanma gerçekleşmezse dahi bu fiiller kamu bakımından tehlikeli olduğundan dolayı cezalandırılmaktadır²²⁶.

İlgili hareketlerin suçun nitelikli halini oluşturabileceğiyle birlikte falcılık, büyücülük, üfürükçülük gibi fiillerin 677 sayılı Kanun m.1/2 kapsamında değerlendirilebileceği de unutulmamalıdır²²⁷.

1.7.1.2.Dolandırıcılık Suçunun Kişinin İçinde Bulunduğu Tehlikeli Durum veya Zor Şartlardan Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun bu şekilde işlenmesi hali kanun koyucu tarafından nitelikli hal olarak kabul edilmiştir. Bu nitelikli hal de mağdurdan kaynaklanan bir nitelikli haldir.

İlgili nitelikli hal ETCK’de de yer almaktadır. Önceki düzenlemede “*Bir kimseyi içinde bulunduğu tehlikeli veya zor durumundan kurtarmak bahanesiyle*” bu suçun işlenmesi

²²⁴ Artuç, s.373.

²²⁵ Tezcan, Durmuş, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin, Ankara, 2016,s.751.

²²⁶ Hafizoğulları, s.420.

²²⁷ Günay, Erhan, Dolandırıcılık ve Belgede Sahtecilik Davalarında Yargılama Süreci, Seçkin, 2014, s. 14.

halinde failin daha ağır bir ceza alacağı belirtilmişken TCK’de “*kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum veya zor şartlardan yararlanılmak suretiyle dolandırıcılık suçunun işlenmesi*” halinde failin daha ağır bir ceza alacağı yasama organı tarafından düzenlemiştir.

Kişiler içinde buldukları tehlikeli durum veya zor şartlar altında diğer kişilere güvenmeye daha fazla ihtiyaç duyabilirler. Nitekim, kişinin içinde bulunduğu tehlikeli durum ve zor şartlar, başkalarına güven duymaya en fazla ihtiyaç duyduğu anlardır²²⁸.

Kanun koyucu suçun nitelikli halinin oluşması için mağdurun zor durumda olmasını şart olarak belirtmiştir. Bir kimsenin kendi yakınının hastanede olduğundan bahisle gerçeğe aykırı durumu ileri sürerek başkalarını aldatması dolandırıcılık suçunun temel şeklini oluşturacaktır. Bununla birlikte öğretide, gerçekten karakolda ya da hastanede bulunan bir kimseyi çıkarmak bahanesiyle para istendiğini söyleyip hile yaparak kişinin kendisinden veya yakınından yarar sağlanması durumunda nitelikli hal oluşacağı kabul edilmiştir²²⁹.

Bir doğal afet sonrası zarara uğrayan insanların zararını karşılayacağı amacıyla onlardan para tahsil edip daha sonra ortadan kaybolan bir kimsenin fiilinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerekecektir. Yine, kaza sonrası acil hastaneye yetiştirilen bir kimseden ambulans için ücret alınması da bu kapsamda değerlendirilecektir²³⁰.

Yargıtay’a göre dolandırıcıların, aracı kimliği belirsiz kişilerce çalınan kişiye ulaşip aracın yerini ve çalan kişileri bildiğini söyleyip kendisine belli bir miktar para verilmesi halinde aracı çalan çetenin elinden alıp kendisine getireceğini söylemesi halinde suç kişinin içinde bulunduğu zor şart ve tehlikeli durumdan yararlanılarak işlenmiş olacaktır.

1.7.1.3. Dolandırıcılık Suçunun Kişinin Algılama Yeteneğinin Zayıflığından Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun kanunun öngördüğü bu şekilde işlenmesi hali nitelikli hal olarak kabul edilmiştir..

²²⁸ Yurtcan, s.131.

²²⁹ Meran, s.249.

²³⁰ Bakıcı, s.450.

Nitelikli hal mağdurun belli özellikte olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için mağdurun, yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, sarhoşluk gibi nedenlerle algılama yeteneğini kaybetmesi hallerinin varlığı gerekmektedir.

Her ne kadar ilgili düzenleme ETCK’de aynen bulunmasa da yeni düzenlemenin ETCK’nin 505. maddesindeki “*ehliyetsizleri dolandırma*” suçunun kapsadığı öğretide ifade edilmektedir.

Algılama yeteneği, iyi ve kötü arasındaki farkı idrak edip doğruyu yanlıştan ayırabilme yeteneğini ifade etmektedir. Algılama yeteneğini zayıflatan sebepler iradi olarak ortaya çıkabileceği gibi hayatın olağan akışı gereği irade dışı da ortaya çıkmış olabilir. Mağdurun yaş küçüklüğü, akıl zayıflığı, sarhoşluk gibi nedenlerle algılama yeteneği zayıflamış olabilir²³¹. Kişi kendisini sarhoş edecek kadar alkollü içecek tükettiğinde de yaşı gereği akli melekelerini yitirecek hale geldiğinde de kişinin algılama yeteneği zayıflamış olabilecektir.

Algılama yeteneği zayıf olmayan bir kişi bu suçun mağduru olamayacağından dolayı suç bu açıdan değerlendirildiğine özgü suç niteliğindedir.

Bu nitelikli halin gerçekleşmesi açısından mağdurun bizzat fail tarafından böyle bir duruma düşürülmüş olması gerekmediği gibi bu durumun ortaya çıkmasında mağdurun bir kusurunun bulunup bulunmadığı da önem taşımamaktadır²³². Keza, failin, kasten bir kimseyi sarhoş ederek dolandırması halinde de suçun bu nitelikli halinin oluştuğu kabul edilmektedir²³³.

Tüm bu hallerde mağdurun algılama yeteneğinin zayıflayıp zayıflamadığının tespiti için somut olaya göre değerlendirme yapılmalıdır. Somut olaya göre değerlendirme yapılırken Adli Tıp Kurumundan yardım alınmalıdır.

Kişinin akli melekelerinin tamamen ortadan kalkmış olması halinde dolandırıcılık suçunun nitelikli hali değil hırsızlık suçu oluşacaktır²³⁴. Yargıtay’a göre de bir akıl

²³¹ **Gündel**, s.324.

²³² **Tüysüz**, s.70..

²³³ **Artuç**, s.375, **Centel/ Zafer/ Çakmut**, s.469.

²³⁴ **Parlar**, s.170, **Özbek, Kanbur, Bacaksız, Tepe**, s.690, **Önok**, s.619.

hastasının aldatılması halinde mağdurun iradesi hiç sakatlanmamış olacağından dolayı fail hırsızlık suçundan sorumlu olacaktır.

1.7.1.4. Dolandırıcılık Suçunun Kamu Kurum ve Kuruluşlarının, Kamu Meslek Kuruluşlarının, Siyasi Parti, Vakıf veya Dernek Tüzel Kişiliklerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun belli kurumların araç olarak kullanılarak işlenmesi hali nitelikli hal olarak kabul edilmiştir. Söz konusu nitelikli hal, kullanılan aracın kamu kurum ve kuruluşu olması sebebiyle nitelikli hal olarak kabul edilmiştir.

ETCK'nin 504.maddesinin 3. bendinde “*Herhangi bir kamu kurum ve kuruluşunu vasıta olarak kullanmak suretiyle*” suçun işlenmesi nitelikli hal olarak belirtilmişken yeni kanunda güncel haliyle nitelikli hal kapsamına alınmıştır. Nitelikli hal ETCK'deki nitelikli halden daha kapsamlı olarak düzenlenmiştir.

Kamu kurum ve kuruluşları, bir kamu hizmetini ya da görevini gerçekleştirmek üzere kurulan Devlet kuruluşlarıdır²³⁵. Bir kurumun kamu kurumu olup olmadığının tespiti yapılırken ilgili kurum ve kuruluşun kuruluş kanununa bakılmalıdır²³⁶. Her ne kadar bir kurum yapısal olarak kamu kurum veya kuruluşu olarak nitelendirilebilse de ilgili mevzuatta kurum özel hukuk hükümlerine tabi ise bu durumda bu nitelikli halin uygulanması mümkün olmayacaktır.

Kanunda “*kamu meslek kuruluşu*” olarak belirtilen yapılar Anayasa’da “*kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları*” olarak düzenlenmiş kuruluşlardır. Anayasa’ya göre kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, “*Belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbiri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan kamu tüzel kişilikleridir.*”²³⁷

²³⁵ Gözler, Kemal, İdare Hukuku Dersleri, Ekin, Bursa, 2012, s.225.

²³⁶ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.469.

²³⁷ 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Resmi Gazete Tarihi: 9.11.1982, Resmi Gazete Sayısı: 17863. (www.mevzuat.gov.tr)

Bu kuruluşların varoluş amaçları belli bir mesleğe mensup olanlara mesleki dayanışma ortamı sağlamak ve ihtiyaçlarını karşılamaktır. Sözü edilen kuruluşlar kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından gizli oyla seçilen kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşlardır.

Kamu meslek kuruluşlarına avukatların üye oldukları Barolar ve üst kuruluş olan Türkiye Barolar Birliği, bankaların üye oldukları Türkiye Bankalar Birliği, noterlerin üye olduğu Türkiye Noterler Birliği, doktorların üye olduğu Türk Tabipler Birliği, diş hekimlerinin üye olduğu Türk Diş Hekimleri Odaları örnek verilebilir.²³⁸

Dernekler, 4721 sayılı Medeni Kanun uyarınca en az yedi gerçek kişinin belli ve ortak amacı gerçekleştirmek üzere bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak örgülemek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliği haiz kişi topluluklarıdır.

Vakıflar da yine 4721 sayılı Medeni Kanun'a göre gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları, belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliği haiz mal topluluklarıdır.

İlgili nitelikli halin ihdas sebebi halkın, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu meslek kuruluşlarına, siyasi partilere, dernek ve vakıflara daha fazla güvenmesi sonucunda dolandırılması halinin toplum huzuruna vereceği zarardır. Bu kurumların suçta aracı olarak kullanılması halinde toplumun duyduğu güven sebebiyle suçun icrası daha da kolaylaşacaktır²³⁹.

Suçun ilgili nitelikli halinden dolayı failin sorumlu tutulabilmesi için madde metninde yer alan yer alan kuruluşların araç olarak kullanılması yeterlidir. Bu kuruluşların ayrıca işlenen suçtan zarar görmüş olmaları zorunlu değildir²⁴⁰.

Madde metninde belirtilen kuruluşların ve kurumların araç olarak kullanılması durumunda kurumların ismi, kurumlardan elde edilen kayıtlar, belgeler, kurumların flamaları ve bayrakları, rozetleri gibi kurumlara aidiyeti temsil eden unsurlar kullanılabilir.

²³⁸ Bakıcı, s.455.

²³⁹ Soyaslan, s.351.

²⁴⁰ Önok, s.619.

Yargıtay'a göre kayıp kimlik ele geçirilerek oluşturulan yeni sahte kimlikle telekomünikasyon şirketine başvurulması neticesinde bağlanan telefon ve internet hatlarının ücretlerinin ödenmemesiyle oluşan suça ek olarak, kamu kurumlarından olan nüfus müdürlüğünün vermekle aracı olduğu nüfus cüzdanının kullanılması ile birlikte eylem kamu kurumunu aracı kılmak suretiyle dolandırıcılık suçu oluşacaktır²⁴¹.

Örnek vermek gerekirse failin maddi yetersizliklerle karşılaşan bir siyasi parti için para yardımı topladığını ifade ederek dolandırıcılık yapması ya da görme engellilere yardım için tiyatro bileti satmak bahanesiyle para toplaması halinde ilgili nitelikli hal oluşacaktır.

Madde metninde belirtilen tüm kuruluşlar ve tüzel kişiler için belirtilmesi gereken ortak husus, suçta araç olarak kullanılacak tüzel kişilerin hukuk düzeninin öngördüğü şekilde kurulup tüzel kişiliklerini kazanmış kuruluşlar olması gerekliliğidir²⁴².

1.7.1.5. Dolandırıcılık Suçunun Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Zararına İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun kanunun öngördüğü kurumların zararına işlenmesi hali TCK'de dolandırıcılık suçunun cezayı artıran nitelikli halleri arasında sayılmıştır. Söz konusu nitelikli hal mağdurdan kaynaklanan bir nitelikli haldir.

ETCK'nin 504. maddesinin ilgili bendinde suçun "*Kamu yararına çalışan hayır kurumları zararına olarak*" işlenmesi nitelikli hal olarak düzenlenmişken TCK'de bu nitelikli hal düzenlenmemiştir. Dolayısıyla yeni kanuna göre kamu yararına çalışan hayır kurumlarının zararına olarak dolandırıcılık suçunun işlenmesi halinde TCK'nin ilgili hükümleri gereği fail dolandırıcılık suçunun basit halinden sorumlu olacaktır.

Bentte yer alan kurum ve kuruluşlarından anlaşılması gereken yasama yürütme ya da yargı işlerinin yapıldığı kurumlardır²⁴³.

Hangi kurumun ve kuruluşun kamu kurumu olarak nitelendirileceği hususu kurum ve kuruluşun kuruluş kanunlarına veya varsa ilgili diğer hükümlere göre değerlendirilmelidir²⁴⁴.

²⁴¹ Y. 11.CD. E.2010/9643, K.2016/9400 T. 20.09.2010.

²⁴² Bakıcı, s.455.

²⁴³ Ekinci, Mustafa/ Esen, Sinan, Hırsızlık, Yağma, Güveni Kötüye Kullanma, Dolandırıcılık, Hileli ve Taksirli İflas, Karşılıksız Yararlanma, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar, Adalet Yayınevi, Ankara, 2005, s.186 .

İlgili nitelikli halin uygulanabilmesi için, kamu kurum ve kuruluşunun malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunabilecek yöneticilerin aldatılmış olması gerekmektedir²⁴⁵.

Yine düzenlemenin uygulanabilmesi için failin, yapmış olduğu hareketle kamu kurum ve kuruluşuna zarar verdiğini bilmesi ve istemesi gerekmektedir²⁴⁶.

Okul müdürünün derse girmediği halde ek ders ücreti alması halinde ya da yeşil kartı olmayan kişinin başkasına ait yeşil kartla tedavi olması halinde bu nitelikli hal oluşacaktır²⁴⁷.

1.7.1.6. Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun belli kurumların araç olarak kullanılması hali” yasama organı tarafından nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Bu nitelikli hal ETCK’deki düzenlemeden farklı olarak genişletilmiş ve mülga düzenlemede yer almayan “ *Bilişim Sistemleri*” ile ilgili olan nitelikli hal de madde metnine eklenmiştir.

Bent içinde aslında iki ayrı nitelikli hal bulunmaktadır. Failin nitelikli dolandırıcılık suçundan sorumlu olmasına yol açacak fiillerden birisi “*Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması*” iken diğeri “*Banka ve Kredi Kurumlarının Suçta Araç Olarak Kullanılması*”dır.

Banka ve kredi kurumlarının nitelikli hal sayılmasındaki asıl sebep, suç işlenirken bilişim sistemlerinin ya da halkın güvenini kazanmış banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suçun işlenmesini büyük ölçüde kolaylaştırıyor olmasıdır²⁴⁸.

Günümüzde bilişim sistemleri ile görüntülü haberleşme, elektronik imza, çevrimiçi bankacılık gibi birçok yenilik toplumsal hayata girmiştir²⁴⁹.

Bilişim, gerek iş gerekse sosyal hayatta vazgeçilmeyecek kadar önemli bir noktaya ulaşmış, bilişim teknolojileri daha hızlı ve ucuz bir nitelik arz etmesi nedeniyle klasik

²⁴⁴ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.469.

²⁴⁵ Tüysüz, s.83..

²⁴⁶ Hafizoğulları/ Özen, s.370.

²⁴⁷ Bakıcı, s.457. Parlar, s.277.

²⁴⁸ Meran, s.284. Artuç, s.382.

²⁴⁹ Tüysüz, s.88.

yöntemlere nazaran daha fazla tercih edilir bir duruma gelmiştir²⁵⁰. Bu sistemlerin güvenle kullanılması, aynı anda kolayca birçok kişiye ulaşılması ve diğer taraftaki failin kontrol imkanını azaltması nedeniyle nitelikli hal sayılmıştır.

Türk Dil Kurumu'na ve madde gerekçesine göre bilişim sistemi, verileri toplayıp yerleştirdikten sonra bunları otomatik işleme tabi tutma olanağı veren, manyetik sistemdir. Banka ise, faizle para alıp veren, kredi, ıskonto, kambiyo işlemi yapan kasalarında değerli belge, eşya saklayan ve daha başka ekonomik etkinliklerde bulunan kuruluş olarak tarif edilmektedir.

Kredi kurumu ise, faiz karşılığı olsun veya olmasın, yasal olarak borç para vermeye izinli olan özel veya resmi kuruluşlardır²⁵¹. Kredi kurumu deyiminden banka olmamasına karşın, kanunen borç vermeye yetkili kılınan kurumlar anlaşılmalıdır²⁵².

Kredi kartı, *“Nakit kullanım gerekmeksizin mal ve hizmet alımı veya nakit çekme olanağı sağlayan basılı kart veya fiziki varlığı bulunmayan kart numarası.”* olarak tanımlanmışken, banka kartı ise *“Mevduat hesabı veya özel cari hesapların kullanım dahil bankacılık hizmetlerinden yararlanmayı sağlayan kart²⁵³”* olarak tanımlanmaktadır.

Bilişim sistemlerinin suçun işlenmesinde araç olarak kullanılması hali sadece bilgisayar aracılığıyla işlenen suçları değil, teknolojik imkanlarla işlenen tüm suçları kapsamaktadır. Teknolojik imkanların gelişmesi suçun işleniş şeklinin sürekli değişmesine yol açmaktadır. Mağdurun kendisine gelen reklam içerikli maile aldanıp sözleşme yapması halinde bilişim sistemleri aracılığıyla haksız bir yarar sağlanmış olacağından dolayı ilgili nitelikli halin uygulanması gerekecektir²⁵⁴.

Sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen dolandırıcılık suçları da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Yargıtay'a göre *“Sanığın, sosyal medya hesabına sahibi dışında giriş yaparak kişinin arkadaşlarına mesaj atarak internet banka hesabı kullanıp*

²⁵⁰ Günay, s.47.

²⁵¹ Yaşar, Osman/ Gökcan, Hasan Tahsin/ Artuç, Mustafa, s. 5157.

²⁵² Özbek, s.1219.

²⁵⁴ Başbüyük, İsa, Hırsızlık ve Dolandırıcılık suçlarının Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara, s.178.

kullanmadığını sorduğunu, kullandığını öğrenince de kendisinden iade etme vaadiyle menfaat temin etmesi neticesinde nitelikli dolandırıcılık suçu oluşacaktır²⁵⁵.”

Teknolojinin gelişimiyle insanlar online alışverişi tercih etmeye başlamışlardır. Bu değişimin sonucunda kredi kartı bilgilerini internet üzerinde kullanmak ve gerekiyorsa saklamak zorunluluğu doğmuştur.

Mail order yönteminde kişi kendi kredi kartı bilgilerini bir üçüncü kişiye verdikten sonra form doldurarak ödeme yapmasına izin vermektedir. Yargıtay, mail order aracılığıyla gerçekleştirilen suçlarda gerçek bir kişiyle karşı karşıya gelmeden, görüşmeden ve kişilere yönelik hileli davranışlarda bulunmadan sadece bilişim sistemi kullanılarak kredi kartı bilgilerinin kullanılması halinde banka ve kredi kartlarının kullanılması suçundan dolayı faillerin TCK'nin 245. maddesinden dolayı sorumluluğunun doğacağını ifade etmiştir.

Banka ve kredi kurumundan bir kredinin temini için hileli davranışlarda bulunarak kredi alma suretiyle yarar sağlanması halinde bu nitelikli hal oluşacaktır. Kredi verme yetkisi olmayan bir kişi veya kurumdan, hileli davranışlarla kredi tahsis edilmesinin sağlanması dolandırıcılık suçunun nitelikli halini oluşturmayacaktır²⁵⁶.

Failin söz konusu nitelikli halden sorumlu tutulabilmesi için bankaya ait mal ve hizmetlerden faydalanılması yeterli kabul edilmektedir²⁵⁷. Fail doğrudan bankamatikten para çekerek bankaya ait mal ve hizmeti kullanabileceği gibi mağaza ya da internet üzerinden kredi kartı kullanarak da bankaya ait mal ve hizmeti kullanabilir.

1.7.1.7.Dolandırıcılık Suçunun Basın ve Yayın Araçlarının Sağladığı Kolaylıktan Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun bazı araçların sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle işlenmesi hali yasama organınca nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

Buna benzer bir düzenleme ETCK'nin 504. maddesinin 1. fıkrasının 3. bendinde “*Posta, telgraf ve telefon işletmesinin haberleşme araçlarının araç olarak kullanılması suretiyle suçun işlenmesi*” şeklinde yer almaktadır.

²⁵⁵ Y 15 CD. E.2013/14846 K.2013/12178 T. 01.07.2013.

²⁵⁶ Meran, s.273.

²⁵⁷ Şirin, Osman/ Aşaner, Halim/ Güven, Özcan/ Yalvaç, Gürsel/ Özdemir, Muzaffer/ Erel, Kemalettin, Yargıtay Ceza Genel Kurul Kararları, Ankara, 2008, s.397.

Mülga düzenlemede “*telefon işletmesinin*” araç olarak kullanılması hali nitelikli hal iken yeni düzenlemede kanun koyucu nitelikli hallerin kapsamını daraltarak ilgili fiili nitelikli hal olmaktan çıkarmıştır²⁵⁸.

Kanun koyucunun dolandırıcılığın belirtilen şekilde işlenişini nitelikli haller arasında saymasındaki sebep bireylerin söz konusu basın ve yayın araçlarına duyduğu güven neticesinde failin bu güveni suiistimal ederek suç işleme ve hilenin inandırıcılığının kolaylaşmasıdır²⁵⁹.

TCK'nin tanımlar başlıklı 6. maddesine göre basın ve yayın yolu kavramından kastedilen “*Her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim araçlarıyla yapılan yayınlardır.*”

Düzenlemedeki nitelikli halin uygulanması için basın ve yayın araçlarının dolandırıcılık suçunun işlenmesinde özel bir kolaylık sağlamış olması gerekmektedir. Failin, yarar sağlamak için gerçek olmayan bir durumu basın organında haber ya da reklam olarak yayınlaması ve bunu mağduru aldatma vasıtası olarak kullanması halinde basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle dolandırıcılık suçu işlenmiş olacaktır. Bununla birlikte gazeteler ve televizyonlar gibi görsel ve yazılı basın araçlarının sağladığı ilan, program haber içerikleri suça konu edilerek mağdurlar kolaylıkla aldatılabildiği için suçun bu şekilde gerçekleşmesi durumu da nitelikli hal olarak kabul edilmektedir.

Failin, gerçekte olmayan bir arabayı satmak için gazete ilan vermesi neticesinde mağduru veya üçüncü kişiyi zarara uğratması halinde dolandırıcılık suçunun nitelikli hali oluşacaktır.

Gerçekte var olmayan bir şirketin, gazeteye ilan vererek piyasa değerinden uygun fiyatlı bir otomobil satış kampanyası düzenlediğini duyurarak mağdurlardan para toplaması durumunda ya da bir kimsenin gazeteye verdiği gayrimenkul satış ilanı ile başkasına ait yeri satmaya çalışması ve bunun için mağdurdan peşinat alması halinde de ilgili nitelikli hal uygulanacaktır.

²⁵⁸ Y 11 CD E.2006/6854, K.2007/246 T.25.01.2007.

²⁵⁹ **Gündel**, s.326.

Mağdurun gerçeği kolayca öğrenebileceği durumlarda suçun nitelikli halinin oluştuğundan söz edilemez.

Yargıtay'a göre gazetede münhasıran ilan verilmesi yeterli olmayıp ilanın da hileli hareketlerin gerçekleştirilmesinde tarafların aldatılmasında etkisinin bulunması gerekir. Gazetede sahibinden satılık araba ilanında, araba tanıtılmadan soyut bilgilendirme üzerine iletişim kurulması halinde mağdurun aldatılması neticesinde gazete ilanının sadece failin şikayetçiye ulaşma aşamasında yardımcı olduğu ve hileli hareketin gerçekleştirilmesinde bir kolaylık sağlamadığı düşünüldüğünde ilgili suç basit dolandırıcılık suçunu oluşturacaktır²⁶⁰.

Nitelikli dolandırıcılık suçunun oluşumuna sebep olacak hileli davranışlar, basın mensupları tarafından gerçekleştirilebileceği gibi basın mensubu olmayan kişiler tarafından da gerçekleştirilebilir²⁶¹.

Belli bir kişi hedef alınarak e posta gönderilmesi neticesinde dolandırıcılık fiilinin işlenmesiyle eylem, bilişim sisteminin araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık suçunun oluşumuna sebebiyet verecektir²⁶².

ETCK'de belirtilmiş olsa da "telefon" kullanılarak dolandırıcılık yapılması hali 5237 sayılı kanunda nitelikli hal olarak sayılmadığından dolayı bu durumda basit dolandırıcılık suçu oluşacaktır.

Yargıtay'a göre faillerin mağduru arayarak mağdurun adının terör örgütü operasyonunda geçtiği ve banka havalesi yapmış olduğunun tespit edildiğini ifade etmesi ve bunun ortadan kaldırılması için kendilerine para gönderilmesini talep etmesi halinde failler basit dolandırıcılıktan sorumlu tutulacaklardır²⁶³.

1.7.1.8.Dolandırıcılık Suçunun Tacir veya Şirket Yöneticisi Olan ya da Şirket Adına Hareket Eden Kişilerin Ticari Faaliyetleri Sırasında ve Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatifin Faaliyeti Kapsamında İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun ticari faaliyet sırasında ve kapsamında işlenmesi hali kanun koyucu tarafından dolandırıcılık suçunun nitelikli hali olarak değerlendirilmiştir. Suçun

²⁶⁰ Tüysüz, s.91.

²⁶¹ Toroslu, s.174.

²⁶² Meran, s.269.

²⁶³ Y 15 C.D. E.2012/16980 K.2016/45904 T. 19.12.2012.

bu şekilde işlenmesi halinde belli mesleki faaliyetlerin kullanılması sebebiyle nitelikli hal oluşacaktır.

Bu nitelikli hal ETCK’de düzenlenmemiş, 5237 sayılı TCK’de düzenlenmiştir.

İlgili maddeye göre iki nitelikli hal bulunmaktadır. Bunlardan ilki; ticari faaliyet esnasında dolandırıcılık suçunun işlenmesi, diğeri ise kooperatif faaliyeti kapsamında dolandırıcılık suçunun işlenmesidir.

Tacir, TTK’ye göre “*Bir ticari işletmeyi kısmen dahi olsa kendi adına işleten kişidir.*” Tacir sıfatının başlangıcı için tacirin işletmesini siciline kaydettirmesi şart değildir. Özel kanunlarda belirtilen tacir sıfatını haiz olmayan kişinin bu nitelikli hali işlemesi mümkün olmayacağına göre bir diğer değerlendirmeye bu nitelikli halin özgü suç niteliğinde olduğu söylenebilir. Özgü suç, suçun oluşması için, failin belirli bir hukuki veya fiili durumda bulunması şartının arandığı suçlara verilen isimdir²⁶⁴.

Türk Ticaret Kanunu’ndaki tacir tanımının yanında, küçük ve kısıtlılara ait bir işletmeyi, bunların adına işleten velinin veya vasinin tacir sayılmamasına rağmen ceza hükümleri açısından tacir gibi sorumlu sayılacaklarından dolayı ticari faaliyet görülürken dolandırıcılık suçunu işleyen veli, vasi, kanuni temsilci de bu nitelikli hal kapsamında nitelikli dolandırıcılık suçunu işlemiş olacaktır.

Ticaret şirketlerinin neler olduğu TTK’nin 136. maddesinde belirtilmiştir. Hükme göre ticaret şirketleri, kolektif, komandit, anonim, limited ve kooperatifler şeklinde yapılanmış şirketlerdir.

Bu nitelikli halin somut olay üzerinde uygulanabilmesi için kişinin tacir veya şirket yöneticisi sıfatını haiz olup olmadığının ve suçun ticari faaliyetler esnasında işlenip işlenmediğinin tespiti yargılama esnasında titizlikle yapılmalıdır çünkü failin nitelikli halden sorumlu tutulabilmesi için suçun mutlaka ticari faaliyet sırasında işlenmesi gerekmektedir²⁶⁵.

Şirket adına hareket eden kişi eğer ticari faaliyetlerini kullanarak hileli eylemlerde bulunmadıysa ya da tacir sıfatını haiz olan kişi dolandırıcılık fiilini gerçekleştirirken

²⁶⁴ **Toroslu**, s.108.

²⁶⁵ **Bakıcı**, s.463.

tacir kimliğinin yarattığı güvenden ve kanunun kendisine sağladığı ayrıcalıklardan faydalanmıyorsa bu durumda failin nitelikli halden sorumluluğu doğmayacaktır²⁶⁶.

Bu nitelikli hal ile suçun serbest meslek sahibi kişilerce işlenmesi hali arasında benzerlik olduğu söylenebilir. Bir inşaat şirketinin aynı daireyi birden fazla kişiye satması ya da olmayan bir dairesi satması²⁶⁷ mağdurlardan para toplayıp kaçması halinde h bendinde düzenlenen nitelikli hal gerçekleşecektir.

İlgili nitelikli halin uygulanması için dikkat edilmesi gereken husus gerçek anlamda bir tacirin bulunmasının gerekliliği ve suça konu fiilin bu tacirin veya ticari kuruluşun faaliyeti kapsamında işlenmesinin gerekliliğidir.

1.7.1.9. Dolandırıcılık Suçunun Serbest Meslek Sahibi Kişiler Tarafından Mesleklerinden Dolayı Kendilerine Duyulan Güvenin Kötüye Kullanılması Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun belli meslek sahibi kişilerce işlenmesi hali kanun koyucu tarafından dolandırıcılık suçunun cezayı artıran nitelikli halleri arasında düzenlenmiştir. Bu nitelikli hal ETCK’de “*Suçun meslek ve görevlerini yaptıkları sırada avukatlar, dava vekilleri, vekiller veya kurum yöneticileri tarafından işlenmesi*” şeklinde düzenlenmişken TCK’de “*Serbest meslek sahibi kişiler tarafından, mesleklerinden dolayı kendilerine duyulan güvenin kötüye kullanılması suretiyle işlenmesi*” şeklinde düzenlenmiştir.

Failin “*serbest meslek sahibi kişi*” olmak zorunda olduğundan dolayı suç özgü suç niteliğindedir.

Bu şekilde işlenen dolandırıcılık suçunun nitelikli hal olarak kabul edilmesindeki sebep, serbest meslek mensubu kişilere duyulan güvenin korunmasını sağlamaktır. .

Serbest meslek faaliyeti Gelir Vergisi Kanunu’na göre, “*Sermayeden ziyade şahsi mesaiye ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılan faaliyet*” olarak tanımlanmıştır. Serbest meslek erbabı ise aynı kanuna göre, serbest meslek faaliyetini meslek olarak ifa edenlerdir.

²⁶⁶ Hafızoğulları/ Özen, s. 386.

²⁶⁷ Gündel, s.327, Taşdemir, s.205.

Nitelikli halden sorumluluğa yol açacak fiil, failin kendisine serbest meslek erbabı olmasından dolayı duyulan güven duygusundan yararlanarak kendisine veya üçüncü bir kişi lehine haksız çıkar elde etmesi fiilidir. Hile gerçekleştirilirken önemli olan failin, suçu işlerken mesleğinin getirdiği güven duygusunu kötüye kullanmasıdır²⁶⁸.

Mühendisin doktorun, mimarın bu vasfını kullanarak mağduru aldatarak onu veya üçüncü kişiyi zarara uğratması halinde dolandırıcılık suçunun nitelikli halinden dolayı sorumluluk doğacaktır²⁶⁹.

Doktrinde bazı yazarlar avukatların, noterlerin, yazarların serbest meslek mensubu olarak fail konumunda olduklarını ve bundan dolayı da suçun özgü suç olduğunu kabul etmiştir.²⁷⁰

Avukatların bu suçtan dolayı sorumluluğunun bulunup bulunmadığı doktrinde tartışılmaktadır²⁷¹.

Bir görüşe göre, avukatın hukuken olanaksız olduğu halde bir hukuki anlaşmazlığı yararına sonuçlandıracağı vaadinde bulunması ya da kendi yetki ve tasarrufunda bulunmamasına rağmen tutuklu sanığı serbest bıraktıracığı vadiyle bir kimsenin yüksek ücretle vekilliğini üstlenerek haksız yarar sağlaması halinde bu nitelikli hal oluşacağını²⁷².

Bir diğer görüşe göre de 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nda avukatlığın kamu hizmeti olarak düzenlenmesine paralel olarak avukatların işlediği dolandırıcılık suçlarının nitelikli hal kapsamında değerlendirilmemesi gerekmektedir²⁷³.

Yargıtay'a göre "*Kendi nam ve hesabına mesleğin gerektirdiği etik kurallara uygun olarak çalışması gereken kişilerin, toplumda kendilerine duyulan güveni kötüye kullanmak suretiyle dolandırıcılık suçunu işlemesi hali, nitelikli dolandırıcılık olarak düzenlenmiştir. Bu bendin uygulanabilmesi için fail serbest meslek mensubu olmalı ve*

²⁶⁸ Ekinci/ Esen, s.358.

²⁶⁹ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.473.

²⁷⁰ Özbek, s.1219.

²⁷¹ Günay, s.19.

²⁷² Meran, s.272.

²⁷³ Günay, s.112.

dolandırıcılık suçunu da mesleği gereği kendilerine duyulan güven kötüye kullanılarak işlenmelidir²⁷⁴.”

Yargıtay bir başka olayda “*Saniğin emlak komisyonculuğu yapması neticesinde Vergi Usul Kanunu gereğinde serbest meslek makbuzu düzenlemeyip fatura düzenlemek zorunda olduğu; bundan dolayı da ticari mahiyetteki işin serbest meslek kapsamında olmadığı²⁷⁵ ve bundan dolayı da saniğin eyleminin TCK'nin 157. maddesi kapsamında değerlendirildiğini*” kabul etmiştir²⁷⁶.

Doktor, avukat ve benzeri kişilerin bir şirket adı altında çalışmalarını durumunda ise bu nitelikli hal yerine 158/1-h'nin uygulanması daha doğru olacaktır²⁷⁷.

1.7.1.10. Dolandırıcılık Suçunun Banka veya Diğer Kredi Kurumlarınca Tahsis Edilmemesi Gereken Bir Kredinin Açılmasını Sağlamak Maksudıyla İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun bir kredinin açılmasını sağlamak amacıyla işlenmesi hali kanun koyucu tarafından nitelikli hal olarak kabul edilmiştir.

Bu nitelikli hal failin saikinden kaynaklanmaktadır.

Düzenlemeye göre, fail, bir kredi temin etmek amacıyla bankaya ya da kredi kurumu görevlilerine karşı hileli davranışlarda bulunarak kendisine veya üçüncü kişiye kredi adı altında bir yarar sağladığı takdirde suç oluşacaktır.

Bu nitelikli hale ETCK'de de yer verilmiş olup TCK'de de aynı nitelikli hal düzenlenmiştir.

Kanun koyucu iradenin maddeyi ihdas etmesindeki amaç ülke ekonomisinde etkin bir şekilde rol alan banka ve kredi sisteminin işleyişine zarar veren kredi dolandırıcılığının önüne geçerek faillere basit dolandırıcılığa nispeten daha caydırıcı bir ceza vermektir.

İlgili nitelikli halin gerçekleşebilmesi için hileli hareketler neticesinde aldatılıp zarar gören tarafın banka veya kredi kurumu olması ve failin elde etmeyi amaçladığı haksız

²⁷⁴ Y11.C.D. E.2006/12022 K.2006/1003 T.20.02.2006.

²⁷⁵ **Tüysüz**, s.98.

²⁷⁶ Y15.C.D. E.2012/15770 K.1012/41895 T.24.09.2012.

²⁷⁷ **Özcan, Nisa**, Dolandırıcılık Suçu, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s.95.

yararın kredi tutarı olması gerekmektedir²⁷⁸. Dolayısıyla, kredi vermeye yetkisi olmayan kişi veya kurumdan hileli davranışlarla yarar sağlayarak para temin edilmesi durumu bu nitelikli hali oluşturmayacak²⁷⁹, fail basit dolandırıcılık suçundan sorumlu tutulacaktır²⁸⁰.

Banka, mevduat ya da başka yollarla tasarruf sahiplerinden topladıkları veya elde ettikleri sair fonları, kendi hesaplarına ödünç verme, ıskonto etme gibi yollarla kullanmayı faaliyet konusu yapan ve mevzuatın aradığı şartlara göre kurulan ve işleyen finans kurumlarıdır²⁸¹.

Nitelikli halin gerçekleşmesi için önemli olan iki husus madde metninde de belirtildiği gibi hileli hareketler neticesinde kredinin sağlanması ve kredinin normal şartlar altında tahsis edilmemesi gereken bir kredi olmasıdır²⁸².

Yargıtay 11.C.D 6.6.2002 tarihli E:2002/5207 K 2002/5353 sayılı dosyada “*Vergi mükellefi olmadığı halde hayali bir vergi dairesinden çıkartılmış gösterilen vergi levhası ibraz edilerek sanık tarafından bankaya başvurup kredi alınması şeklinde gelişen olayda; kredi sözleşmesinde sanığın ismi ve imzası bulunmamasına rağmen gerçek dışı beyanlarda bulunarak tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasını sağlamak suretiyle dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluştuğuna...*” diyerek karar vermiştir²⁸³.

1.7.1.11. Dolandırıcılık Suçunun Sigorta Bedelini Almak Maksadıyla İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun kanun koyucunun öngördüğü özel saikle işlenmesi hali, kanun koyucu tarafından nitelikli hal olarak kabul edilmiştir.

Yürürlükteki kanunda olduğu gibi ETCK'nin 504. maddesinin 2 numaralı bendinde de aynı yönde bir düzenleme bulunmaktadır.

²⁷⁸ **Mahmutoğlu, Fatih Selami**, Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2003, s. 273.

²⁷⁹ **Önok**, s.624.

²⁸⁰ **Centel/ Zafer/ Çakmut**, s.465.

²⁸¹ **Dursun, Selman**, Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar, Seçkin, Ankara, 2006, s.117. ; **Yılmaz, Ejder**, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 114.

²⁸² **Acar**, s.109.

²⁸³ **Tüysüz**, s.101.

İlgili nitelikli hale bakıldığında failin saikinin dikkate alındığı ve failin özel kastla hareket etmesi gerekliliği ifade edilmiştir²⁸⁴.

Düzenlemenin ihdas edilme sebebi sigortacılığın güven içinde korunması ve ticari hayatın devamını sağlamaktır.

Sigorta sözleşmesi 6101 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre “*Sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.*”

Bu nitelikli halin fail bakımından uygulanabilmesi için, sigorta şirketinin zarar gören olması ve sigorta bedelinin kısmen ya da tamamen alınmış olması gerekmektedir. Failin kısmen ya da tamamen bedelini aldığı sigorta her tür sigorta olabilir²⁸⁵. Sigortanın türü önemli değildir²⁸⁶.

İlgili nitelikli halde icra hareketlerinin tamamlanma anı sigorta bedelini almak için sigorta şirketine başvurulduğu andır. Hazırlık hareketleri ise sigorta şirketine başvuruluncaya kadar gerçekleştirilen hareketlerdir. Yargıtay bir kararında sanığın sigortacıya ibraz edilmesi gereken belgeleri tamamen hazırlayıp sigorta bedelini almak için müracaat aşamasını gerçekleştirememesi durumunda eylemin hazırlık aşamasında kaldığını ve bu yüzden teşebbüsten dolayı sorumluluğun doğmayacağını kabul etmiştir.

Tipik fiili gerçekleştiren kişi ile sigorta bedelini alacak kişi farklı kişiler olabilir. Suçun faili mağduru aldatacak nitelikteki hileli hareketleri yapan kişi olmak zorundayken failin sigorta sözleşmesinin tarafı olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolandırıcılık suçunun üçüncü bir kişinin yararına işlenmesi durumunda da bu nitelikli hal uygulanır²⁸⁷. İştirak hükümleri açısından değerlendirme yapıldığında da hilenin hazırlanmasında yer alan kişilerin iştirak hükümlerine göre sorumlu tutulabileceği söylenebilir²⁸⁸.

²⁸⁴ **Önok**, s.625.

²⁸⁵ **Toroslu**, s.191.

²⁸⁶ **Özbek, Kanbur, Doğan, Bacaksız, Tepe**, s.695.

²⁸⁷ **Özgenç**, s.38.

²⁸⁸ **Artuç**, s.387.

1.7.1.12. Dolandırıcılık Suçunun Kamu Görevlileriyle İlişisinin Olduğundan, Onlar Nezdinde Hatırı Sayıldığından Bahisle ve Belli Bir İşin Gördürüleceği Vaadiyle Aldatarak İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun bu şekilde işlenmesi hali kanun koyucu tarafından nitelikli hal olarak düzenlenmiştir²⁸⁹. Dolandırıcılık suçunun bu şekilde işlenmesi hali, hilenin türünden dolayı suç nitelikli hal olarak kabul edilmektedir.

İlgili düzenleme ETCK'nin 278. maddesinde “*nüfuz ticareti*” başlığı altında ayrıca yer almaktadır. Kanun koyucu TCK ile, ilgili suç dolandırıcılık suçunun nitelikli hali olarak kabul etmiştir. Bu değişiklikte birlikte suçun temel hukuksal konusunun sadece kamu yönetiminin saygınlığı olmadığı, irade özgürlüğü ve malvarlığının da korunduğu kabul edilmiştir²⁹⁰.

Düzenlemede belirtilen “kamu görevlisi” kavramından anlaşılması gereken TCK 6. madde 1. fıkra c bendinde tanımlandığı üzere “*Kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*” olmalıdır. Kamusal faaliyette bulunan bu kişilerin maaş alıp almadığının ya da işi sürekli yapıp yapmamalarının bir önemi bulunmamaktadır²⁹¹.

Nüfuzundan yararlanan kişinin o işi yapmaya ehil olup olmasının da bir önemi bulunmamakla birlikte önemli olan o kişinin kamu görevlisi olmasıdır²⁹².

İlgili nitelikli halin uygulanabilmesi için failin tanımda yer alan kamu görevlisinin adını kullanarak ve vaatte bulunarak mağduru aldatması gerekmektedir. Yargıtay’a göre failin bu nitelikli halden sorumlu tutulabilmesi için nüfuzundan yararlanılacak kişi ismen söylenmese bile failin kimden söz ettiğini karşı tarafın anlayacağı şekilde makamı, rütbesi, ünvanı ve lakabını söylediği kamu görevlilerini tanıdığını, hatırı sayıldığını, işini yaptıracağını söyleyerek mağduru kandırması gerekmektedir²⁹³.

Kamu görevlisi sayılmayan bir kişinin adı kullanılarak menfaat temin edilmesi halinde fail, dolandırıcılık suçunun basit halinden sorumlu olacaktır. Tipik failin ilgili nitelikli

²⁸⁹ Centel/Zafer/Çakmut, s.474.

²⁹⁰ Parlar, s.178.

²⁹¹ Yaşar/ Gökcan/ Artuç, s. 4670.

²⁹² Bakıcı, s.469.

²⁹³ Y11.CD E.2010/5389 K.2010/3231 T. 17.03.2010.

halden sorumluluğa yol açması için dikkat edilmesi gereken husus, failin belirli veya belirlenebilir bir kamu görevlisinden söz edip karşı tarafı aldatmış olmasıdır²⁹⁴.

Dolandırıcılık suçunun bu nitelikli halinde fail, kendisine veya üçüncü bir kişiye haksız yarar sağlarken bir kamu görevlisiyle arkadaşlık ilişkisinin olduğunu, akrabası olduğunu, işini halledebileceğini söyleyerek hile unsuruna başvurmuştur. Yargıtay'a göre "*Sanığın, Kadıköy Belediye Başkanı'nın akrabası olduğunu ve şikayetçinin oğlunu, belediyeye bağlı kastav sağlık merkezinde işe başlatacağını söyleyerek haksız menfaat temin etmesi...*" halinde nitelikli dolandırıcılık suçu oluşacaktır²⁹⁵.

Menfaat temin eden kişinin kamu görevlisi olup da görevine girmeyen ve yetkili olmadığı bir işi yaptırabileceğine inandırarak mağdurda zarara yol açması halinde ise yetkili olmadığı bir işin yarar sağlama suçu oluşacaktır²⁹⁶.

Suçta adı kullanılan kamu görevlisinin işlenen suçtan haberinin olması durumunda somut olaya göre kamu görevlisi açısından rüşvet veya görevi kötüye kullanma suçu da meydana gelebilecektir.

1.8.1.1.Dolandırıcılık Suçunun Bir Hukuki İlişkiye Dayanan Alacağı Tahsil Amacıyla İşlenmesi

Kanun koyucu, "*Dolandırıcılık Suçunun Bir Hukuki İlişkiye Dayanan Alacağı Tahsil Amacıyla İşlenmesi*" hali kanun koyucu tarafından daha az cezayı gerektiren bir nitelikli hal olarak düzenlenmiştir. Bu nitelikli halin gerçekleşmesi halinde "*şikayet üzerine altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına*" hükmedilecektir.

Failin mağdurdan daha önceden olan bir alacağını almak için hileli yollara başvurmuş olmasıyla kendisinin veya üçüncü bir kişinin lehine, mağdurun veya bir başkasının aleyhine bir yarar elde etmiş olması mümkündür²⁹⁷. Fail, suçu bu şekilde işlediği hallerde özel kastla hareket etmektedir²⁹⁸.

²⁹⁴ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.474.

²⁹⁵ Parlar, s.179.

²⁹⁶ Artuç, s.388.

²⁹⁷ Bilen, s.245.

²⁹⁸ Parlar, s.358.

Kanun koyucu tarafından böyle bir düzenleme yapılmasının sebebi ortaya çıkan bu dolandırıcılık suçunun nicelik yönünden suçun temel şekline göre daha az bir haksızlık oluşturuyor olmasıdır²⁹⁹.

Kanun koyucu düzenlemede öncelikle bir “alacak” olması, bu alacağın “bir hukuki ilişkiye dayanan alacak” olması ve “failin bu alacağı tahsil etmek amacıyla hileli davranışlarda bulunması” şartını aramıştır. Belirtilen bu üç şart da hem fiil hem alacak bakımından sağlanmıyorsa bu nitelikli halin uygulanıp faile daha az ceza verilmesi mümkün olmayacaktır.

Suçta sebep olan alacağın türü ve kaynağının herhangi bir önemi yoktur. Alacak İcra Hukuku’na ilişkin olabileceği gibi Ticaret Hukuku’na da ilişkin olabilir.³⁰⁰ Bu alacak hukukun her alanına ilişkin olabilir.

Alacak hakkının nisbiliği gereği, alacak hakkı sadece borçluya karşı ileri sürülebildiği için suçun bu hali de sadece hukuki olarak borçlu sıfatını haiz olan kişiye karşı ve alacaklı sıfatını haiz olan kişi tarafından işlenebilecektir. Bu özelliği açısından değerlendirme yapıldığında suçun bu nitelikli hali borç ilişkisinin tarafı olmayan bir kişi tarafından bu suçun işlenmesi halinde faile daha az ceza verilmeyecektir.

Hukuki ilişki kavramı hukuk düzeni tarafından korunan, geçerli kabul edilen ve hukuka uygun olan ilişkileri ifade etmektedir³⁰¹. Günlük hayat içinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak her an hukuki ilişkiler kurulmaktadır. Hukuki ilişki bakkaldan alışveriş yapmaktan bir taşınmaz almaya kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Hukuki ilişkiden doğmuş alacak da işte bu ilişkiler neticesinde ortaya çıkan hakkı ifade etmektedir.

Borçlar Hukuku’na göre her borç hukuki makamlar önünde talep edilebilir nitelikte değildir. Eksik borçlar adı verilen borçlar, geçerli bir borç ilişkisi bulunmasına rağmen, devletin yetkili organları kanalıyla takip yapılamayan ve talepte bulunulamayan borçlardır³⁰². Eksik borçlar doğuştan eksik borçlar ve sonradan eksik borç haline gelen borçlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Zamanaşımına uğramış borçlar, evlenme

²⁹⁹ Koca/ Üzülmüş, s.667.

³⁰⁰ Soyaslan, s.352.

³⁰¹ Artuç, s.86.

³⁰² Kılıçoğlu, s.23.

tellallığından doğan borçlar, ahlaki bir ödevin ifası kapsamındaki borçlar eksik borçlara örnek verilebilir.

Alacağa konu olan borç eksik bir borç olduğunda doktrinde iki görüş ortaya çıkmıştır. Bir görüşe göre fiil, fail hukuksal yollara başvurarak alacağını alma imkanına sahip olmadığı için daha az cezayı gerektiren bu hal kapsamında değerlendirilemeyecektir ve fail kanunun öngördüğü indirimsiz cezayı alacaktır.

Diğer bir görüşe ise eksik borçlar her ne kadar dava yoluyla talep edilemeyen nitelikte olsalar da ödendiği takdirde geri istenemeyen ve geçerli bir ifa sonucunu doğuran borçlar olduğundan dolayı fail daha az ceza almalıdır.

Fail, borç ilişkisinin varlığı hususunda esaslı hataya düşerse, TCK'nin 30. maddesinde düzenlenen hükme göre hatasından yararlanacak ve hakkında kanunda belirtilen indirim sebebi uygulanacaktır.

1.8.1.2.Şahsi Cezasızlık ve İndirim Sebepleri

Şahsi cezasızlık sebepleri veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler, fiilin kanunda suç olarak tanımlandığı hallerde ve belirli şartların mevcudiyeti halinde faile ceza verilmemesi³⁰³ veya verilen cezada indirim yapılmasını düzenleyen hallerdir³⁰⁴.

Bu hallerde işlenen fiil suç olma vasfını devam ettirmesine rağmen failin ceza hukuku açısından sorumluluğuna gidilmemekte veya verilen cezadan indirim yapılmaktadır³⁰⁵.

TCK'nin 167. maddesinde şahsi cezasızlık sebepleri ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere yer verilmiştir.

Maddenin ilk fıkrasında yer alan şahsi cezasızlık sebebine göre; suçun belli yakınlıktaki akrabalar aleyhine işlenmesi halinde suçun faili olan akraba hakkında cezaya hükmolunmayacaktır.

Belirtilen bu akrabalık ilişkileri Medeni Kanun'un 17 vd. maddeleri ile Nüfus Kanunu'nun 15. maddesinin açık hükmüne göre aksi sabit oluncaya kadar geçerli olan

³⁰³ **Bilen**, s.252.

³⁰⁴ Y.11CD E.2007/305, K.2007/2262, T.29.03.2007.

³⁰⁵ **Özgenç**, s.648.

nüfus kayıt tablosu getirilerek belirlenecektir³⁰⁶. Bununla birlikte eşler ve diğer akrabalar arasındaki durumunun tam olarak belirlenmesi için ayrılık kararı, aynı konutta birlikte yaşama ve yaşamama durumlarının mahkemece araştırılması gerekmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında ise suçun belli derecedeki akrabalar arasında işlenmesi ve akrabaların beraber yaşama durumu düzenlenmiş olup fiilin bu fıkra kapsamında değerlendirilmesi halinde ilgili akraba hakkında şikayet üzerine verilecek ceza yarı oranında indirilecektir.

Babanın erkek kardeşi amca, annenin erkek kardeşi dayı, babanın kız kardeşi teyze, yeğen failin kardeşinin çocuğudur. Baldız, kayınbirader, yenge, enişte ise ikinci derecedeki kayın hısımlarıdır. Suçun belirtilen akrabaların zararına işlenmesi ve faille mağdurun aynı konutta birlikte yaşaması durumunda 167/2. fıkra hükmü uygulanacakken aynı konutta birlikte yaşanmıyorsa fail bu hükümden yararlanamayacaktır.

Suçun, amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlarının değil de bu sayılanların eşlerinin zararına işlenmesi durumunda da aynı konutta birlikt yaşasalar dahi fail hakkında cezada indirim yapılması yoluna gidilmeyecektir³⁰⁷.

Failin, birlikte yaşamayı suçu işlemede bir kolaylık olarak görüp suçu işlemesine rağmen aile üyeleri arasındaki ilişkileri mümkün olduğunda adli mercileri karıştırmamak ve aile bütünlüğünü sağlamak için böyle bir düzenlemenin yapıldığı söylenebilir³⁰⁸.

Suçun iştirak halinde işlenmesi halinde yalnızca şahsi cezasızlık sebebi şahsında gerçekleşen fail bundan yararlanabilecektir. Yine failin maddede sayılan akrabaları dışında birisinin suçtan zarar görmesi durumunda, cezayı hafifleten şahsi sebep uygulanmayacaktır³⁰⁹.

Fail, suçun hukuki konusunun maddede belirtilen akrabaya aidiyeti hususunda hataya düştüğü takdirde de TCK'nin 30. maddesi gereği bu hatasından yararlanacaktır.

³⁰⁶ **Parlar**, s.421.

³⁰⁷ **Parlar**, s.422.

³⁰⁸ **Dönmezer, Sulhi**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Der Yayınları, İstanbul, 2019, Cilt 2 s.605.

³⁰⁹ **Toroslu**, s.198.

Suç, haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşlerden birinin aleyhine işlendiği takdirde de taraflar ayrı konutlarda yaşıyor olsalar bile ilgili madde hükmü gereği şahsi cezasızlık sebebi uygulanacaktır.

Suçun kardeşler açısından birbirlerine karşı işlenmesi durumunda kişilerin aynı konutta yaşaması halinde şahsi cezasızlık sebebinin varlığından, ayrı konutta yaşamaları halinde ise suçun şikayete tabi hale gelmesiyle birlikte cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebebin varlığından bahsedilecektir.

Kanunda belirtilen cezayı hafifleten şahsi sebebin uygulanması için birlikte yaşamının geçici değil sürekli olması gerekir.

1.8.1.3.Etkin Pişmanlık

Etkin pişmanlık hükümleri TCK'de genel hükümler başlığı altında yer almamaktadır Kanun koyucu takdirine bağlı olarak bazı suçlar için özel olarak etkin pişmanlık hükümlerini düzenlemiştir.

TCK'nin 168. maddesine göre dolandırıcılık suçu sonrası gerçekleşen pişmanlık hali cezayı hafifleten şahsi bir nedendir.

Failin, suçu tamamladıktan sonra pişmanlık duyarak mağdurun uğradığı zararı aynen geri vererek ya da tazmin ederek gidermesi halinde etkin pişmanlığın varlığından bahsedilebilir³¹⁰.

Maddeye göre mağdurun zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle tamamen giderilirse verilecek ceza üçte ikisine kadar indirilebilecektir. Aynı maddeye göre etkin pişmanlık kovuşturma başladıktan fakat hükümden önce zühur ederse verilecek ceza yarıya kadar indirilebilecektir.

Madde metninden anlaşılacağı üzere etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için suçun tamamlanmış olması, failin veya suça iştirak edenlerin bizzat pişmanlık göstererek mağdurun uğradığı zararı aynen geri verme veya tazmin suretiyle gidermiş olması bununla birlikte aynen iade ve tazminin hüküm verilmeden önce gerçekleştirilmesi gerekmektedir³¹¹. Bu şartlarla birlikte mağdurun, kısmen geri verme

³¹⁰ **Günay, Erhan**, Öğretide ve Uygulamada Yeni Türk Ceza Kanunundaki Etkin Pişmanlık ve Gönüllü Vazgeçme, Seçkin, Ankara, 2006, s.18.

³¹¹ **Bilen**, s.262.

veya tazmine rıza göstermemesi durumunda ise fail etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanamayacaktır³¹².

Aynen iade suça konu malın herhangi bir değişikliğe uğramadan geri verilmesi, tazmin ise bu olanaklı olmadığı durumda bedelinin veya eşdeğerinin verilmesi halidir³¹³.

Suçun iştirak halinde işlenmesi halinde şeriklerden biri veya birkaçı mağdurun zararını giderdiği takdirde, tüm fail ve suç ortaklarının pişmanlık göstererek zararın giderilmesine razı olması halinde de etkin pişmanlık hükümleri uygulanacaktır.

Yargıtay'a göre, fail yargılama aşamasında suça konu değeri iade etmeyip yargılamanın devamında iade ederse etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması gerekecektir³¹⁴.

1.9.1. Teşebbüs

Suç, kural olarak kanunen korunan hukuki değer ihlal edilmesiyle ve neticenin gerçekleşmesi neticesinde tamamlanmış olacaktır. Suç zamansal olarak incelendiğinde sadece netice aşamasından oluşmamaktadır. Neticenin gerçekleşmesinden önceki evrelerde düşünce aşaması, hazırlık aşaması, elverişi hareketlerle gerçekleşen icrai hareketler bulunmaktadır.

TCK'ye göre, “ *Kişinin işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya*³¹⁵ *icraya başlaması sonrasında elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaması halinde ya da tamamlamasına rağmen sonuç yine failin elinde olmayan bir sebeple gerçekleşmemişse*” suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır³¹⁶.

Kanun teşebbüsten söz ederken açıkça suçun tamamlanamaması şartını aramıştır. Suçun tamamlanması ile suçun sona ermesi her zaman örtüşmek zorunda değildir. Suç, başkasının zararına olarak bir fayda sağlandığı aşamada tamamlanmış olur³¹⁷. Mağdur, failin hileli davranışları ile aldatıldıktan sonra tek seferde değil de vadeler eşliğinde

³¹² Parlar, s.377.

³¹³ Taşdemir, Kubilay, Bilişim, Banka veya Kredi Kartlarının Kötüye Kullanılması ve Dolandırıcılık Suçları, 2009, s.235.

³¹⁴ Yaşar/Gökcan/ Artuç, s.4813.

³¹⁵ Özgenç, Genel Hükümler, s.464.

³¹⁶ Hacıfazlıoğlu, Ali, Teori ve Uygulamada Suça Teşebbüs, Bilge Yayınevi, Ankara, 2013, s.81.

³¹⁷ Hafızoğulları/ Özen, s.388.

zarara uğrayabilir. Yargıtay'a göre böyle bir durumda ilk taksitin verildiği anda dolandırıcılık suçu tamamlanırken son taksitin ödendiği anda ise suç sona erecektir. Suç hakkında teşebbüs incelemesi yapılırken de suçun sona erme anı değil, tamamlanma anı dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır.³¹⁸

Hileli hareketlerin yarım kalması halinde, mağdurun aldanmaması halinde ya da mağdur aldansa bile elde olmayan sebeplerle yararın elde edilememesi halinde suçun teşebbüs aşamasında kaldığından bahsedilebilecektir³¹⁹.

Suçun tamamlanma anı muhakeme açısından da önemli bir konudur. CMK'ye göre suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir. Muhakeme açısından değerlendirme yapılırken dolandırıcılık suçunun işlendiği yerin neresi olduğundan ziyade suçun tamamlanması ile suçun sona erme yerleri arasındaki ilişki dikkate alınmalıdır. Örneğin hile bir ülkede, yararın sağlanması başka bir ülkede gerçekleşirse TCK 8. madde gereği suç Türkiye'de işlenmiş sayılacağından ve mülklik ilkesinden dolayı fail Türkiye'de yargılanabilecektir³²⁰.

Dolandırıcılık suçuna teşebbüsten söz edebilmek için kişinin işlemeyi kastettiği dolandırıcılık suçunun icra hareketlerine doğrudan doğruya başlaması gerekmektedir. Hazırlık hareketlerine başlamak hem kanunen hem de Yargıtay içtihatlarında teşebbüs için yeterli görülmemektedir. Yargıtay yargılama yaptığı bir dosyada da " *Her ne kadar dolandırmak maksadıyla da olsa sanığın mağdura ait banka hesap numarası istemesi hareketinin hazırlık hareketi niteliğinde olduğuna ve failin daha sonra icra hareketlerinde bulunmaması sebebiyle dolandırıcılık suçuna teşebbüsün söz konusu olmadığına...* " yönelik karar vermiştir³²¹.

Dolandırıcılık suçunun tamamlanması için failin, mağdurun veya başkasının zararına olarak kendisine veya üçüncü kişiye fayda sağlaması gerekmektedir. Failin, suçun icrai hareketlerine başlamasına karşın kendi isteği ile suçun tamamlanmasını engellemesi halinde gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanması gerekecektir.

³¹⁸ Y11. CD., E. 2008/15729, K. 2010/9667, T. 22.09.2010 "Sahte belgelerle abonelik sözleşmesi yapılarak alınan telefon hattının kullanılması suretiyle işlendiği iddia olunan dolandırıcılık suçunda; en son haksız menfaatin sağlandığı tarih suç tarihi olup, sanık tarafından en son görüşmenin ne zaman yapıldığı tespit edilmeden, abonelik tarihinin suç tarihi olarak kabulü ile yazılı şekilde zamanaşımının bulunduğu bahisle davanın ortadan kaldırılmasına karar verilmesi..."

³¹⁹ Koca/ Üzülmüş, s.667, Centel/ Zafer/ Çakmut, s.497.

³²⁰ Önok, s.765.

³²¹ Y 11. CD E. 2010/7788, K. 2010/11083 T.13.10.2010.

Kanun koyucu, teşebbüs kavramını düzenlerken “*elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icrai hareketlerde bulunma*” şartına yer vermiştir. Hileli hareketin aldatmaya elverişli olup olmadığı önceki bölümlerde bahsedildiği üzere somut olaya göre hakim tarafından değerlendirilmelidir. Yargıtay, “*Sanığın sahte kimlikle telefon abonesi olup telefon hizmetlerinden ücretsiz yararlanmak için başvuruda bulunmak suretiyle gerçekleşen eylemin ...*³²²” neticesinde failin teşebbüsten sorumlu olacağını belirtmiştir. Yani Yargıtay’a göre, suçun işlenmesinde kullanılan araçlar objektif olarak suçun işlenmesine elverişliyse sonuç elde edilmese de suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır.

Suçun maddi unsurlarından biri olan hileli hareket, mağdur tarafından kolayca anlaşılabilir bir durumda ise bu durumda suç teşebbüs aşamasına bile varamayacaktır³²³. Nitekim Yargıtay da konuyla ilgili kararlarında sanığın ilgili beyanlarının sonuç almaya elverişli olmadığından dolayı suçun tipikliğin gerçekleşmediğini belirtmiştir³²⁴. Yargıtay, bir başka kararında “*Sanığın banka şubesine hesap açmak istediğini beyan ederek üzerinde kendi fotoğrafı olan fakat başkasına ait olan kimliği ibraz ettikten sonra kimliğin fotokopisi çekilirken bankadan ayrılması neticesinde sanığın henüz dolandırıcılık suçunun icrai hareketlerine başlamadığı, bankaya hesap açtırmak için müracaat etmesinin hazırlık hareketi niteliğinde olduğu...*” diyerek sanığın dolandırıcılık suçuna teşebbüsten sorumlu tutulamayacağına karar vermiştir³²⁵.

TCK 35/2’de düzenlenen hükme göre suça teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre cezalandırılacaktır. Teşebbüs aşamasında kalmış bir dolandırıcılık suçunda zarar henüz meydana gelmemiştir, zarar tehlikesi mevcuttur. Suçun teşebbüs aşamasında kalması durumunda, failin elde etmek istediği miktar “*zarar tehlikesi*” olarak kabul edilip ona göre ceza belirlenmelidir³²⁶.

Sonuç olarak, TCK’nin ilgili hükmüne göre ceza belirlenirken failin sonuç almaya ne kadar yakın olduğuna, söz konusu zararın mağdur açısından ağırlığına bakılmalı ve somut olayın şartları göz önüne alınmalıdır. Bununla birlikte failin o ana kadar yaptığı

³²² Acar, s.89.

³²³ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.497, Tezcan/ Erdem/ Önok, s.765.

³²⁴ Y 11. CD E:2008/5349 K:2009/386 T:02.02.2009.

³²⁵ Y 11. CD E:2009/19597 K: 2009/ 4233 T:15.04.2009.

³²⁶ Dursun, s.412.

fiillerin başka bir suçu oluşturması halinde ise failin o suçtan dolayı sorumluluğun doğduğu açıktır³²⁷.

1.9.2. Gönüllü Vazgeçme

Gönüllü vazgeçme TCK'nin 36. maddesine düzenlenen cezayı kaldıran şahsi bir sebeptir. İlgili kavram kanun koyucu tarafından genel hükümler kapsamı altında düzenlendiğinden dolayı bütün suçlar bakımından uygulama alanı bulabilecektir³²⁸.

Kanun koyucu, gönüllü vazgeçmeyi kanunun ilgili maddesinde “*Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır*³²⁹” şeklinde düzenlemiştir.

Gönüllü vazgeçme halinde, ortada cezalandırılabilir bir teşebbüsten bahsedilebilirken, suç ve ceza politikası nedeniyle yasa koyucunun faili cezalandırma yoluna gidemeyeceği kabul edilmiştir³³⁰.

Dolandırıcılık suçu açısından da gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanabilir. Fail, hileli davranışlarda bulunmaya başladıktan sonra vazgeçerse ya da mağdurun zararıyla birlikte kendisi veya 3. kişiye yarar sağlama aşamasında mağdura içinde bulunduğu durumu anlatarak vazgeçerse gönüllü vazgeçmenin varlığından bahsedilebilir.

Fail, sahte bir kimlik ibraz ederek kredi başvurusu yaptıktan sonra parayı tahsil etmeden önce etkin pişmanlık hükümlerine dayanarak suç işleme kararından dönebilir. Böyle bir durumda dolandırıcılık suçuna teşebbüs edildiği düşünülebilse de somut olayda gönüllü vazgeçme kurumunun varlığından dolayı fail, suçun tamamlanmış kısmı açısından “resmi belgede sahtecilik” suçundan sorumlu olacaktır.

Suç iştirak halinde işlense dahi bağlılık kuralı gereği³³¹, gönüllü vazgeçme hükümlerinden etkilenecek olan fail aktif bir çaba içerisine girerek suçun oluşmasını veya neticenin gerçekleşmesini engelleyen fail olacaktır. TCK 41. madde hükmüne

³²⁷ Meran, s.232.

³²⁸ Hakeri, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Astana Yayınları,2016, İstanbul, ,s.378.

³²⁹ www.ceza-bb.adalet.gov.tr, 5237s TCK.

³³⁰ Toroslu, s.268.

³³¹ Koca/ Üzülmöz, Genel Hükümler, s.457.

göre de sadece gönüllü vazgeçen suç ortağı cezayı kaldıran şahsi sebepten faydalanabilecektir.

1.9.3. İştirak

Ceza Kanunlarında ve cezai düzenleme içeren diğer kanunlarda yer alan suçların genel olarak tek kişi tarafından işlenebileceği düşünülmektedir. Kanunda da “her kim”, “bir kimse” gibi terimlerin kullanılma sebebi budur³³².

Dolandırıcılık suçu diğer tüm suçlar gibi hem tek bir kişi tarafından hem de iki veya daha fazla tarafından işlenebilir. Bu bakımdan dolandırıcılık suçu iştirak bakımından herhangi bir özellik taşımamaktadır³³³.

Somut olaylar üzerinden değerlendirme yapıldığında dolandırıcılık suçunun birden fazla kişi tarafından işlenmesinin sebebi mağdurun aldanmasına sebep olan güven hissini kuvvetlendirmek için başka faillerden yardım alınmasının suçun işlenişini kolaylaştırması olarak görülmektedir³³⁴.

İştirak, tek fail tarafından işlenebilen suçun birden fazla failce anlaşma içinde işlenmesidir³³⁵. TCK’de müşterek faillik, azmettirme ve yardım etme iştirak türleri olarak düzenlenmiştir. Dolandırıcılık suçunda iştirakin her türlü şekli görülebilir. Fiilin işlenmesine katkısı fiili hakimiyet şeklinde olanlar müşterek fail olarak sorumlu olacakken, fiili hakimiyet kuramayanlar şerik olarak kabul edilecektir³³⁶. Bununla birlikte dolandırıcılık fiili sonucunda sadece kendisine yarar sağlanan kişi dolandırıcılığa iştiraktan sorumlu tutulamayacaktır³³⁷.

İştirak iradesine yönelik failler arasındaki anlaşma suçun işlenmesinden önce sağlanmış olabileceği gibi suçun işlendiği anda dahi kurulabilir. İştirak iradesinin cezalandırmaya konu edilebilmesi için faillerin, mağdurun dolandırılması konusunda birlikte karar alarak bu kararı hareketleriyle de yansıtmış olması gerekmektedir.

³³² Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 533.

³³³ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.478.

³³⁴ Bakıcı, s.279.

³³⁵ Hacıfazhoğlu, s.11.

³³⁶ Parlar, s.157.

³³⁷ Artuç, s.393.; Özbek, s.1229.

Yine bağıllık kuralı gereği³³⁸, icra hareketlerine başladıktan sonra faillerden biri ortak suç işleme kararından başka bir eylemde bulunursa diğer faillerin sorumluluğu doğmayacaktır. Diğer faillerin sorumluluğunun doğması için sonradan gerçekleşen fiillere katkıda bulunmaları gerekmektedir.

TCK'nin 37. maddesine göre “*Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri fail olarak sorumlu olur.*”

İlgili madde müşterek faillik kurumunu düzenleme amacıyla ihdas edilmiştir. Bu düzenleme Alman Ceza Kanunu'nda yer alan “*Suçtu birlikte işleyenlerden her biri fail olarak cezalandırılır.*” hükmünün bir benzeridir³³⁹. Kanuna göre faillerin müşterek fail olarak sorumlu olabilmesi için fiilin birlikte gerçekleştirilmesi ve faillerin birlikte suç işleme iradesi bulunmalıdır.

Azmettirme durumunda azmettiren, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır. Azmettirmede esas olan, suç işleme iradesi ve düşüncesi bulunmayan failde bu iradeyi yaratmak neticesinde suçun işlenmesini sağlamaktır. Azmettirmenin tespitindeki kriter azmettirme olmasaydı suçun işlenip işlenmeyeceğinin belirlenmesidir. Azmettirme olmasaydı da suç işlenecek olsaydı o halde suç işleme kararını kuvvetlendirmek söz konusu olacaktır. Azmettirenin ceza verilebilmesinin şartı, failin icraya başlaması ya da en azından teşebbüs aşamasında kalmış olmasıdır³⁴⁰.

Yardım etme durumunda kanun koyucu indirimli ceza verilmesini öngörmüştür. Yardım etme sayılan haller kanunda açıkça sayılmıştır. Kanun koyucu, “*suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek*”, “*fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak*”, “*suçun işlenmesinden önce ya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak*” fiillerini gerçekleştirenlerin yardım eden sıfatıyla sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Yardım eden kişinin bu fiillerinden dolayı sorumluluğun doğması için müşterek fail olmayacağı bir derecede yardım etmesi gerekmektedir. Suçta kullanılacağını bilerek sahte bir rapor düzenleyen kişi suç işlenmesinden sonra “*yardım eden*” sıfatıyla suçtan sorumlu olacaktır³⁴¹.

³³⁸ Koca/ Üzülmüş, s.457.

³³⁹ Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s.480.

³⁴⁰ İcel, Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, İstanbul, 2016, s.547

³⁴¹ Önok, s.767.

1.9.4. İçtima

Kanun koyucu, TCK'de suçların içtimalı kurumunu düzenlerken fiil sayısı kadar ceza olacağı kuralını benimsemiştir³⁴² ancak orantılılık ilkesi gereğince failin cezasının mutlaka failin işlediği fiilin ağırlığıyla orantılı olması gerekmektedir³⁴³. Gerçek içtima olarak adlandırılan bu sisteme göre kaç fiil varsa ceza ona göre belirlenecektir. Gerçek içtima kuralı uygulanmasının örneği olarak TCK 212. maddede de düzenlenen, failin hazırlık hareketleri kapsamında sahte belge düzenlemesi durumunda da o suçtan dolayı ayrıca cezalandırılması kuralı verilebilir. Bu içtima kuralı gerçek içtima olarak adlandırılmıştır.

Suçların içtimalı ise istisnai bir durumdur. Kanunda suçların içtimalı, bileşik suç, zincirleme suç ve fıkri içtima başlıkları altında düzenlenmiştir. Bununla birlikte özel suç tiplerine ilişkin düzenlemelerde özel içtima kuralları da bulunmaktadır. Belgede sahtecilik suçlarına ilişkin olarak düzenlenen içtima kuralları ilgili suç tipinin düzenlendiği maddede ayrıca düzenlenmiştir.

Suçların içtimalı kapsamında değerlendirilen zincirleme suç, bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda ve aynı suçun birden fazla kişiye tek bir fiille işlenmesi durumunda ortaya çıkacaktır.

Zincirleme suçun oluşması için öncelikle aynı suç birden fazla defa işlenmelidir. Aynı suç kavramından kasıt aynı suç tipi olmakla birlikte aynı suç tipinin temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekillerinin aynı suç sayılacağı da kanun koyucu tarafından da düzenlenmiştir³⁴⁴.

Aynı suç işleme kararı kapsamında aynı kişiye karşı değişik zamanlarda hileli davranışlarda bulunulması halinde ilgili hükme göre artırarak ceza verilecektir. Faile ceza verilirken zincirleme suç hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağına tespiti yapılırken suç işleme kararının tek olup olmadığı belirlemelidir.

Yargıtay kararında“ *Saniğin mağdurlardan hangileri ile müstakil olarak, hangileri ile topluca görüşüp paralarını aldığı kesin surette saptanıp aynı yer ve zamanda topluca*

³⁴² Koca/ Üzülmüş, s.449.

³⁴³ Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 562.

³⁴⁴ Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s.587.

para alınanlara karşı işlenen dolandırıcılık suçu yönünden tek ceza tayin olunup kendi içinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması, ayrı yer ve zamanda gerçekleşen dolandırıcılık suçu yönünden ise, mağdur sayısınınca suç oluşacağı gözetilerek ceza tayin edilmelidir³⁴⁵.” diyerek zincirleme suç ve içtima kurallarının nasıl uygulanacağı konusunda yol göstermiştir.

TCK 157. ve 158. maddede belirtilen suçlar farklı zamanlarda farklı kişiler zararına işlenirse ceza belirlenirken gerçek içtima kuralı uygulanacaktır³⁴⁶.

Maddenin ikinci fıkrasında aynı neviden fikri içtima kuralı düzenlenmiştir. Bu kurala göre failin tek bir hileli davranışıyla birden fazla kişinin mağdur olması durumunda zincirleme suç hükümlerine göre artırım yapılarak tek ceza verilecektir³⁴⁷. Bir toplantı ortamında orada bulunanlara gerçeğe aykırı belgeler göstererek kendisinin hasta olduğunu söyleyerek mağdurların zararına olarak kendisine yarar sağlayan kişi zincirleme suç hükümlerine göre cezalandırılacaktır³⁴⁸. Hilenin toplumun tamamına³⁴⁹ ya da belirsiz kişilere yönelmiş olduğu hallerde de, fail ameliyat olmak için yardıma ihtiyaç duyduğunu bir gazete ilanı ile duyurduktan sonra hesap numarasına gelen her ödeme ile birlikte aynı neviden fikri içtima hükmü gereği cezalandırılacaktır.

İlgili hükmün uygulama alanı bulması için aynı suç tek bir fiile işlenmesi, aynı suç işleme kararı olması ve birden fazla mağdurun bulunması gerekmektedir³⁵⁰. Bunun aksi görüş dolandırıcılık suçunun aynı neviden fikri içtima hükümleri kapsamında işlenemeyecek olduğunu ifade etmektedir. Görüşe göre dolandırıcılık suçu, hileli davranışın yapıldığı anda değil yararın temin edildiği anda tamamlanmış olacaktır. Tek bir hileli davranışa muhatap olan birden fazla kişinin aldanma anları ve buna bağlı olarak faile veya başkasına menfaat temin etme anları birbirinden farklıdır. Sayılan sebeplerden dolayı da neticesi harekete bitişik olmayan dolandırıcılık suçunun TCK 43/2 kapsamında işlenmesi mümkün olmayacaktır³⁵¹.

³⁴⁵ Y 11CD E. 2009/2458 K.2009/5855 T.09.06.2008.

³⁴⁶ Parlar, s.27.

³⁴⁷ Taşdemir, s.65.

³⁴⁸ Parlar, s.25.

³⁴⁹ Toroslu, s.186.

³⁵⁰ Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s.578.

³⁵¹ Dursun, s.445.

Bu görüşün aksini düşünen Yargıtay ilgili ceza dairesi, kararında “*sanığın aynı yer ve zamanda tek fiiliyle tüm şikayetçileri dolandırması sebebiyle zincirleme suç hükümleri uygulanacaktır*” diyerek dolandırıcılık suçunun zincirleme suç şeklinde işlenebileceğine karar vermiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu da bir kararında “*Sanığın senetler düzenleyerek gerekli belgeleri tamamladıktan sonra ilçe tarım müdürlüğüne başvurarak bir ay içinde farklı zamanlarda kendisine yarar sağladığının tespit edilmesi üzerine dolandırıcılık suçlarının aynı suç işleme kararı altında aynı mağdura karşı ve değişik zamanlarda işlenmiş olması neticesinde sanık hakkında zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiğini...³⁵²*” belirtmiştir.

Fikri içtima, tek bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşması halidir. Failin işlediği suç neticesinde birden fazla farklı suç oluştuğu halde en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılacaktır.

Bileşik suç, TCK 42. maddede “*Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suçlar*” olarak tanımlanmıştır. Bileşik suç çoğu zaman bir suçu işlemek, gizlemek ya da bir suç vesilesiyle bir başka suçu işlemek suretiyle işleniyor olsa da yasada bu konuda açık hüküm bulunmalıdır³⁵³.

Fail, “*Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının araç olarak kullanılması suretiyle*” dolandırıcılık suçunu işlerse aynı zamanda TCK’nin 244. maddesinde düzenlenen “*Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme*” suçunu da işlemiş olacaktır. Böyle bir durumda fail, sadece dolandırıcılık suçunun nitelikli halinden sorumlu tutulacaktır.

Belgede sahtecilik suçları ile dolandırıcılık suçunun birlikte işlenmesi halinde kanundaki özel içtima hükmü uygulanacaktır. TCK 212. madde hükmüne göre fail hem 204. vd maddelerinden dolayı hem de 157. ve 158. maddelerinden sorumlu tutulacaktır³⁵⁴.

³⁵² YCGK E.2010 -11 K. 2010/249-24 T.29.03.2011.

³⁵³ **Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe**, s.563.

³⁵⁴ **Gündel**, s.313; **Taşdemir**, s.42; **Artuç**, s.394.

Suç işlendikten sonra kolluk kuvvetleri ve savcılık makamı kimi durumlarda şikayet üzerine kimi durumlarda re'sen harekete geçebilmektedirler. CMK'ye göre soruşturma *“Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi”* ifade etmektedir. Yine aynı kanuna göre kovuşturma ise *“İddianamenin kabulüyle başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi”* ifade etmektedir.

TCK'nin 157. maddesinde düzenlenen basit dolandırıcılık suçu da 158. maddede düzenlenen nitelikli hali de re'sen takip edilmektedir. Bu suçların gerçekleşmesi neticesinde soruşturma ve kovuşturma Cumhuriyet Savcılığınca re'sen yapılmaktadır³⁵⁵. Söz konusu suçun işlendiğine yönelik takibatın yapılması için mağdur tarafından şikayete gerek yoktur. Bu açıdan da dolandırıcılık suçu, takibi şikayete bağlı suçlardan değildir.

Şikayet, yetkili makamlardan ilgili fiil bakımından kovuşturma yapılmasını istemek olarak tanımlanabilir³⁵⁶.

Kanun koyucu bu düzenlemelerle birlikte istisnalara da yer vermiştir. Bu istisnalar dolandırıcılık suçunun bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi ve fail ile mağdur arasında belirli bir akrabalık ilişkisinin bulunmasıdır. Kanunun 159. maddesinde düzenlenen daha az cezayı gerektiren halin gerçekleşmesi halinde savcılık re'sen harekete geçemeyecektir. Böyle bir durumda soruşturmaya başlanması için mağdurun şikayeti gerekecektir³⁵⁷.

Kanunun 167. maddesinde yer alan şahsi cezasızlık sebebinin mevcut olması durumunda savcılık şikayet üzerine harekete geçebilecektir.

Suç şikayete bağlı olacak bir şekilde gerçekleştirildiği takdirde Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükmü gereği, şikayet hakkı suçtan zarar gören tarafından fiil ve failin kim olduğunun öğrenilmesinden itibaren altı ay içinde kullanılmalıdır.

³⁵⁵ Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s.717.

³⁵⁶ Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe, s. 748.

³⁵⁷ Centel/Zafer/Çakmut, s.501.

Süre ile birlikte şikayet hakkının kullanılabilmesi için bazı diğer şartlara da ihtiyaç vardır. Öncelikle şikayete konu olan fiil neticesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olan bir suç oluşmalıdır. Şikayetçi, temyiz kudretine sahip bir kişi olmakla birlikte söz konusu suç neticesinde zarara uğramış olmalıdır. Şikayet, yazılı bir şekilde yapılabileceği gibi sonradan yazılı hale getirilecek bir beyan ile de yapılabilir. Şikayetin esası fiil olduğundan dolayı, failin adı verilmeden de şikayette bulunmak mümkündür.

Dolandırıcılık suçunun soruşturulmasına re'sen başlandıktan sonra soruşturma veya kovuşturma aşamasında suçun şikayete tabi suçlardan olduğu anlaşılabilir. Suçun şikayete tabi bir suç olduğunun anlaşılmasından sonra altı ay içinde suçtan zarar görenin şikayet hakkını kullanması halinde soruşturma ve kovuşturmanın devamına karar verilmelidir.

Dolandırıcılık suçunun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunması halinde dolandırıcılık suçu ile elde edildiğinden şüphelenilen malvarlığı değerlerine de el koyulabilir³⁵⁸.

CMK'nin 171. maddesinin birinci fıkrasında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilecek haller düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre; *“Cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde...”* Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir. TCK'nin 167. maddesinde belirtilen şahsi cezasızlık sebebinin mevcut olduğu bir dolandırıcılık suçunda CMK'nin ilgili hükmü gereği kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilebilir.

171. maddenin ikinci fıkrasında da kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebileceği haller düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre de cumhuriyet savcısı soruşturma aşamasında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilecektir.

Dolandırıcılık suçunun düzenlendiği TCK'nin 157. vd maddelerine ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve

³⁵⁸ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.501.

Yetkileri Hakkında Kanun'un ³⁵⁹ ilgili hükmüne göre suçun basit halinin işlenmesi halinde Asliye Ceza Mahkemeleri görevli olacaktır.

5235 sayılı Kanunun Ağır Ceza Mahkemelerinin görev kapsamını düzenleyen hükmüne göre ise suçun nitelikli halinin işlenmesi halinde, ağır ceza mahkemeleri görevli olacaktır.

İşlenen suçun nitelikli dolandırıcılık ya da basit dolandırıcılık olup olmadığı hususunda inceleme yapılması gereken hallerde bu incelemeyi yapma görevi Ağır Ceza Mahkemelerinde olacaktır.

Yargıtay'a göre de nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmadığının tespiti alt dereceli Asliye Ceza Mahkemesince değil üst dereceli Ağır Ceza Mahkemesince yapılmalıdır³⁶⁰.

Suçun çocuk tarafından işlenmesi halinde de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 25. maddesine göre kurulan çocuk ağır ceza mahkemeleri görevli olacaktır³⁶¹. Çocuk ve 18 yaşını doldurmuş kişinin suçu birlikte işlemesi halinde soruşturma ve kovuşturma ayrı yürütülecek olsa da davalar birleştirilerek genel mahkemelerde görülebilir.

CMK'nin 12. maddesine göre davaya bakma yetkisi, suçun işlendiği yer mahkemesine aittir. İlgili hüküm gereği, dolandırıcılık suçunun işlendiği yer mahkemesi yetkili mahkemedir.

Dolandırıcılık suçunda faydanın fail veya üçüncü bir kişi tarafından elde edilmesi ile suç işlenmiş olduğundan dolayı da faydanın elde edildiği yer mahkemesi yetkilidir. Dolandırıcılık suçunun teşebbüs halinde kalması halinde son icra hareketinin yapıldığı yer, zincirleme suç şeklinde işlenmesi halinde de son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili mahkeme olacaktır.

³⁵⁹ 26.09.2004 gün ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, Resmi Gazete Tarihi: 07.10.2004, Resmi Gazete Sayısı: 25606.

³⁶⁰ Y 11.C.D. E.2011/2696 K.2016/2499 T. 11.05.2011.

³⁶¹ **Parlar**, s.179.

1.12.1. Gerçek Kişiler Hakkında Uygulanacak Yaptırımlar

5237 sayılı Kanunun dolandırıcılık suçunu düzenleyen ilgili hükmüne göre suçun basit şeklini işleyen kişi hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya ve adli para cezasına hükmedilebilecektir.

Kanun koyucu suçu işleyen kişinin bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılabilmesini düzenlemiştir. Mahkeme, alt ve üst sınırlar arasında ceza tayin ederken elde edilen haksız menfaatin miktarını dikkate almalıdır³⁶². Dolandırıcılık suçunun işlenmesiyle hem hapis cezasına hem de para cezasına hükmedilmesinin sebebi madde gerekçesinde belirtildiği üzere suç neticesinde elde edilen miktarın tam olarak belirlenememesidir³⁶³. Adli para cezası makas aralığının beş bin güne kadar genişletilmesinin sebebi yargılama neticesinde müsadere hükümlerinin uygulanıp uygulanmaması durumuna göre cezaya karar verilmesi gerekliliğidir. Yargılama neticesinde müsadereye karar verilmemiş olması halinde hakim günlüğü yirmi ile yüz Türk Lirası arasında tayin edilmek üzere üst sınıra yaklaşarak adli para cezasına hükmetmelidir³⁶⁴.

Dolandırıcılık suçunun temel şeklinde cezanın alt sınırdan tayin edilmesi halinde bu ceza TCK 49. madde gereği “*kısa süreli hapis cezası*” olarak adlandırılacaktır. Bu durumda TCK 50. madde gereği kısa süreli hapis cezası seçenek yaptırımlara çevrilebilecektir. Kanunun ilgili hükmü gereği kısa süreli hapis cezaları seçenek yaptırımlara çevrilirken suçlunun kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özellikler de hakim tarafından dikkate alınmalıdır. Hakim tarafından bu hususlara dikkat edilmesinin haricinde kısa süreli hapis cezası kanunun belirlediği diğer yaptırımlara çevrilebilecektir³⁶⁵.

³⁶² Centel/ Zafer/ Çakmut, s.500, Koca/Üzülmez, s.669.

³⁶³ Arslan/ Azizağaoğlu, s.3313.

³⁶⁴ Üzülmez, İlhan, Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Hürriyete Karşı Suçlar Sistemi Çerçevesinde Tehdit, Şantaj ve Cebir Kullanma Suçları, Ankara, 2007, s.159.

³⁶⁵ www.ceza-bb.adalet.gov.tr, 5237s. TCK.

Dolandırıcılık suçunun nitelikli hallerinden birinin işlenmiş olması halinde kanun koyucu failin “*üç yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası*” ile cezalandırılacağını ifade etmiştir. Suçun kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak işlenmesi halinde, cezanın alt sınırının dört yıldan az olamayacağını ve adli para cezasının miktarının suçtan elde edilen menfaatin iki katından az olamayacağını düzenlemiştir.

5377 sayılı Kanununun 19. Maddesine göre öncelikle suçtan elde edilen haksız menfaat miktarının belli olup olmadığına bakılmalıdır. Somut olayda suçtan elde edilen haksız menfaat miktarı belli değil ise, TCK 61. madde hükmü göz önüne alınarak beş ile beş bin tam gün arasında adli para cezası belirlenecektir. Eğer suçtan elde edilen menfaat miktarı belli ise; o takdirde maddede öngörülen 5 ila 5000 tam gün arasında belirlenecek gün sayısı üzerinden varsa artırım maddeleri uygulanarak tespit olunan sonuç gün ile bir gün karşılığı 20 ile 100 Türk Lirası arasında takdir edilecek miktarın çarpımı yapılacak ve bulunan miktar suçtan elde edilen haksız menfaatin iki katından az ise adli para cezası asgari bu miktara yükseltilerek bu miktar üzerinden indirimler yapılarak sonuç adli para cezası belirlenecektir.

Dolandırıcılık suçunun temel şeklinin cezası hem özgürlüğü bağlayıcı ceza hem de adli para cezasını içermekte iken suçun bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi durumunda fail “*altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır*” hükmü gereği ya hapis cezasıyla ya da adli para cezasıyla cezalandırılacaktır. Bu durumda hakim tarafından hapis cezasına hükmedilmesi halinde seçenek yaptırımlara çevrilme aşamasında cezanın adli para cezasına çevrilmesi mümkün olmayacaktır. Adli para cezasına alt sınırı, hapis cezasının alt sınırından az; üst sınırı hapis cezasının üst sınırından fazla olamayacaktır. Adli para cezasına hükmedilmesi halinde yüz seksen gün ve üç yüz altmış beş gün arasında günlüğü yirmi ile yüz Türk Lirası arasında tayin edilecek bir ceza ortaya çıkacaktır.

Yargılama neticesinde iki yıl veya daha az süreli hapis cezası ya da adli para cezasına hükmedilmesi halinde, CMK'nin ilgili hükmüne göre fail daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış ise, mahkemece sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade,

suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi ve sanığın da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmesi halinde mahkeme hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilir.

Cezanın iki yıl ya da daha az süreli olması halinde başvurulabilecek bir diğer yol da TCK'nin 51. maddesinde belirtilen hapis cezasının ertelenmesi yoludur. Fail, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla hapis cezasına mahkum edilmemişse ve suçu işledikten sonra da yargılama sürecindeki davranışlarından bir daha suç işlemeyeceği yönündeki pişmanlığa yönelik kanaate varılması halinde üç yıldan az olmamak üzere denetim süresi belirlenerek hapis cezası ertelenebilir.

1.12.2. Tüzel Kişiler Hakkında Uygulanacak Yaptırımlar

Suçun maddi unsurları incelenirken her ne kadar tüzel kişinin fail olamayacağı söylenmiş olsa da suç neticesinde mağdurun zararı neticesinde tüzel kişiler haksız yarar sağlamış olabilir. Bu durumda da TCK'nin 169. maddesi gereği dolandırıcılık suçunun işlenmesi suretiyle yararına haksız menfaat sağlanan tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacaktır.

Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri haricinde, Kabahatler Kanunu'nun 43/A maddesindeki emredici hüküm gereği, bir özel hukuk tüzel kişinin organ veya temsilcisi ya da organ veya temsilci olmamakla birlikte bu tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde görev üstlenen bir kişi tarafından dolandırıcılık suçunun basit halinin ya da nitelikli halinin işlenmesi sonucunda da idari para cezasına hükmedilebilecektir. İlgili düzenlemeye göre dolandırıcılık suçunun tüzel kişinin yararına işlenmesi halinde ayrıca bu tüzel kişiye onbin Türk Lirasından iki milyon Türk Lirasına kadar idari para cezası da verilebilecektir. Söz konusu idari para cezasını vermeye yetkili olan mahkeme, dolandırıcılık suçundan dolayı yargılama yapan mahkemedir.

Tüzel kişi aleyhine uygulanabilecek diğer yaptırımlar da eşya müsaderesi ve kazanç müsaderesidir. Eşya müsaderesi ve kazanç müsaderesi TCK'nin 54. ile 55. maddelerinde düzenlenmiştir. Dolandırıcılık suçunda, failin hileli davranışları icra ederken kullandığı eşyalar eşya müsaderesine tabi olacaktır.

Kazanç müsaderesinin konusu kanun koyucu tarafından *“Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi*

menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançlar” olarak düzenlenmiştir. Bununla birlikte ilgili maddenin devamında “*maddi menfaatin suçun mağduruna iade edilmemesi*” şartı ayrıca aranmaktadır. Bu şartın aksine dolandırıcılık suçunda maddi menfaatin suçun mağduruna iade edilmesi genellikle mümkün olacağından kazanç müsaderesinden bahsetmek için somut olaya göre değerlendirme yapılmalıdır.

Örnek vermek gerekirse, çalışmada da bahsedilen piramitsel yöntemle ya da Ponzi sistemiyle işlenen bir dolandırıcılıkta elde edilen kazancın müsaderesinde zincirin her halkasındaki kişilerle birlikte onların alt kademelerindeki kişiler belirlenmeli ve kazanç müsaderesi bu sisteme göre yapılmalıdır.

Tüzel kişiler hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerine TCK'nin 60. maddesinde yer verilmiştir. Dolandırıcılık suçu neticesinde haksız yarar elde eden tüzel kişi, bir kamu kurumunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunuyorsa ve suç tüzel kişinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması şeklinde işleniyorsa, kanunun hükmü gereği iznin iptaline karar verilecektir.

Dolandırıcılık suçu zamanaşımına tabi suçlardandır. Dava zamanaşımı TCK'nin 66. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili hükme göre suçun temel halinin işlenmesi halinde 1. fıkranın e bendi gereği dava zamanaşımı sekiz yıl olacaktır. Zamanaşımı, suçun işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır³⁶⁶. Zamanaşımını kesen sebeplerin bulunması halinde süre kesildikten sonra yeniden işleyecek ve bu süre en azla on iki yıl olabilecektir.

Dolandırıcılık suçunun nitelikli şeklinin işlenmesi halinde ise zamanaşımı yine 66.maddenin 1. fıkrasının d bendi gereği dava zamanaşımı on beş yıl olacaktır. Bu süre de yine suçun işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır³⁶⁷. Zamanaşımını kesen sebeplerin gerçekleşmesi halinde de bu süre en fazla yirmi iki yıl altı ay olabilecektir.

Suç çocğun işlenmesiyle birlikte görevli mahkemenin değişmesi gibi zamanaşımında da değişiklikler olacaktır. Dava zamanaşımını düzenleyen ilgili hükme göre; “*Füili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar*

³⁶⁶ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.501.

³⁶⁷ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.501.

*hakkında bu sürelerin yarısının, onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise üçte ikisinin geçmesiyle.*³⁶⁸...” kamu davası düşecektir.

Dava zamanaşımı sürelerinin uygulamada doğru bir şekilde uygulanabilmesi için önemli bir diğer husus suçun tamamlandığı anın tespitidir. Suçun tamamlanmasıyla, yani hileli davranışlar sonucu failin ya da üçüncü bir kişinin yarar sağlamasıyla süreler işlemeye başlayacaktır. Suçun teşebbüs halinde kalması durumunda Türk Ceza Kanunu madde 66/6 gereği “*Zamanaşımı, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden*” işlemeye başlayacaktır. Suçun zincirleme suç şeklinde işlenmesi halinde ise, son suçun işlendiği günden itibaren zamanaşımı işlemeye başlayacaktır.

Uzlaşma hükümleri, CMK’nin 253. ve 254. maddelerinde düzenlenmiştir. Uzlaşma neticesinde, şüpheli veya sanık; mağdur veya suçtan zarar görenin zararını tazmin ya da aynen iade yoluyla giderirse anlaşma sonucunda kamu davasının açılmaması mümkündür. Kovuşturma süreci içinde uzlaşmaya varılması durumunda da düşme kararı verilecektir.

Kanun koyucu “*soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar*” ve sayma yoluyla belirttiği bazı suçları uzlaşma kapsamında düzenlemiştir. Kanunun ilga halinde dolandırıcılık suçu uzlaşma kapsamındaki suçlar arasında sayılmasa da daha sonraki değişikliklerle birlikte bu suçlar arasında dolandırıcılık suçu da sayılmıştır. Belirtmekte fayda var ki 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı hallerde uzlaşma hükümleri uygulanamaz hükmü gereği dolandırıcılık suçu belirtilen tarihten önce uzlaşma kapsamında bulunmamaktadır. Değişiklik öncesi şikayete tabi olan “*hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla dolandırıcılık*”³⁶⁹ ve “*dolandırıcılık suçunun yakın akrabalar arasında işlenmesi*” halinde dahi uzlaşma yoluna gitmek mümkün değildi.

157. maddede belirtilen basit dolandırıcılık, 159. maddede belirtilen “*hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla dolandırıcılık*” ve “*dolandırıcılık suçunun yakın*

³⁶⁸ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.501.

³⁶⁹ Y 15.CD E. 2017/3237., K. 2017/11135., T. 22/05/2017.

akrabalar arasında işlenmesi” halinde dosyanın uzlaştırma bürosu tarafından görevli uzlaştırmacıya tevdi edilmesi sonrasında taraflar uzlaşmaya davet edilecektir.

Uzlaştırıcının daveti sonrası uzlaşma sağlanması halinde soruşturma aşamasında olan dosya hakkında kovuşturma kararı verilmeyecektir. CMK 253. maddeye göre uzlaşma neticesinde şüphelinin edimini def’aten yerine getirmesi halinde şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilecektir³⁷⁰. Kovuşturma aşamasında uzlaşmanın sağlanması halinde de mahkemece düşme kararı verilecektir.

Uzlaşma çalışmaları neticesinde uzlaşmanın sağlanması halinde ilgili suçun meydana getirdiği zarar sebebiyle tazminat davası açılmayacaktır ve önceden tazminat talepli bir dava açılmış olması halinde de davacı bu davadan feragat etmiş olacaktır.

³⁷⁰ **Özbek/ Kanbur/ Doğan/ Bacaksız/ Tepe**, s.478.

2. BÖLÜM

DOLANDIRICILIK SUÇUNUN PİRAMİTSEL ŞEKİLDE İŞLENMESİ

Kanun koyucu her ne kadar yasama çalışmalarıyla suçun oluşumuna sebep olan tipik fiilleri düzenlemiş olsa da suçun kanunda öngörülenden farklı şekillerde işlenebilmesi halinde bazı hallerde kanun boşluğu ortaya çıkmaktadır.

Dolandırıcılık suçu değişen toplumsal, ekonomik ve sosyolojik araçlara göre farklı şekillerde işlenebilmektedir. Bu bölümde incelenecek olan “Piramitsel Dolandırıcılık” ve “Ponzi Sistemleri” gibi kavramların temelinde de failerin bu araçları farklı şekillerde kullanması bulunmaktadır.

Suçun bahsedilen şekillerde işlenmesi hallerinde failer hileye başvururken ekonomik araçları, bilişim sistemlerini, kuponları ve mevcut sosyolojik yapı içinde toplumun kolayca aldanabileceği araçları kullanmaktadır. Failerin başvurduğu hilenin niteliğine göre mağdur kolayca aldanarak fail veya 3.kişi lehine kendi zararına işlemde bulunmaktadır.

Belirtmekte fayda var ki, çalışmanın bu bölümünde önceki bölümlerin aksine Türk Ceza Hukuku doktrini ve Türk Hukuku’na ilişkin düzenlemelerin var olduğu eserlerden faydalanmak çok mümkün olmamıştır. Bunun sebebi dolandırıcılık suçunun, Piramitsel Dolandırıcılık ve Ponzi Sistemleri şeklindeki görünümü hakkında daha önce yeterince araştırma yapılmamış ve akademik çalışma yapılmamış olmasıdır. Bölümün ilerleyen kısımlarında verilen bilgiler yabancı devletlerin düzenlediği normlardan ve Amerika Birleşik Devletleri eyaletlerinin web sitelerinden alıntı yapılarak çalışmaya dahil edilmiştir.

Piramitsel dolandırıcılık kavramı, “*Phyramid Scheme*” güncel Türk Ceza Hukuku’nda karşılaşılan bir terim değildir. Piramitsel dolandırıcılık, içinde bulunduğu şema ve organizasyon yapısından dolayı bu adı almaktadır.

Piramidin üzerinde bulunan sistem kurucusu, kendi altına gelen her üyeye sisteme başka üye bulmaları karşılığında menfaat temin edeceğini ifade ederek belli bir katılım payı ya da başka ad altında yarar sağlayıp sistem genişledikçe mağduru daha fazla fayda sağlayacağı vaadiyle sistemi kurup işletmektedir. Failin, mağdurun zihninde yarattığı bu inancın sonucu olarak sistemin devam edebilmesi için mağdurun yeni mağdurlar bulması kolaylaşmaktadır ve sistem işlemeye devam etmektedir.

Türk Hukuku’nda bu yöntem ifade edilirken başlarda daha çok “*Kartopu Satış Sistemi*” kavramı kullanılmıştır³⁷¹.

Kartopu satış sistemi, sisteme dahil olan ilk müşterinin kendisini takip edecek yeni müşteriler bulması konusunda düzenleyiciyle anlaşıldığı ve gelen müşteri sayısına göre ilk müşterinin belli bir ürünü çok daha ucuza ya da hediye olarak almaya hak kazanacağı ve bu hakkın gelen diğer müşterileri de kapsadığı sistemlerdir³⁷².

Ponzi sistemleri ise piramitsel sistemlerden ayrılmaktadır. Ponzi sistemlerinde genel olarak üyelere sisteme başka üyeler bulması istenmemektedir. İlk üyelere verilen göstermelik kar payını gören ikinci ve üçüncü katmandaki mağdurlar, sisteme kendi rızalarıyla dahil olmaktadır. Somut olaylara bakıldığında ilk ve ikinci katmandaki üyelerin çoğunlukla yaptığı yatırımların bir kısmını geri alabildiği son katmandaki üyelerin ise kar payı alamadığı gibi yatırdığı asıl parayı da kaybettiği Amerika Birleşik Devletleri’nde mahkemenin karşılaştığı olaylarda tespit edilmiştir.

Amerikan Mahkemesi önüne gelen somut olayda Ponzi sistemi kurularak gerçekleştirilen dolandırıcılık neticesinde ilk yatırımcıların yatırımları ve ek olarak %200 kar payı aldığını, ikinci katmandaki yatırımcıların yatırımları ve ek olarak %150 kar payı aldığını, üçüncü katmandaki yatırımcıların yatırımlarını ve %100 kar payı

³⁷¹ **Maviş, Gökhan**, Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,2016, s.599.

³⁷² **Başbüyük, İsa**, *Dolandırıcılık Suçunda Hile Unsuru*, Doktora Tezi, İzmir, 2019, s.291.

aldıklarını belirtirken son katmandaki yatırımcıların tamamen mağdur olarak herhangi bir kazanç elde etmemekle birlikte tüm yatırımlarını kaybettiğini belirtmiştir³⁷³.

Her ne kadar ilgili kavram doktrinde farklı isimlerle ifade edilmiş olsa da sistemler karşılaştırıldığında bazı ortak hususların varlığı dikkat çekmektedir. Bu özellikler,

“i. Sistemi yürüten bir kuvvetin varlığı,

ii. Sistemin çığ gibi genişleyerek yeni katılımcıları, mağdurları, sisteme dahil etmesi,

iii. Sistemin artık genişleyemeyerek kendi kendine sona ermesi,

iv. Sistemin adeta bir kumar gibi şansa bağlılığı,

v. Sistemi çekici kılan şansın hayatın olağan akışının vadettiğinden daha fazla çıkar vaatmesi³⁷⁴” olarak sayılabilir.

Bu tür sistemlerin toplum huzurunda talep görmesinin sebepleri araştırma konusu olmuş olsa da net bir cevaba ulaşılamamıştır.

Sosyolojik ve psikolojik olarak suç incelendiğinde dolandırıcılığın meydana gelmesi için bir dolandırıcılık üçgeninden bahsedilmektedir. Bunlar, dürtü, güdü ve aldaticılığın temeli olan rasyonalizasyondur³⁷⁵.

Kriminolojik olarak inceleme yapıldığında dolandırıcılık suçuna mağduriyetin sebepleri olarak ani duygusal karar verilmesi, güvenilir görünen dolandırıcıların varlığı, arkadaş önerisi, acil para ihtiyacının bulunması, yüksek gelir beklentisi, hukuki boşluklar, medyanın yanlış bilgilendirmesi, sürü psikolojisi ve dolandırıcıların yeni yöntemler geliştirmesi sayılabilir.

Suçun mağduru olan kişilerin eğitim seviyesi piramitsel dolandırıcılık vakaları açısından zamanla merak edilen bir konu olmuştur fakat bu konuda net bir yanıt vermek somut olaylara bakılarak değerlendirme yapıldığında çok güçtür.

Amerika’da gerçekleşen somut olaylar incelendiğinde Pepsi, General Electric gibi firmalarının eğitim seviyesi yüksek üst düzey yöneticilerinin sistemin mağdurları

³⁷³ Frankel, Tamar, The Ponzi Scheme Puzzle, Oxford University Press, New York, 2012, s.9.

³⁷⁴ Hakeri, s.137.

³⁷⁵ Keskin, Serhan, İnsanların Dolandırıcılara Kanma Nedenlerinin Analizi, Çiftlik Bank Örneği, Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2018, s.53.

olduğu tespit edilmişken eğitim seviyesi düşük olan iki milyon nüfuslu New Mexico’da da suçun yaygın olarak görülmesiyle birlikte herkesin suçun mağduru olabileceği yorumu yapılabilecektir³⁷⁶.

Mağdurun eğitim seviyesinden bağımsız olarak, failin mağdurun psikolojisi üzerinde yarattığı psikolojik etki de suçun oluşumunda önemli bir etmendir. Ülkemizde meydana gelen son olay olan “Çiftlik Bank” dolandırıcılığında, failerin mağdurlar üzerinde “*sürü psikolojisi*” oluşturarak, “*Kendilerinden başka birçok mağdur olması sebebiyle bu kadar insanın yanılıyor olmasının imkansızlığı.*” düşüncesi üzerinden hareket ettikleri düşünülebilir.

Ülkemizde bu şekilde işlenen dolandırıcılık filleri son yıllarda artış göstermiş olsa da hukuk ve ekonomi tarihi içinde 1830’lardan beri piramitsel sistemlerle karşılaşmaktadır.

Piramitsel sistemle işlenen dolandırıcılık suçu 1830’larda Amerika’da Ohio eyaletinde görüldükten sonra 1869’da Almanya’da³⁷⁷, 1930’da İsveç’te, 1980’de Belçika’da, 1985’te Güney Afrika’da, 1994’te Romanya’da³⁷⁸, 2000’de Kosta Rika’da³⁷⁹, 2006’da Malezya’da işlenmiştir³⁸⁰.

2.2.1. Piramitsel Sistemlerde Hile Unsuru

Hem piramitsel satış sistemlerinde hem piramitsel dolandırıcılık olarak tabir edilebilecek eylemlerde hem de ponzi sistemlerinde hile unsuru, sözkonusu eylemin dolandırıcılık olarak nitelendirilmesi için bulunması gereken maddi bir şarttır.

Bu tarz eylemlerde hilenin mevcudiyeti ile ilgili doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre sözleşmelerin kuruluş aşamasında satıcının müşteriden herhangi bir şey saklamadığı hallerde başlangıçta bir hile olmasa da daha sonra satıcının yükümlülüğünü

³⁷⁶ Frankel, Tamar, The Ponzi Scheme Puzzle, Oxford University Press, New York, 2012, s.7.

³⁷⁷ <https://moneyweek.com/511836/great-frauds-in-history-adelheid-luise-spitzeder> (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

³⁷⁸ Walsh, James, You Can’t Cheat On Honest Man, Silver Lake Publishing, 1998, Washington, 1998. s.16.

³⁷⁹ <https://www.wsj.com/articles/SB1039735445750332393> (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

³⁸⁰ <https://www.sc.com.my/resources/media-releases-and-announcements/perpetrator-of-ponzi-scheme-jailed> (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

yerine getiremediği zaman hem hile gerçekleşmiş hem de dolandırıcılık suçu gerçekleşmiş olacaktır³⁸¹.

Bir diğer görüşe göre ise katılımcının sistemin işleyişi hakkında tam olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir birlikte³⁸² halkanın son zincirlerinde yer alan eski üyelerin zincire yeni üyeler eklemesi de onlar açısından suç oluşturmayacaktır³⁸³. Yine bununla birlikte bir diğer görüşte ise sisteme sonradan dahil olan kişilerin sistemin ilerleyişi ve

³⁸¹ **Dönmezer**, s.466.

³⁸² **Hakeri, Hakan**, Zincirleme Piramitsel Oyunlar Düzenleme Suçu, Yargıtay Dergisi, Ocak Nisan 2001, s.137.

“Sanığın, Titan Uluslararası Bilgi İşlem ve Matematiksel Kazanç Sistemleri Ticaret Danışmanlık Hizmetleri adı ile sistemi kurup, para toplamak ve organizasyonda görev alacak kişileri saptadığı, kurucu olarak kendisine Titan ve Türkiye Direktörü payesini verdiği, lüks yerlerde yemekli ve müzikli toplantılar düzenlediği, toplantıya katılanların kendi araçlarıyla toplantıya katılmaları ve toplantıdan hemen sonra yine araçlarıyla kimse ile görüşmeden ayrılmalarının sağlandığı, yapılan konuşmalarla 26 ülkede organize oldukları, iflas etmelerinin söz konusu olmayacağı şeklinde telkinde bulunduğu, üyelere gizlilik anlaşması imzalatıldığı, kabul başvurusunda uluslararası bir yapılandırma içinde olduklarını gösterecek şekilde Data Administration Services Dad Ag Merkezi Zug-İsviçre tarafından yönetilen Titan International başlığını kullandıkları, gizlilik anlaşması ile organizasyon hakkında kişilerin birbirlerini bilgilendirmeleri engellenip, konuşulanların gizli kalmasının sağlandığı, konuşmacılara çeşitli matematiksel tablolar ve işlemlerle üye olduklarında çok para kazanacakları yönünde telkin ve açıklamalarda bulunduğu, kendi servetlerinden örnekler verilerek bu sistemin çok kazançlı bir sistem olduğu düşüncesinin katılanların zihninde oluşturulduğu, üye olmaya karar verilenlere hemen form imzalatılarak alkışlarla, titanlı olduğu belirtilerek tebrik edildiği ve kendisine lider unvanı verildiği, tahsil edilen paraların Titan, Direktör, sistem müdürü, sistem müdür yardımcısı, sistem danışmanı, sistem yöneticisi, lider ve data arasında paylaştırıldığı, bu şekilde katılımcının inceleme ve araştırma eğiliminin etkisiz hale getirildiği, bu organizasyon içinde sanık Hakan’ın Titan ve direktör, Fevzi’nin İstanbul sistem müdürü, Ahmet’in İzmir sistem müdürü, Serdar’ın sistem müdür yardımcısı, Levent, Rene ve Thorsten’in data adına toplantılara katılıp, bu kuruluş adına faaliyet yürüttükleri, üye kayıtlarını tuttukları ve kuryelik yaptıkları; bu sanıkların eylem birliği içerisinde hile ve desiselerle mağdurların fikri faaliyetlerini etkiledikleri, onlarda psikolojik bir körlük yarattıkları, matematiksel işlem ve tablolarla üyelerde hatalı bir inanç meydana getirdikleri, çok para kazanılacağı vaadi, yüksek volümlü müzik, devamlı alkışlarla katılımcıların sağlıklı düşünme yeteneğinin ortadan kaldırıldığı, oluşan hatalı inanç ve kanaatle devamının sağlandığı, belirtilen sanıkların, toplantıya katılmalarından üye olunmasına kadarki zaman içerisinde ustaca hazırlanmış mizansen ve yalanlarla mağdurları kandırdıkları, kullanılan hile ve desisenin mağdurların buldukları subjektif durum nazara alındığında kandırıcı nitelikte olduğu, sanıkların gerçek durumu açıklamadıkları zira, sistem gereği zincirin halkaları genişledikçe üye temin etmenin zorlaşacağı, belli bir müddet sonra üye temininin imkansız hale geleceği ve sistemin bu aşamada çökeceği, son üye olanların bu işleyiş içerisinde para kazanma olanağının bulunmadığı, bu durumun bilinçli olarak gizlendiği, bu eylemler nedeniyle mağdurlar zarara uğratılarak sanıkların haksız kazanç elde ettikleri, bir kısım mağdurların başlangıçta ödedikleri katılım bedelini daha sonra kendilerinin de üye bulmak suretiyle zararlarının giderilmiş olmasının sanıklar açısından oluşan suçu ortadan kaldırmayacağı, bu şekilde sanıkların eylemlerinin hukuki boyutları çıkıp cezai sorumluluğu gerektiren dolandırıcılık suçu niteliğini aldığı anlaşılmıştır”,

CGK., 24.11.1998-6/280-359.

³⁸³ Sanığın Titan Uluslararası Bilgi İşlem ve Matematiksel Kazanç Sistemleri Ticaret Danışmanlık Hizmetleri adı ile kurulan organizasyonda direktör, sistem müdürü, sistem müdür yardımcısı, sistem danışmanı, sistem yöneticisi gibi aktif görev üstlenmediği, organizasyona sonradan para ödeyerek katılıp grup lideri sıfatını aldığı anlaşıldığından; yönetici grubundan olmaması nedeniyle sistemin işleyişinden sorumlu tutulamayacağı ve şikayetçiye otomobilini gösterip bu sistemden kazandığı şeklindeki beyanının hile ve desise boyutlarına ulaşan kandırıcı nitelikte bulunmaması nedeniyle dolandırıcılık suçu oluşmamıştır”, 11.CD., 23.10.2003-2002/9613-2003/7268.

sonuçları hakkında bilgilendirilmesi halinde suçun oluşmayacağını, bu tür fiillerin cezalandırılabilmesi için ayrıca düzenleme yapılması gerektiğini ifade etmektedir³⁸⁴.

Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da bulunan düzenlemede açıkça bir hile unsurundan bahsedilmediği halde maddede yer alan “*gerçekçi olmayan veya gerçekleşmesi çok güç olan kazanç beklentisi sistemi*” ifadesinden, sistemin gerçekçi olmamasının hile olarak nitelendirilebilceği çıkarımı yapılabilir.

Yasama organı, TCK'de bu fiili yasaklamak ve cezalandırmak yerine 6502 sayılı TKHK'de düzenleme yapmıştır³⁸⁵.

6502 sayılı kanunda öncelikle “*Piramit Satış*” in tanımı yapılmıştır. Kanun piramit satışı, “*Piramit satış; katılımcılarına bir miktar para veya malvarlığı ortaya koymak karşılığında, sisteme aynı şartlar altında başka katılımcılar bulma koşuluyla bir para veya malvarlığı kazancı olanağı ümidi veren ve malvarlığı kazancının elde edilmesini tamamen veya kısmen diğer katılımcıların da koşullara uygun davranmasına bağlı kılan, gerçekçi olmayan veya gerçekleşmesi çok güç olan kazanç beklentisi sistemi...*” şeklinde tanımlamıştır, bu sistemlerin kurulmasını ve yayılmasını da yasaklamıştır.

Kanun koyucu aynı kanunun cezai hükümlerini içeren bölümünde de “*Bu kanunun 80. maddesine aykırı olarak piramit satış sistemini başlatan, düzenleyen veya toplantı, elektronik posta veya diğer birçok kimsenin de katılımını sağlamaya elverişli yöntemlerle yayan veya böyle bir sistemin diğer bir şekilde yayılmasını ticari amaçlarla destekleyenler hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri uygulanır.*” düzenlemesine yer vermiştir.

6102 sayılı Kanun'a göre piramit satış sistemiyle ilgili seçimlik hareketleri gerçekleştirmek TCK'ye atıf yapılmak suretiyle özel olarak düzenlenmesine rağmen

³⁸⁴ Tezcan/ Erdem/ Önok, s.904.

³⁸⁵ 7.11.2013 gün ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, Resmi Gazete Tarihi: 28.11.2013, Resmi Gazete Sayısı: 28835.

TCK’de bu seçimlik hareketleri konu alan bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda bir kanun boşluğu olduğunun tespiti rahatlıkla yapılabilir.

Kanun koyucu her ne kadar hangi suça atıf yaptığını açıkça belirtmese de bir önceki başlıkta yer alan hile unsurunun bulunması halinde dolandırıcılık suçuna ilişkin hükümlere atıf yaptığı düşünülebilir fakat sadece sistemi kurmak ve haksız bir menfaat elde edilmemesi halinde herhangi bir suçun oluşup oluşmayacağı, suç oluşacaksa hangi suçun oluşacağı tartışmaları da yapılabilecektir.

Tez çalışmasında her ne kadar “*Piramitsel Satış*” ve dolandırıcılık arasındaki ilişki ele alınmış olsa da kurulan sistem neticesinde menfaat elde edilmese de ekonomik hayatın zarar görmesi halinde korunması gereken bir başka hukuki değer de ortaya çıkacaktır. Bunun neticesinde de kanun koyucunun herhangi bir menfaat edilmese dahi piramitsel satış sistemlerini kurmayı ayrı bir suç olarak “*Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*” bölümü altında düzenlemesine ilişkin yorum da yapılabilecektir.

Piramitsel dolandırıcılık adı verilen yöntemin görünüş şekillerinden biri de Ponzi Sistemidir.

Ponzi sistemi adını suçu bu şekilde işleyen Charles Ponzi’den almaktadır³⁸⁶.

Sistem her ne kadar adını Charles Ponzi’den almış olsa da tarihte bu şekilde dolandırıcılık suçunu işleyen başka önemli isimler de bulunmaktadır. Suç neticesinde altmış milyon Amerikan Doları fayda sağlayan ve yirmi yıl bu sistemi yöneten Bernard Madoff³⁸⁷ ile Gregory Bell piramitsel dolandırıcılıkla özdeşleşmiş diğer isimler olmuştur³⁸⁸.

Dolandırıcılığa adını da veren Charles Ponzi, Amerika’da bir Amerikan Doları’na aldığı posta pullarını yurt dışında on dolara sattığını söyleyerek mağdurları dolandırmıştır. Ponzi, sistemi kurduktan sonra sadece akrabalarını ve yakın arkadaşlarını sisteme dahil etmeye başlamıştır. Kendilerine vaadettiği kar payını ödedikten sonra onlar aracılığıyla

³⁸⁶ <https://www.biography.com/crime-figure/charles-ponzi> (E.T. 09.01.2020)

³⁸⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=AO4CIPuaTJ4> (E.T. 09.01.2020)

³⁸⁸ **Frankel, Tamar**, The Ponzi Scheme Puzzle, Oxford University Press, New York, 2012, s. 25

sisteme yeni üyeleri dahil etmiştir ve dokuz aylık bir süre içinde yaklaşık on beş milyon dolarlık bir banka hesabına sahip olmuştur. Bunu yaparken de fail, yatırımla birlikte çok yüksek kar elde eden bir iş adamı rolüne bürünmüştür ve mağdurlardan posta pullarına yatırım yapmalarını istemiştir.

Örnek bir olayda, fail kendisini yurtdışında mobilya satan bir iş adamı olarak tanıtır, Türkiye'deki müşterilerinden elde ettiği nakit parayı sermayeye çevirip, bununla Afrika'da yatırım yapacağını söyleyip mağdurları dolandırabilir. Fail, söz konusu yatırım ile yapacağı kar neticesinde mağdurlara çok kısa bir sürede ödeme yapmayı vaadederek amacına ulaşabilecektir. Fail bu durumda inandırıcılığını arttırmak için ilk geri ödemeleri cebinden yapacaktır fakat yaptığı bu geri ödeme kendisine artan mağdur sayısı ile birlikte geri geleceğinden dolayı fiil sonucunda tek karlı çıkan fail olacaktır. Fail, sonraki ödemeleri cebinden değil de diğer mağdurların getirdiği sermayeden yapacağı için bu durum yabancı kaynaklarda "Robbing Peter to pay Paul" olarak adlandırılmaktadır. Bu benzetmedeki "Peter" yeni gelen üyeyi, "Paul" ise önceden gelen üyeyi temsil etmektedir³⁸⁹.

Yabancı kaynaklara ve somut olaylara bakıldığında da Ponzi sisteminde,

- i. *Kaybetme olasılığının çok düşük olduğu yüksek kazanç getirisinin garanti edilmesi,*
- ii. *Piyasa koşullarından etkilenmeyecek şekilde sürekli bir gelir artışı vaadi,*
- iii. *Ülkenin ekonomik ve ticari kuruluşlarınca onaylanmayan yatırım örnekleri,*
- iv. *Yatırıma ilişkin bilgilerin sır olarak saklanması ve mağdurlarla paylaşılmaması,*
- v. *Mağdurların birçoğunun yatırmış olduğu ana parayı dahi alırken zorluklarla karşılaşması gibi özellikler yaygın olarak görülmektedir³⁹⁰.*

Bu sistemlerde zarar gören bir kurum da bankalardır. Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Komisyonu Başkanı Debra A. Valentine'den alınan bilgilerde Ponzi sistemlerinin sadece kişileri hedef almadığı, para transferinde ve depolanmasında adı geçen bankaların ve en nihayetinde ekonominin ve tüm bankaların dolaylı yoldan zarara uğradığı yer almaktadır³⁹¹.

³⁸⁹ <https://www.phrases.org.uk/meanings/rob-peter-to-pay-paul.html> (E.T. 09.01.2020)

³⁹⁰ <https://www.investopedia.com/terms/p/ponziscHEME.asp> (E.T. 14.01.2020)

³⁹¹ **Frankel, Tamar**, The Ponzi Scheme Puzzle, Oxford University Press, New York, 2012, s. 9.

Yakın tarihte Türkiye’de gerçekleşen Çiftlik Bank olayında fail Mehmet Aydın, çiftlikleri, şarküterileri ve satış bayilerinin yüksek kar sağlayacağı vaadiyle mağdurların iradelerini sakatlayarak onları dolandırmıştır. Organizatörler yapacakları yatırım neticesinde katılımcılara gerçeküstü bir gelir sunacaklarını vaadederek 130 bin mağdurdan yaklaşık 1 milyar TL toplamış, 680 milyon TL geri ödemiş ve yaklaşık 400 milyon TL ile sistemi sonlandırarak kayıplara karışmıştır³⁹².

Ponzi sisteminde mağdurlar yüksek kar vaadine kanarak olmayan bir değer somutlaşacağı vaadiyle kandırılırken kendilerinden sisteme yeni katılımcı bulması beklenmez³⁹³.

Piramitsel dolandırıcılıklarda genel olarak ortada var olan bir ürün üzerinden sistem kurulmaktadır³⁹⁴. Bu ürünün en önemli özelliği ise ürün satılırken elde edilecek karın “maksimum” olması ve “üye getirilen süre boyunca bu maksimizasyonun artması” hilesi yatmaktadır³⁹⁵.

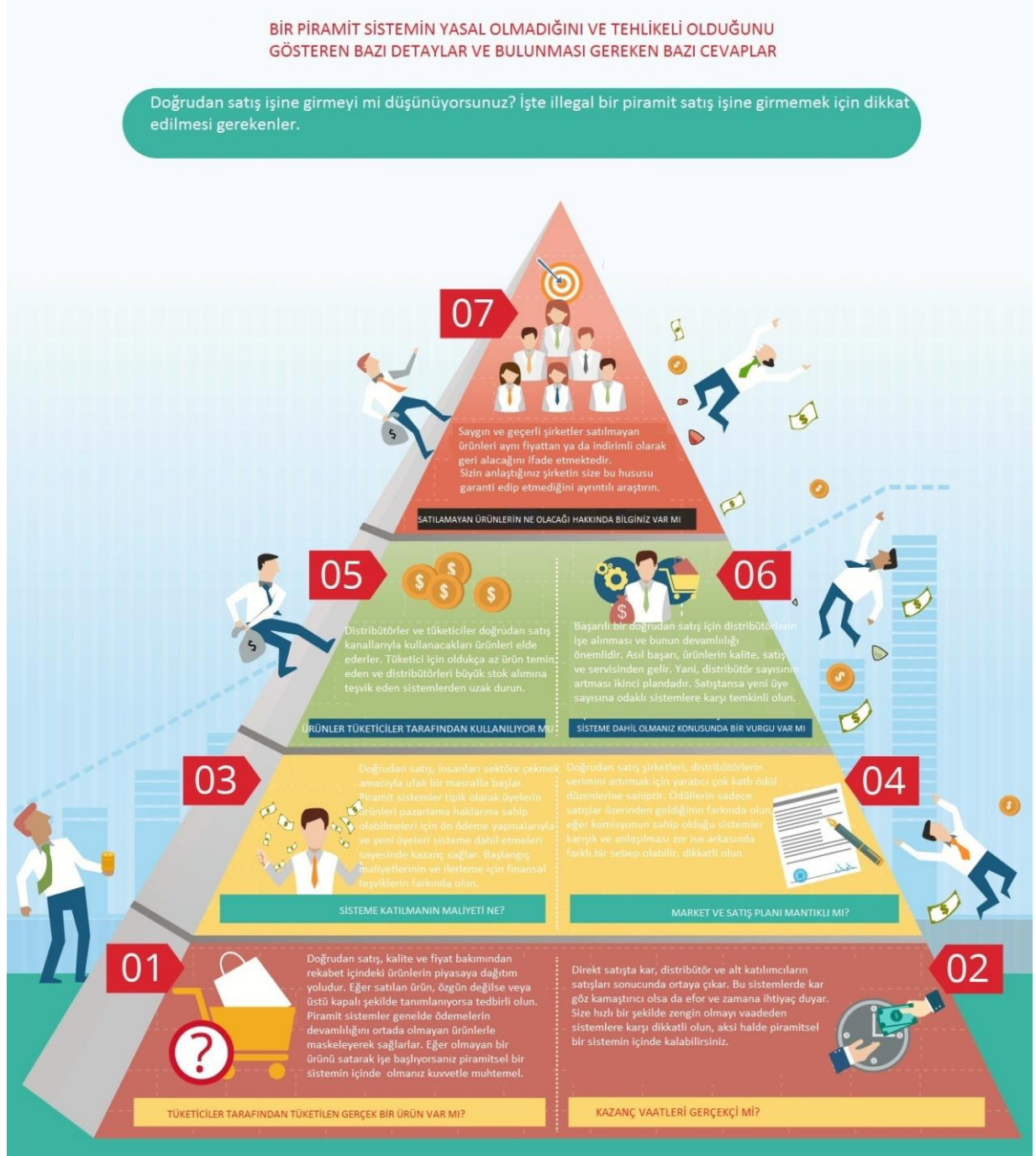
Piramitsel sistemlerin işleyişi genel olarak incelendiğinde, mağdurların böyle bir sistemle karşılaşp karşılaşmadığını anlamaları için aşağıdaki şemaya göre bir inceleme yapması gerekliliği çoğu kaynakta ifade edilmiştir.

³⁹² <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-ciftlik-bank-iddianamesi-kabul-edildi-41176871> (8.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

³⁹³ **Başbüyük**, s.297.

³⁹⁴ <https://www.ftc.gov/public-statements/1998/05/pyramid-schemes> (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

³⁹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=y9rJZX72oIw> (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

Şekil 1: Piramitsel Sistemleri Tanıma Şeması³⁹⁶

Türkiye’de gerçekleşmiş olan Mega Grup Bilişim olayı piramitsel sistemin en kolay anlaşılabilir örneklerinden biridir. Fail, öncelikle 700 dolara bir web sitesi satmakla sistemi hayata geçirmekte ve devamında mağdurlardan pazarlama eğitimlerine katılarak bu web sitelerini başkalarına satmasını teşvik etmektedir. 700 dolara mal edilen web

³⁹⁶ <https://www.investopedia.com/insights/what-is-a-pyramid-scheme/>

sitesinin satışı neticesinde 175 dolar kar edilmekte ve web sitesi satın alan diğer mağdurlar da başka mağdurlara bu sistemi satarlarsa onların satışından da pay almaktadır. Dolayısıyla web sitesi mağdur tarafından dört kişiye satıldığı anda 700 dolar kendisini amorti etmekte, sonrasında yapılan her satış ise mağdura kar olarak gelmektedir.

Şekil 2 : Piramit Şeması

Somut örnekteki kırmızı, sistemin kurucusunu temsil etmekte olup sarılar ilk üyelerdir. Sarılar toplamda 2100 dolar ödeme yaparak kırmızıya 2100 dolar kazandırmıştır. Yeşil ile belirtilen diğer üyeler de 700 dolar vererek sisteme dahil olmuştur ve 2100 dolar daha sistemin liderine ulaşmıştır. Bu durumda 175 dolar kar eden sarı üyelerin karı ödenmiştir ve sistemin lideri 2100 dolar aldığı ikinci paydan sadece 525 dolar geri ödeme yapmıştır. Her yeşil üye de üç mavi üye yaptığı taktirde yeşil üyeler üye başına 175 dolar kazandığı için kişi başı 525 dolar, sarılar yeşilin yaptığı her üyeden 70 dolar kazandığı için de sistemin lideri 7770 dolar menfaat elde etmiştir³⁹⁷.

Bu tür sistemlerde asıl zararı piramidin tabanında yer alıp herhangi bir şekilde sistemi devam ettiremeyen mağdurlar yaşamaktadır çünkü sisteme üye kaydı durmaya mahkumdur.

Piramitsel sistemlerden farklı olarak Ponzi sisteminde üyeler birbirinden bağımsız olarak fail ile iletişime geçerek ona fayda sağlamaktadır, mağdurların kendi aralarında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır.

³⁹⁷<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/savcilik-mega-holdings-hakkinda-sorusturma-yurutuyor-40403285> (E.T. 10.07.2020)

Piramitsel sistemlerde ise genelde ortada satılan bir ürün olduğu bahane edilerek network marketing tarzı pazarlama yöntemleri kullanılmaktadır ve sisteme dahil olan diğer mağdurlar genelde sisteme önceden dahil olmuş “kıdemli” mağdurlar tarafından sisteme dahil edilmektedir.

Amerikan Utah Mahkemesi 1987 yılında Merrill v. Abbott davasında iflas kararı verirken ponzi sistemlerinin de piramitsel satış sistemlerinin de sonsuza kadar sürecek sistemler olmadığını, üye akışının bir noktada duracağını, bunun sonucu olarak yatırımcılara sürekli ödeme yapılamayacağını ve son katmanın parasını kaybetmeye mahkum olduğunu ifade etmiştir³⁹⁸. Bunun sebebi de dört kademeli bir ponzi sisteminde ilk kademedekilere geri ödeme yapılabilmesi için altmış dört yeni üye gerekmesiyle, yirmi kademeli bir sistemde ödeme gerçekleşmesi için son kademede sekiz milyona yakın üye gerekmesi ve bunun imkansız olmasıdır.

Sistemler çöktükten sonra hukuki olarak değerlendirme yapılırken piramitsel sistemlerin ispatının ponzi sistemlerinin ispatına göre daha zor olduğu düşünülmektedir. Piramitsel sistemler genel olarak bir şirket faaliyeti altında faaliyet göstererek mağdurlarda güven oluşturduğu için ispat söz konusu olduğunda şirket temsilcileri, şirketin ticaret yaptığını ve mağdurların söz konusu zararının da ticaretin barındırdığı risk neticesinde gerçekleştiğini ifade etmektedirler.

Sistemler çöktükten sonra anlaşılan en önemli husus faillerin tek bir metot ile ilerlemekten ziyade sistemleri kombine ederek adeta olaydan olaya değişen³⁹⁹ “*sui generis*” bir metot kullanarak mağdurları kandırmış olduğudur.

Her ne kadar hukukumuzda bu konuda cezai alanda bir düzenleme bulunmuyor olsa da bazı ülkelerde bu konuyla ilgili düzenlemeler yapıldığı görülmektedir.

³⁹⁸ Walsh, James, You Can't Cheat On Honest Man, Silver Lake Publishing, 1998, Washington, 1998. s.8.

³⁹⁹ Frankel, Tamar, The Ponzi Scheme Puzzle, Oxford University Press, New York, 2012, s. 16.

Avusturya Ceza Kanunu'nun 168. maddesi bu tip sözleşmeleri kendi başına bir suç olarak düzenlemiştir⁴⁰⁰.

“Katılımcılarına bir miktar para ortaya koymak karşılığında, bu veya bununla bağlantılı olan bir sisteme aynı şartlar altında başka katılımcılar bulma koşulu karşılığında bir malvarlığı kazancı olanağı ümidi veren ve malvarlığı kazancının elde edilmesini tamamen veya kısmen diğer katılımcıların da koşullara uygun davranışına bağlı kılan bir kazanç beklentisi sistemini, yayan veya böyle bir sistemin diğer bir şekilde yayılmasını ticari amaçlarla destekleyen kimse, altı aya kadar hapis cezasına veya 360 bin Euro'luk para cezasına çarptırılır. Fiili ile yüksek sayıda insanın ağır ceza görmesine neden olan kimse, üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılır.”

Avusturya Hukuku'nda cezalandırılan asıl fiil sistematik bir oyuna katılmak değil, katılımcıların sözleşme gereği yeni katılımcı bulmaktan öteye geçen, sistemin yayılmasına yönelik fiilleridir⁴⁰¹.

Alman Hukuku uygulamasına bakıldığında hileli davranışlar gerçekleştirilerek piramit satış yöntemiyle dolandırıcılık suçunun işlenebileceği kabul edilmesine karşın sisteme sonradan katılanların sistem hakkında bilgilendirilmesi halinde dolandırıcılık suçunun oluşmayacağı kabul edilmiştir⁴⁰².

Piramitsel satışlar 2. Ekonomik Suçlarla Mücadele Kanunu'nda da düzenlenmiştir. Kanun koyucu, *“Ticari alanda, ticari niteliği olmayan kimselerin bazı mal, hizmet veya hakları almalarını sağlayan ve bunun için de bu kimselere, bu kişilerin bulacağı başka kimselerin de aynı nitelikli iş yapmalarını sağlamaları karşılığında özel bir takım faydalar sözü veren kimselerin⁴⁰³”* iki yıla kadar cezalandırılacağını düzenlemiştir.

⁴⁰⁰ **Maviş, Gökhan**, Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,2016, s.597.

⁴⁰¹ **Hakeri**, s.139.

⁴⁰² **Başbüyük**, s.294.

⁴⁰³ **Hakeri**, s.140.

Almanya’da ihdas edilen kanuna göre, oyunu düzenleyen fail olarak sorumlu olmakla birlikte suça iştirak edenler de sorumlu olacaktır.

İngiltere, 1973 Adil Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca bu tür sözleşmelerin kurulmasının cezalandırılması gerekliliğini ifade etmiştir. İngiliz Hukuku’nda da bu konu doğrudan Ceza Hukuku kapsamında değerlendirilmemiştir⁴⁰⁴.

İlgili kanun, sözleşmeden doğan sakıncaları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Kanuna göre, piramidin başındakilerin ve katılımcıların sorumluluğu ayrı ayrı değerlendirilerek sonuca varılması gerekmektedir.

Belçika⁴⁰⁵ ve Hollanda’da da uygulamada bu uygulamaların hem dolandırıcılık hem kumar suçunu oluşturduğu ifade edilmiştir⁴⁰⁶.

Amerikan Hukuku’nda eyaletlere göre farklı düzenlemelere rastlamak mümkündür.

Illionis eyaletinde piramitsel dolandırıcılık suçu ayrı bir suç olarak düzenlenmiş olup 1 yıl hapis cezası ve 1000 Amerikan Doları para cezası ile cezalandırılmıştır. İlgili kanuna göre kişinin bu piramidi bilinçli olarak satması, satmayı teklif etmesi veya satmaya teşebbüs etmesi halinde yine bu cezaya hükmolunacaktır. Sadece Ceza Kanunu ile değil aynı zamanda Dolandırıcılık ve Tüketiciyi Aldatmaya Yönelik Ticari Hareketlere Yönelik Kanuna göre de eyalet savcısı piramitsel dolandırıcılık suçunun işlenmesi halinde mağdur başına 50.000 Amerikan Doları olmak üzere cezaya hükmedilmesini isteyebilecektir⁴⁰⁷.

New York Eyalet Hukuku’nda ise New York İşletmeler ve Ticaret Hukuku Hakkındaki Kanun’un 23A maddesine göre piramitsel dolandırıcılık ve sözleşmeler yasaklanmıştır⁴⁰⁸.

⁴⁰⁴ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1973/41> (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

⁴⁰⁵ <https://www.fsma.be/en/pyramid-schemes> (14.01.2020 tarihinde erişilmiştir.)

⁴⁰⁶ **Hakeri**, s.140.

⁴⁰⁷ www.illinoisattorneygeneral.gov (10.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)

⁴⁰⁸ www.ag.ny.gov (10.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)

Ohio eyaletinde de 1974'te yürürlüğe giren “Ohio's Anti-Pyramid Sales Act “ adlı kanunda da hem piramitsel satışlar hem de ponzi sistemleri, tanımları yapıldıktan sonra yasaklanmıştır⁴⁰⁹.

Kanada'da ise Rekabet Hakkındaki Kanun'a göre piramit satış yöntemi bir suç olarak tanımlanmıştır. Bu suçu işleyen kişi 200.000 Kanada Doları para cezasına çarptırılabilirdiği gibi bazı hallerde hapis cezasıyla da karşılaşabilmektedir.

Singapur'a bakıldığında kanun koyucunun özellikle Piramit Satışı Yasaklayan Kanun adı altında bir düzenleme yaptığı görülecektir. Söz konusu düzenlemeye göre kişinin piramitsel dolandırıcılık suçunu işlemesi veya insanları bu piramide davet etmeye çalışması halinde 200.000 Doları geçmeyecek şekilde para cezası veya 5 yılı geçmeyecek şekilde hapis cezasıyla cezalandırılması gerekecektir⁴¹⁰.

Karşılaştırmalı hukuk açısından verilen örneklere dikkat edilirse devletin bu hususta vatandaşlarını bilgilendirmek için özellikle hem savcılık kanallarıyla hem de ekonomi ya da maliye bakanlıkları aracılığıyla duyurular yaptığı dikkat çekmektedir.

Piramitsel şekilde işlenen dolandırıcılık suçunu, dolandırıcılık suçunun nitelikli halleriyle karşılaştırmadan önce suçun bu şekilde işlenmesi halinde suçun maddi ve manevi unsurlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Suçun maddi unsurları, fail, mağdur, fiil, suçun konusu, suçla korunan hukuki değer, nedensellik bağı ve neticedir. Fail, mağdur, fiil, netice ve nedensellik bağı açısından suçun basit veya diğer nitelikli halleri arasında bir fark olmasa da suçla korunan hukuki değer açısından farklılık olduğu söylenebilir.

⁴⁰⁹ <http://codes.ohio.gov/orc/1333.91> (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

⁴¹⁰ www.sso.agc.gov.sg (10.04.2019 tarihinde erişilmiştir.)

Suç kimi ülkelerde Ceza Kanunu kapsamında düzenlenmişken kimi ülkelerde Ticaret Kanunu⁴¹¹ gibi hukukun diğer alanlarına ilişkin kanunlarda düzenlenmiştir.

Suçla korunan hukuki değer hem ekonomik sistemin korunmasıyla birlikte insanlar arasındaki güvenin korunması hem de bireylerin kişisel malvarlığı değerleridir.

Piramitsel oyunlar ve kazanç vadeden işlemler ahlaki açıdan da kınanabilir nitelikte olduğundan dolayı suç oluşabilecek toplumsal zarar açısından da tehlike arz etmektedir⁴¹².

Suçun faili ve mağduru açısından basit dolandırıcılık suçundan niteliksel olarak herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Suçun basit hali ile karşılaştırılması aşamasında tartışma konusu olan husus, sisteme yeni üyeler katan mağdurun sorumluluğun doğup doğmayacağıdır.

Piramitsel dolandırıcılık ve Ponzi sistemleri kullanılarak yapılan dolandırıcılıkta fail ve mağdur açısından bir değerlendirme yapıldığında her mağdurun aynı zamanda fail olduğu ilk aşamada düşünülebilecektir. Piramidin tepesinde düzenleyiciler olduğu gibi alt sıralarda bulunan piramide katılanlar da piramidin devamı için piramidi genişleterek yeni mağdurlara piramidin kapısını açmaktadırlar. Bu durumda en üst sırada olanlar “saf fail” olarak nitelendirilirken sadece en alt sırada olanlar, yani piramidin tabanında olanlar da “saf mağdur” olarak nitelendirilebilecektir. Onun dışında kalan ve piramidin orta kısmında yer alan daha önceki başlıklarda orta katman olarak nitelendirilen tüm katılımcılar yapılacak değerlendirmeye göre hem fail hem de mağdur olarak değerlendirilebilecektir⁴¹³.

Yargıtay Genel Kurulu Titan Saadet Zincirine ilişkin kararında, “*Sanığın aktif görev üstlenmediği, organizasyona sonradan para ödeyerek katılıp grup lideri sıfatını aldığı anlaşıldığından; yönetici grubundan olmaması nedeniyle sistemin işleyişinden sorumlu tutulamayacağı ve şikayetçiye otomobilini gösterip bu sistemden kazandığı şeklindeki beyanının hile ve desise boyutlarına ulaşan kandırıcı nitelikte bulunmaması nedeniyle dolandırıcılık suçu oluşmamıştır.*” diyerek, hem piramide katılan mağdurlarda diğer

⁴¹¹ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1973/41> (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

⁴¹² **Başbüyük, İsa**, *Dolandırıcılık Suçunda Hile Unsuru*, Doktora Tezi, İzmir, 2019, s.291

⁴¹³ **Hakeri**, s.152.

mağdurlara yönelik hile ve desisenin varlığının araştırılmasının gerekliliği hem de kişinin sistemdeki görevinin tam tespitinin yapılmasının gerekliliğini ifade etmiştir⁴¹⁴.

2.11.1. Dolandırıcılık Suçunun Kişinin İçinde Bulunduğu Tehlikeli Durum veya Zor Şartlardan Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun bu şekilde işlenmesi hali kanun koyucu tarafından nitelikli hal olarak kabul edilmiştir. Nitelikli halden dolayı failin sorumlu tutulabilmesi için mağdurun tehlikeli veya zor bir durum içinde bulunması neticesinde faile güvenerek zarara uğraması gerekmektedir.

Örnek vermek gerekirse doğal afet olan bir bölgeye gelen ve afetten zarar görenlere yardım edeceğini söyleyerek onlardan para toplayan kişi suçun ilgili nitelikli halini işlemiş olacaktır.

Piramitsel şekilde işlenen dolandırıcılık suçu ile bu nitelikli halin birlikte görülmesi mümkündür. Failin afet görülen bir bölgeye giderek afetten zarar görenlere paralarını daha yüksek bir faizle ya da daha farklı şekillerde alabileceklerini ifade ederek onları dolandırması halinde hem söz konusu nitelikli hal gerçekleşmiş hem de suç piramitsel şekilde işlenmiş olacaktır.

2.11.2. Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun bu şekilde işlenmesi kanun koyucu tarafından nitelikli hal olarak kabul edildiği halde piramitsel dolandırıcılık bir nitelikli hal kapsamında düzenlenmemiştir.

TDK'ye ve madde gerekçesine göre bilişim sistemi, verileri toplayıp yerleştirdikten sonra bunları otomatik işleme tabi tutma olanağı veren, manyetik sistemler olup⁴¹⁵, 21. yüzyılda çoğu piramitsel dolandırıcılık suçu bu sistemler aracılığıyla işlenmektedir. Bundan dolayı işlenen piramitsel dolandırıcılık suçları piramitsel dolandırıcılık suçu ayrıca nitelikli hal sayılmasa dahi bu kapsam altında nitelikli hal olarak değerlendirilmektedir.

⁴¹⁴ Y.11.CD., E.2002/9613. K.2003/7268. T.23.10.2003.

⁴¹⁵ www.sozluk.gov.tr (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

Bilişim sistemlerinin suçun işlenmesinde araç olarak kullanılması hali sadece bilgisayar aracılığıyla işlenen suçları değil, tüm teknolojik imkanlarla işlenen suçları kapsamaktadır. Teknolojik imkanların gelişmesi de suçun işleniş şeklinin sürekli değişmesine yol açmaktadır.

Ponzi sistemlerinin teknolojinin getirdiği bu kolaylıkla işlenmesi hali öğretilerde “*Postmodern Ponzi Dolandırıcılığı*” olarak adlandırılmaktadır⁴¹⁶.

Mağdurun, kendisine gelen piramitsel sistemin tanıtımını yapan ve mağdura az bir meblağ karşılığında çok yüksek karşılık almayı vadeden reklam içerikli maile aldanıp sözleşme yapması halinde mağdur bilişim sistemleri aracılığıyla bu sisteme dahil olacağından dolayı suç nitelikli hal kapsamında değerlendirilecektir.

Tez çalışmasının çıkış noktası olan “*Çiftlik Bank*” oluşumu, hem “*Ponzi Sistemi*” hem de “*Dolandırıcılık Suçunun Bilişim Sistemlerinin, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi*” nitelikli halinin birlikte görülmesine örnek olarak verilebilir.

2.11.3. Dolandırıcılık Suçunun Basın ve Yayın Araçlarının Sağladığı Kolaylıktan Yararlanmak Suretiyle İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun bu hali yasama organınca nitelikli hal olarak düzenlenmiş olmasına karşın piramitsel şekilde işlenen dolandırıcılık suçları, mağdur sayısını arttırmak için basın yayın araçlarının kullanılması durumunda bu kapsamda değerlendirilebilecektir.

TCK 6. maddesinde basın yolu kavramı tanımlanmıştır⁴¹⁷. Suça konu olan piramitsel düzenek, gerek televizyon reklamlarıyla gerekse gazete reklamlarıyla mağdurlara ulaşacağından dolayı suçun bu şekilde işlenmesi nitelikli hal kapsamında değerlendirilecektir.

Kanun koyucunun dolandırıcılığın bu şekilde işlenişini nitelikli haller arasında saymasındaki amaç bireylerin söz konusu basın ve yayın araçlarına duyduğu güven

⁴¹⁶ Tyler Moore¹, Jie Han, Richard Clayton, **The Postmodern Ponzi Scheme: Empirical Analysis of High- Yield Investment Programs**, Financial Cryptography and Data Security - 16th International Conference, 2012 <https://www.cl.cam.ac.uk/~rnc1/hyips.pdf>, (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

⁴¹⁷ 5237 s. TCK, m.6/1-g, “Basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar anlaşılır.”

neticesinde failin bu güveni suiistimal ederek suçu işlemesi ve fiildeki aldatma unsurunun bu araçlar neticesinde daha da inandırıcı bir vafsa bürünmesidir⁴¹⁸.

2.11.4. Dolandırıcılık Suçunun Tacir veya Şirket Yöneticisi Olan ya da Şirket Adına Hareket Eden Kişilerin Ticari Faaliyetleri Sırasında ve Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatifin Faaliyeti Kapsamında İşlenmesi

Dolandırıcılık suçunun bu şekilde işlenmesi kanun koyucu tarafından dolandırıcılık suçunun nitelikli hali olarak değerlendirilmiş olmasına karşın piramitsel şekilde işlenen dolandırıcılık suçları nitelikli hal olarak değerlendirilmemiştir.

Her ne kadar nitelikli haller arasında piramitsel dolandırıcılık suçu yer almasa da piramitsel oluşumlar hileye başvururken inandırıcılıklarını arttırmak için kurdukları temelsiz şirketlerden ya da kooperatiflerden faydalanmaktadırlar.

Suçun piramitsel şekilde işlenmesi halinde kullanılan bu şirketler ya da kooperatifler de mağdurların tacire ve ticaret hayatına olan güvenini zedelemekle birlikte ülkedeki ekonomik hayata zarar vermektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde gerçekleşen piramitsel dolandırıcılık fiillerinin çoğunda mağdurlar şirket aracılığıyla kandırılmaktadır.

Somut olaylar üzerinden düşünüldüğünde ve Türk Ceza Hukuku'nda dolandırıcılık suçunun piramitsel şekilde işlenmesinin bir nitelikli hal olarak değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koyan "Çiftlik bank" olayında da insanların gerçekte olmayan bu şirkete ve kooperatife güvenerek malvarlıklarını teslim edip gerçeküstü bir kazanç bekledikleri açıktır.

⁴¹⁸ **Gündel**, s.326.

Kanun koyucu dolandırıcılık suçunun üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde verilecek cezanın yarı oranda arttırılacağını, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti kapsamında işlenmiş olması halinde ise cezanın bir kat arttırılacağını düzenlemiştir⁴¹⁹.

Suçun iştirak halinde ve örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde daha ağır bir cezaya hükmolunmasına ilişkin emredici hüküm dolandırıcılık suçuna ilişkin diğer hükümlerle birlikte düzenlemiştir.

Her ne kadar 158. maddede suçun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde cezanın bir kat arttırılacağı düzenlenmiş olsa da TCK’de suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu ayrı bir suç tipi olarak da ayrıca düzenlenmiştir.

Kanununun 220. maddesine göre “*Kanununun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla örgüt kuranlar veya yönetenler, örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması halinde dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır.*” Ancak, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması⁴²⁰ gerekmektedir.

Dolandırıcılık suçunun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde fail, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak veya yönetmek suçundan ya da kurulmuş olan örgüte üye olmak suçundan ve örgütün faaliyeti çerçevesinde işlediği suçtan dolayı cezaya çarptırılacaktır. Ayrıca kişiye örgütün faaliyeti çerçevesinde işlediği suçtan dolayı verilen ceza belli oranda arttırılacaktır⁴²¹.

Bu suçun oluşumu için öncelikle örgütün yasa koyucunun suç saydığı fiilleri gerçekleştirmek için kurulması veya yönetilmesi gerekmektedir. Her ne kadar piramitsel dolandırıcılık suçu bir nitelikli hal olarak değerlendirilmese de failin, dolandırıcılık suçunun basit hali ile de olsa cezalandırılacağına dair bir şüphe yoktur. Yani, dolandırıcılık suçunu işlemek amacıyla bir örgütün kurulması ve örgütün en az üç

⁴¹⁹ Tüysüz, s.20.

⁴²⁰ Tüysüz, s.110.

⁴²¹ Özgenç, İzzet, Suç Örgütleri, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012, s.24.

kişiden oluşması halinde suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçundan dolayı da faillerin sorumluluğu doğacaktır.

Örgüt kurmakla birlikte örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunacaktır. Dolandırıcılık suçunu işlemek için kurulan örgütün daha sonra suç işlemeye devam etmesi halinde hem dolandırıcılık suçu oluşacak ve gerçek içtima kuralları uygulanarak suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçundan da faillerin sorumluluğu doğacaktır.

Örgüt yöneticileri açısından düşünüldüğünde kanun koyucu örgüt yöneticilerinin örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılacağını ifade etmiştir. Örnek üzerinden düşünüldüğünde piramidi ve sistemin işleyişi için gerekli şeyleri sağlamak için örgütün diğer elemanlarını idare eden örgüt yöneticisi dolandırıcılık suçu işlenirken hukuki anlamda bir fiilde bulunmasa dahi kanunun emredici hükmü gereği örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak sorumlu olacaktır.

Örgüt yöneticisi, sadece plan yapıp diğer suç ortaklarına talimat vermekle yetiniyorsa da bu durumda azmettiren olarak sorumlu olacaktır⁴²².

14.04.2020 tarihinde kabul edilen kanunla birlikte koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanabilmesi için infaz oranı her ne kadar 2/3'ten 1/2'ye indirilmiş olsa da dolandırıcılık suçunun örgüt faaliyeti kapsamında işlenmesi halinde 2/3 şeklinde olan infaz kuralı uygulanacaktır.

Karşılaştırmalı hukukta bu konuyla ilgili birçok düzenleme olsa da Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un kendisine atıf yaptığı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda bu hususla ilgili ayrıntılı bir düzenleme bulunmamaktadır.

Dönmezer, bu tür satışlarda satıcı müşterilerden herhangi bir şey saklamadığı için davranışın hile unsurunun bulunmadığını, hile ve aldatıcılık unsuru eksik bir davranışın da dolandırıcılık suçunu oluşturmayacağını belirtmiştir. Bununla birlikte yine satıcının

⁴²² Özgenç, s.25.

davranışlarından belli olan bir diğer husus da sistemin sonunun geleceği ve satıcının yükümlülüğünü artık yerine getiremeyeceği bir anın gelmesinin kesin olduğudur. Sonuçta da söylenebilecek olan bu tür ilişkilerde suçun oluşumunun satıcının ya da piramidin kurucusunun yükümlülüğünü yerine getirmemesine bağlı olduğudur⁴²³.

Yargıtay kararlarına bakıldığında yüksek mahkemenin bu vasıftaki dolandırıcılık suçlarını basit dolandırıcılık suçu olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Yargıtay bir kararında, bir broşürde katılımcılara alt katılımcı bulmaları neticesinde yüksek miktarda para kazanabilecekleri garanti edilmesi neticesinde suçun oluşup oluşmayacağını tartışmıştır. Kararda *“Her ne kadar broşürde katılanlara yönelik olarak sistemi aksatmadan sürdürmeye çalışmak şeklinde bir uyarı varsa da uygulamada bunu sonuna değin düzenli sürdürmenin olanaksızlığının açık olduğu”* belirtilmiştir. Böyle bir parayı oyuna katılanların tamamının kazanmasına yer vermeyeceği, tertibi kuranın bunu garanti edeceğine değin bir koşul da ileri sürülmemiş olmasına göre, vaadin aldatıcı nitelikte bulunduğu ve sonuç olarak hile ve desise unsuru taşıdığı açıktır. Elleri böyle bir liste veya broşür gelenlerin, bu vaade kanarak oyuna katılmış oldukları ve sanığın bunla birlikte kendisine haksız menfaat sağladığı bilirkişice saptanmış olduğundan dolandırıcılık suçunun oluştuğu kesindir⁴²⁴.

Türk Ceza Hukuku’nda piramitsel dolandırıcılık suçunun en büyük örneklerinden birisi de halk arasında “Titan Saadet Zinciri” olarak bilinen oluşumdur.

Yerel mahkeme somut olay hakkında dolandırıcılık suçunun oluştuğuna kanaat getirmiş sonrasında da karar Yargıtay’ca onanmış olsa da Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı yaptığı itirazda *“ Şikayetçilerin üye getirdikleri ölçüde para kazanacaklarının başvuru formunda açıklandığı, istedikleri takdirde belirtilen parayı hibe ederek sisteme katıldıkları, kabul başvurusunda belirtilen koşulların ayrıntılı düzenlendiği, gizlilik anlaşmasının sistemin tanıtıldığı kişilere imzalatıldığı, üye olma amacı taşımayan kişilere başvuru formunun imzalatılmadığı, taraflar arasındaki ilişkinin hukuki boyutta değerlendirilmesi gerektiği, dolandırıcılık suçunun oluşmadığını...”*⁴²⁵ ileri sürmüştür.

⁴²³ Dönmezer, s.467.

⁴²⁴ Y. 6.C.D, E.1971/6032, K.1971/5940 T.4.11.1971 (www.kazanci.com.tr)

⁴²⁵ <https://legalbank.net/belge/y-cgk-e-1998-6-280-k-1998-359-t-24-11-1998/514072/> (10.07.2020 tarihinde erişilmiştir.)

Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararı tekrar incelerken piramitsel oyunların belli özelliklerine vurgu yaparak suçun oluştuğunu ifade etmiştir. Yüksek Mahkeme “*Kullanılan hile ve desisenin mağdurların buldukları sübjektif durum nazara alındığında kandırıcı nitelikte olduğu, sanıkların gerçek durumu açıklamadıkları zira, sistem gereği zincirin halkaları genişledikçe üye temin etmenin zorlaşacağı, belli bir müddet sonra üye temininin imkansız hale geleceği ve sistemin bu aşamada çökeceği, son üye olanların bu işleyiş içerisinde para kazanma olanağının bulunmadığı, bu durumun bilinçli olarak gizlendiği, bu eylemler nedeniyle mağdurlar zarara uğratılarak sanıkların haksız kazanç ettikleri anlaşıldığından dolayı...*⁴²⁶” diyerek dolandırıcılık suçunun işlendiği kanaatine varmıştır.

Kanun koyucunun suç politikası açısından inceleme ve değerlendirme yapıldığı takdirde piramitsel şekilde işlenen dolandırıcılık suçunu içeren nitelikli hal düzenlemesi yapılabileceği gibi bunun ayrı bir suç tipi olarak düzenlenebilmesi mümkündür.

TCK’deki düzenlemeler düşünüldüğünde piramit kurulurken failin interneti kullanması ile zenginlerin oturduğu bir apartmana yerleşerek komşularını kandırarak kendisine veya üçüncü kişiye fayda sağlaması açısından failin sağladığı fayda açısından fark bulunmayabilir. Fail bir internet sitesi kurup müdahale etmeyerek birkaç kişiyi dolandırabileceği gibi bir apartmana girerek sırayla tüm apartman sakinlerini de dolandırabilir.

Başka bir örnek üzerinden düşünülürse, failin bir internet sitesi kurduktan sonra sisteme çok az kişinin üye olması ile failin bir fakülteye giderek mevcut öğretim üyelerini piramitsel bir şekilde sistem kurmak suretiyle dolandırması mümkündür. Her iki örnekte de dolandırıcılık suçu işlenmiş olacaktır. İkinci örnekte sağlanan menfaat de zarar da çok daha ağır olacağı halde ilk örnekte suç nitelikli hal kapsamında değerlendirilmesine karşın ikinci örnekte suç nitelikli hal kapsamında değerlendirilmeyecektir.

Verilen örneklerde failin sağladığı menfaat, mağdurların uğradığı zarar, suçla korunan hukuki değerler birlikte düşünüldüğünde piramitsel şekilde işlenen dolandırıcılık suçunun sadece kanunda öngörülen diğer nitelikli hallerle birlikte gerçekleşmiş olması halinde nitelikli hal kapsamında sayılması toplumdaki adalet duygusunun ve mağdurların zararının tatmininde yetersiz kalabilecektir. Böyle bir durumda da suçun

⁴²⁶ **Hakeri**, s.166, CGK., 24.11.1998-6/280-359.

ayrı bir suç tipi olarak ya da diğer nitelikli hallerden ayrı bir nitelikli hal olarak sayılması gerekliliği açıktır.

TCK'ye, TCK'nin gerekçesine, yasa koyucunun suç ve ceza politikasına bakıldığında yasadaki tanıma uygun bir şekilde gerçekleşen her sonucun ayrı bir suç olarak değerlendirileceği, failin ortaya çıkan neticelerle birlikte sorumluluğunun doğacağı ve bununla birlikte de neticenin sayısına göre işlenen suç sayısının belirleneceği ve bağımsız cezalandırma yapılacağı söylenebilecektir⁴²⁷.

Failin farklı zamanlarda farklı kişilere karşı dolandırıcılık suçunu işlemesi halinde mağdur sayısınca suç oluşacağı ve her bir eylemden dolayı ayrı ayrı ceza tayini gerektiği kesindir⁴²⁸.

Kanun koyucu bununla birlikte istisnai hükümlere yer vererek bazı durumlarda birden fazla netice oluşsa da faile öngörülen şekilde arttırılmış ceza verileceğini düzenlemiştir. Kanunda zincirleme suç olarak düzenlenen bu kavrama göre, dolandırıcılık suçunun aynı suç işleme kararının icrası kapsamında aynı kişiye karşı değişik zamanlarda birden fazla kere işlenmesi halinde ceza belirlenirken tek bir ceza verilecek fakat ceza arttırılacaktır. Suçun birden fazla kişiye tek bir fiille işlenmesi halinde de zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi mümkündür⁴²⁹.

Piramitsel dolandırıcılık eylemlerinde de piramidi kuran kişi başlangıçta yaptığı tek bir fiille piramidi başlatmış ve daha sonra herhangi bir şekilde diğer mağdurlarla iletişime geçmemiş olabilir. Bu hallerde cezalandırmanın nasıl yapılması gerekliliği tartışmalıdır.

Kanunun lafzına bakıldığında fail, tek bir fiille, yani sistemi kurup işletmeye başlamakla, bu suçu işlemeye başlamış olsa da mağdurları farklı zamanlarda zarara uğratarak kendisine fayda sağladığından dolayı zincirleme suç hükümleri değil gerçek içtima kurallarının uygulanması gerekliliği ortaya çıkacaktır.

⁴²⁷ Koca/ Üzülmüş, s.449.

⁴²⁸ Parlar, s.27.

⁴²⁹ Taşdemir, s.65.

Failin tek bir hileli davranışı ile birden fazla kişinin zarara uğraması halinde TCK 43/2 gereği aynı neviden fikri içtima kuralları uygulanacaktır. Hileli davranışların belirsiz kişilere yöneltildiği durumlar da bu hale örnek verilebilir.⁴³⁰ Yargıtay konu ile ilgili kararında görüşünü “*Tek bir hareketle birden fazla kişinin aldatılarak zarara uğraması halinde Türk Ceza Kanunu’nun 43/2 maddesi gereğince faile tek bir ceza verilerek cezanın artırılması neticesinde...*”⁴³¹ şeklinde ifade etmiştir.

Doktrindeki bir diğer görüşe göre dolandırıcılık suçu hileli davranışın gerçekleşmesiyle değil haksız yararın temin edilmesiyle işlenecektir. Teoride, birden fazla mağdurun aynı anda tek bir hileli davranışa aldanarak fail ya da üçüncü bir kişinin yararına menfaat temin etmesi mümkün görülmesine karşın bu durumun fiilen gerçekleşmesi mümkün değildir. Mağdurların tek bir hileli davranışa maruz kalarak aldanmaları ve zarara uğrama anları birbirinden farklı olacağından dolayı kanunun m. 43/2 hükmü değil gerçek içtima kuralları uygulanmalıdır.

Çalışmamızda varmak istediğimiz sonuç da kanun koyucunun bu hususu zincirleme suç hükümlerinin uygulanmayacağı haller kapsamında değerlendirerek adalet duygusunun daha açık bir şekilde sağlamanın gerekliliğidir.

Unutmamak gerekir ki failleri suça iten en önemli sebeplerden birisi de verilen cezaların kimi durumlarda suçtan elden edilen faydaya göre çok düşük bir seviyede kalmasıdır.

Verilen cezanın suçtan elde edilen faydaya göre düşük olması faili cezasını çektikten sonra aynı suçu işlemeye tekrar yönlendirebilir. Ceza politikası açısından en önemli olan diğer sonuç ise ceza ile failin sağladığı fayda arasındaki orantısızlığı gören diğer insanların kolaylıkla bu suçu işlemeye yönelmesi neticesinde cezanın toplum açısından caydırıcılığını yitirecek olmasıdır.

⁴³⁰ Centel/ Zafer/ Çakmut, s.534.

⁴³¹ Y.11.CD E.2009/19809, K.2010/502K, T.04.02.2010. (www.kazanci.com.tr)

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 77. ve 80. maddelerine göre "*Piramit satış sistemlerini başlatan, düzenleyen veya toplantı, elektronik posta veya diğer birçok kimsenin de katılımını sağlamaya elverişli yöntemlerle yayan veya böyle bir sistemin diğer bir şekilde yayılmasını ticari amaçlarla destekleyenler...*" hakkında Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri uygulanacak olsa da Türk Ceza Kanunu'nda bu davranışların hangi suç tipini oluşturacağı hakkında bir düzenleme bulunmamaktadır.

Yer alan kanun boşluğunun fiilin dolandırıcılık, nitelikli dolandırıcılık ya da ayrı bir suç tipi kapsamına alınarak doldurulması halinde İkinci Bölüm'de yer alan fiillerin gerçekleştirilmesi durumunda suç basit dolandırıcılık olarak nitelendirilirse görevli mahkeme Asliye Ceza Mahkemesi olacakken, suç nitelikli dolandırıcılık olarak nitelendirilirse görevli mahkeme Ağır Ceza Mahkemesi olacaktır. Suç ayrı bir suç tipi olarak değerlendirilirse de kanun koyucunun öngördüğü cezaya göre görevli mahkeme belirlenecektir.

İşlenen suçun nitelikli dolandırıcılık ya da basit dolandırıcılık olup olmadığı hususunda inceleme yapılması gereken hallerde bu incelemeyi yapma görevi Ağır Ceza Mahkemelerinde olacaktır.

Yargıtay'a göre de nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturup oluşturmadığının tespiti alt dereceli Asliye Ceza Mahkemesince değil üst dereceli Ağır Ceza Mahkemesince yapılmalıdır⁴³².

Uzlaşma hükümleri açısından değerlendirme yapıldığında 157. maddede dolandırıcılık suçunun basit halinin uzlaşma kapsamında olmasına karşın 158. maddede düzenlenen nitelikli halinin uzlaştırma kapsamında olmadığı açıkça söylenebilecektir. Kanun koyucunun yaptığı bu düzenleme ve 6502 sayılı Kanunla yapılan atıf neticesinde piramitsel davranışların basit dolandırıcılık olarak nitelendirilmesi halinde fiil uzlaşma kapsamına alınabilecektir. Kanun koyucu ve günümüzde rastlanan diğer örneklerde piramitsel davranışlar 158.maddede belirtilen nitelikli hallerin bazılarıyla görülebildiği

⁴³² Y 11.C.D. E.2011/2696 K.2016/2499 T. 11.05.2011.

için böyle bir durumda suç uzlaştırma kapsamında sayılmayacaktır. Kanun koyucunun fiili, dolandırıcılık kapsamında ya da ayrı bir suç tipi olarak düzenlemesi halinde gerçek içtima kurallarının uygulanması istisnasının getirilmesi gibi bu konuda da bir istisna getirerek piramitsel davranışlarda hem şikayet şartını aramaması hem de uzlaştırma kapsamında değerlendirmemesi gerekmektedir. Dolandırıcılık suçunda korunan hukuki değer kişinin malvarlığı değeri gibi görünüyorsa da piramitsel davranışlar neticesinde korunan hukuki değer malvarlığı değeri ve irade serbestisiyle birlikte ülkedeki ekonomik güven ve kişilerin ticari hayatının devamıdır. Fiilin gerçekleşmesi halinde kamunun güveni ve ticari hayatın devamı da zarar göreceği için böyle bir durumda hem şikayet şartı aranmamalı hem de uzlaştırma hükümleri uygulanmamalıdır.

SONUÇ

Maddi ceza hukuku kuralları genel olarak toplumun iç ilişkilerini ve toplum düzeninin devamı için korunması gereken değerleri konu alan kurallardır. Bu kurallara aykırı davranılması halinde toplumdaki güven duygusu zayıflayacak, toplumdaki huzur bozulacak ve devamında toplumda karışıklık oluşacaktır. Ceza hukukunun işlevlerinden biri de toplumdaki bu karışıklığı engelleyip cezalandırma yoluna giderek toplum huzurunu sağlamak ve diğer insanların da suçtan uzak durması gerekliliğini caydırıcılık etkisiyle göstermektir.

Dolandırıcılık suçu, TCK'nin ikinci kısım onuncu bölümünde düzenlenmiştir. Bu suçun işlenmesi halinde failer ve diğer sorumlular hem toplum huzurunu ve güvenini bozdukları için hem de diğer kişilerin mal varlığına zarar verdikleri için cezalandırılmaktadır.

Tarihsel açıdan bakıldığında dolandırıcılık suçuna Roma Hukuku'ndaki gelişmelerden sonra Dünya hukuk tarihi içinde 1791 Fransız Ceza Kanunu'nda yer vermeye başladığı görülmektedir⁴³³. Türk hukuk tarihi içinde ise dolandırıcılık suçuna 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu'nda yer verilmiştir⁴³⁴.

TCK 157. maddesine göre dolandırıcılık suçunun basit şekli, kişinin hileli davranışlar neticesinde bir kimseyi aldatarak onun veya başkasının zararına olarak kendisine veya başkasına yarar sağlaması neticesinde gerçekleşecektir.

Suçun kanun sistematigi içindeki yeri gereği korunan asıl hukuki değer mağdurun malvarlığı değeri olduğu düşünülse de madde gerekçesine, yargı kararlarına ve doktrine bakıldığında aynı zamanda bireylerin irade serbestisinin de korunmak istendiği söylenebilir. Yine bunla birlikte nitelikli hollere bakıldığında ekonomik hayatın, basın yayının, kamu kurumlarına duyulan güvenin de korunmak istendiği söylenebilir.

Suçun maddi unsurunu oluşturan fail açısından değerlendirme yapıldığında kanun koyucu mağduru aldatan kişiyi fail olarak sorumlu tutuyor olsa da bu fiili gerçekleştiren kişi ile kendisine yarar sağlanan kişinin farklı olması halinde hileli davranışı

⁴³³ **Önok**, s.589.

⁴³⁴ **Mumcu, Ahmet**, Türk Hukuk Tarihi, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s.102

gerçekleştiren kişi de kendisine menfaat sağlanan kişiyle birlikte ceza hukuku açısından sorumlu tutulabilecektir.

Kanun koyucu sadece belli kişilerin suçun faili olabileceği nitelikli haller düzenlemiştir. Suçun ilgili nitelikli halinin işlenmesi halinde ise suç özgü suç niteliğinde olacaktır.

Kanun koyucunun ifadesinde, suçun mağduru malvarlığında azalma gerçekleşen kişidir. Teorik olarak malvarlığında azalma gerçekleşen kişinin mağdur olduğu ifade edilse de pratikte malvarlığında eksilme yaşayan kişi ile aldatılan kişinin farklı olması haline çokça rastlanılmaktadır. Bu gibi bir durumda hileye maruz kalan kişinin mağdur; malvarlığında eksilme yaşayan kişinin de suçtan zarar gören kişi olduğu söylenebilir.

Suçun mağduru sadece gerçek kişiler olabilmektedir. Bunun sebebi kanunda belirtilen “aldatılma” durumunun sadece ayırt etme gücüne sahip, düşünebilen ve bunun neticesinde malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunabilen gerçek kişiler⁴³⁵ açısından gerçekleşebilecek olmasıdır.

Bununla birlikte dolandırıcılık suçu ayırt etme gücüne sahip olmayan bir bireyin aldatılması neticesinde işlenebilecek bir suç değildir. Yargıtay’a göre aldatılan kişinin ayırt etme gücü bulunmadığından dolayı iradesi sakatlanmamış olacak ve bu durumda dolandırıcılık suçu değil hırsızlık suçu oluşacaktır.

Kişinin algılama yeteneğinin tamamen olmadığı hallerde hırsızlık suçu oluşacakken kişinin algılama yeteneğinin zayıf olması halinde ise dolandırıcılık suçu oluşmakla birlikte yasama organı bu durumu ayrıca cezayı artıran bir nitelikli hal olarak düzenlemiştir.

Suçun oluşması için suçun kanunda düzenlenmesi (tipiklik), maddi unsur, manevi unsur, hukuka aykırılık unsurları bir arada bulunmalıdır. Suç gerçekleşirken fail doğrudan kastla hareket ederek aldatıcı davranışlarla bir başkasını veya mağduru zarara uğrattırırken, kendisine veya başkasına yarar sağlamaktadır.

TCK’nin düzenlemelerine ve belirlenen suç ve ceza politikasına göre esas olan kast, istisna olan taksir halidir. Yasama organı, suçun taksirli şeklini düzenlemediğinden suç sadece kastla işlenebilen suçlardandır.

⁴³⁵ **Oğuzman, Kemal/ Seliçi, Özer/ Oktay, Saibe**, Kişiler Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2019, s.39.

Sırf hareket suçu olan bu suç gerçekleştirilirken başvuru hileli davranışlar failin zekasına göre somut olaylarda değişiklik gösteriyor olsa da neticede mağdurun gerçeklik algısı değiştirilerek zarara uğratılmaktadır.

Yargı kararlarına bakıldığında mağdurun gerçeklik algısı değiştirilirken başvuru hile unsurunun basit bir yalan değil belli bir yoğunlukta olan aldatıcı hareket olması gerekmektedir.

Suçun oluşumuna sebebiyet veren maddi menfaatin sağlanmasına yol açan hile icrai bir davranışla gerçekleştirilebileceği gibi madde gerekçesinde de belirtildiği üzere ihmali bir davranışla da gerçekleştirilebilir. Hilenin ihmali davranışla gerçekleşmesi için, aldatan kişinin hataya düşen diğer kişiyi bilgilendirme açısından bir yükümlülüğünün bulunması gerekmektedir.

Kanun koyucu failin kendisine veya bir başkasına yarar sağlaması neticesinde suçun oluştuğunu ifade etmektedir. Bu ifadeye göre yarar elde edilinceye kadar gerçekleştirilen eylemler, suçun teşebbüs aşamasındaki eylemler olarak nitelendirilecektir.

TCK'ye göre suçun yasal tanımındaki unsurları gerçekleştiren kişi fail olarak sorumlu olacaktır. Kanuni tanımdaki faydayı birlikte sağlayan kişiler icrai hareketleri birlikte sağlamaları halinde ve bu yönde bir iştirak iradeleri olması halinde müşterek fail olarak sorumlu olacaktır. Kanun koyucunun ceza sorumluluğunu genişleten diğer durumlara ilişkin düzenlemelerine göre de somut olaya göre kişi yardım eden veya azmettiren olarak da sorumlu olacaktır.

Kanun koyucu kanunda özel suç tiplerini düzenlerken dolandırıcılık suçu için hem cezayı artıran hem de azaltan nitelikli halleri de düzenlemiştir. Kanunun 158. maddesine göre; failin amacı, mağdurun durumu ya da suçta kullanılan araçlar göz önüne alınarak faile daha fazla ceza verilebilir. Kanun koyucu daha fazla ceza vereceği halleri düzenlerken ETCK'deki düzenlemelerden farklı düzenlemelere de yer vermiştir. Kanun koyucunun farklılığa gitmesindeki sebep gelişen ekonomik ve sosyal ilişkilerdir.

Kanun koyucu nitelikli halleri düzenlerken daha az cezayı gerektiren nitelikli halleri de düzenlemiştir. ETCK'nin 308.maddesine göre gerçekleşen ihkak-ı hak suçu; TCK'nin

159. maddesindeki düzenlemeye göre failin, hukuki olarak geçerli bir alacağını tahsil amacıyla dolandırıcılık suçunu işlemesi halinde daha az ceza almasına ilişkindir.

Kanunun “genel hükümler” başlığı altında düzenlenen hukuka uygunluk hallerinin birçoğu dolandırıcılık suçu açısından uygulanamıyor olsa da kanun koyucu dolandırıcılık suçu açısından suçun belli derecedeki akrabalar aleyhine işlenmesi halinde ilgilinin rızasını bir hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlemiştir.

Yine genel hükümler başlığı altındaki kusurluluğu etkileyen hallerden yaş küçüklüğü, akıl hastalığı gibi hallerde de failin sorumluluğu somut olaya göre incelenecektir.

Kanun koyucu, TCK'nin 168. maddesinde etkin pişmanlık hükümlerine yer vermiştir. İlgili maddeye göre dolandırıcılık suçu tamamlandıktan sonra ve kovuşturma başlamadan önce pişmanlık gösterilerek mağdurun zararının aynen geri verilmesi veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi halinde verilecek cezada üçte ikiye kadar indirim yapılacağını, bu pişmanlığın kovuşturma başladıktan sonra fakat hükümden önce gösterilmesi halinde verilecek cezada yarı oranına kadar indirim yapılacağını düzenlemiştir.

Kanunun genel hükümler başlığı altında düzenlenen teşebbüs ve iştirak hükümleri dolandırıcılık suçu açısından uygulanabilir hükümlerdir. Kişinin elverişli hareketlerle icraya başlaması fakat elinde olmayan sebeplerle suçu tamamlayamaması yahut neticenin gerçekleşmemesi halinde teşebbüsten dolayı sorumluluğu doğacaktır. Dolandırıcılık suçunda da failin kendisine veya üçüncü kişiye yönelik fayda sağlayamamış olması halinde suç teşebbüs halinde kalacaktır.

Suç, ceza usul hukuku açısından suç incelendiğinde öncelikle suçun şikayete tabi suçlardan olmadığı hususu düzenlenmiştir. Suç her ne kadar re'sen soruşturulabilen ve kovuşturulabilen suçlardan olsa da kanun koyucu kanunun 167. maddesinde öncelikle şahsi cezasızlık sebebi olması halinde failin cezalandırılmayacağını düzenlemekle birlikte, cezada indirim yapılmasını gerektiren sebeplerin bulunması durumunda ise fail şikayet neticesinde soruşturma ve kovuşturmaya tabi tutulduktan sonra cezalandırılabilir.

Suçun basit haline ilişkin yargılamayı yapma görevi Asliye Ceza Mahkemelerinde iken nitelikli dolandırıcılık suçunun işlenmesi halinde Ağır Ceza Mahkemeleri yargılamayı

yapmakla görevlidir. Çalışmanın araştırma konularından olan piramitsel dolandırıcılık suçunun işlenmesi halinde fail, başka herhangi bir nitelikli halin gerçekleşmemiş ise Asliye Ceza Mahkemelerinde yargılanacaktır. Toplumda yarattığı etkiyle derin izler bırakabilecek piramitsel dolandırıcılık suçunun nitelikli hal olarak düzenlenmesi gerekliliği de kanun koyucu tarafından kabul edildiği takdirde ise fail doğrudan Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanacaktır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre yetkili mahkeme suçun işlendiği yer mahkemesi olduğundan hareketle dolandırıcılık suçunda da neticenin gerçekleştiği yani faydanın sağlandığı yer mahkemesi yetkili mahkeme olacaktır.

Kanun koyucu basit dolandırıcılık suçu açısından bir ila beş yıl arasında hapis cezasını ve beş bin güne kadar adli para cezasını, nitelikli dolandırıcılık suçu açısından da üç yıldan on yıla kadar hapis cezasını ve beş bin güne kadar adli para cezasını öngörmüştür. Ceza tayin edilirken hakim 5237 sayılı TCK'nin 61. maddesi uyarınca cezayı belirleyecektir.

Değişen ve gelişen teknolojik imkanlar ve failin zekasıyla birlikte mağdurlar farklı şekillerde zarara uğratılmaktadır. Kanun koyucu her ne kadar değişen bu koşullara göre Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da düzenleme yapıyor olsa da TCK'de son yıllarda bu yönde bir düzenleme yapılmamıştır.

Piramitsel dolandırıcılık yöntemi ile fail, hem daha çok mağdura ulaşmakta hem de insanların birbirine duyduğu güveni çok daha sistematik bir şekilde suiistimal etmektedir.

Suçun piramitsel şekilde işlenmesi halinde, piramitsel bir hiyerarşik düzen kurulduktan sonra alt üyelerle birlikte piramit genişleyecektir. Bununla birlikte piramidi kuran fail daha sonra ceza hukuku anlamında eylemde bulunmasa dahi elde edilen faydalardan cezai olarak sorumlu olacaktır.

Kanun koyucunun düzenlerken boşluk bıraktığı ve boşluğu da kapatmadığı piramitsel dolandırıcılık ve Ponzi sistemleri kullanarak gerçekleştirilen dolandırıcılık fiilleri hem Anglosakson Hukuk'u içinde hem de Kıta Avrupası Hukuk'unda farklı şekillerde düzenlenmiştir. Belli bir süredir pratikte de çokça karşılaşılan bu dolandırıcılık türünün de nitelikli hal sayılmasının gerekliliği açıktır.

Suçun farklı şekillerde işlenebilmesine paralel olarak mağdurların yapıları da farklılık arz etmektedir. Mağdurlar, farklı sosyal çevrelerden ya da ekonomik olanağa sahip kişilerden olsa da faillerin kendilerine yönelttiği hileye ve yalana kanmaktadırlar.

Suçun farklı şekillerde işlenmesine karşın mağdurlar her zaman aynı bilinç seviyesine sahip olmadıklarından dolayı bu gelişmelere karşı halkı uyarma vazifesi savcılıklara, kolluk kuvvetlerine ve aslında en temelinde devlete düşmektedir. Her ne kadar son yıllarda kişinin, kendisini kamu görevlisi olarak tanıtarak işlenen dolandırıcılık suçlarına karşın Emniyet Genel Müdürlüğü kısa mesaj yoluyla vatandaşları uyarıyor olsa da diğer yöntemler vasıtasıyla vatandaşın bilinçsizliği kullanılarak fayda elde edilmektedir.

Piramitsel dolandırıcılık açısından düşünüldüğünde de savcılıkların, kolluk kuvvetlerinin ve MASAK'ın suç gerçekleşmeden önce sistemleri araştırmaları, gerekiyorsa vatandaş uyardıkları ya da tedbirler almaları gerekmektedir. Nitekim New York Eyalet Savcılığı'nın ve İllionis Eyalet Savcılığı'nın internet sitelerine bakıldığında vatandaş bu tür dolandırıcılıklardan korumak için önlem alındığı ve bu sistemler hakkında bilgi verildiği görülmektedir.

Sonuç olarak Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yapılan düzenleme gereği kendisine atıf yapılan Türk Ceza Kanunu'nda "*piramitsel satış*" kavramını içine alan bir düzenleme yapılması gerekliliği açıktır. Bu konuda bir kanun boşluğu bulunmaktadır ve bu boşluk kanun koyucu tarafından doldurulmalıdır. Bununla birlikte 6502 sayılı Kanun'da idari para cezalarına ilişkin normları düzenleyen kanun koyucunun, 80.maddede yer alan piramitsel davranışları neden sadece TCK'ye atıf yaparak bıraktığı ve başkaca bir düzenlemeye yer vermediği ise merak konusudur.

Kanun koyucu bu boşluğu doldurmak amacıyla piramitsel satış ve piramitsel dolandırıcılık fiillerini dolandırıcılık suçunun nitelikli hali olarak düzenleyebileceği gibi münhasır bir suç tipi olarak da düzenleyebilir. Tez çalışmamızda öne sürülen asıl fikir her ne kadar TCK 158'e ek bir düzenleme yapılarak "*Piramitsel Dolandırıcılık*" fiillerinin de nitelikli hal sayılması gerekliliği olsa da "*Piramitsel Satış Sistemleri Kurmak*" fiilinin münhasıran ayrı bir suç tipi olarak düzenleme yapılması fikrinin

temelinde kanun koyucunun TKHK’de sadece piramit satış sistemi kurmayı suç olarak düzenleyerek menfaat elde etme şartını aramamış olması yer almaktadır. Tüm bu önerilere ek olarak karşılaştırmalı hukukta örnek verilen diğer ülkelerde olduğu gibi TKHK’de değişiklik yapılmasının neticesinde fiilin yaptırımını Ticaret Kanunu ya da başkaca kanunlarda da düzenleyebilir.

TCK’de bu yönde bir düzenleme yapılsa bile somut olaya bakıldığında basit bir dolandırıcılık suçu ile piramitsel sistemler ya da Ponzi sistemlerinin kullanıldığı bir dolandırıcılık suçu ne failin sağladığı fayda bakımından ne mağdurun uğradığı zarar bakımından ne de toplumda kaybolan güven duygusu bakımından karşılaştırılabilir. Piramitsel dolandırıcılık suçuna ilişkin örneklerle bakıldığında bazı durumlarda mağdur sayısının bile tam tespit edilemediği açıkken failin elde ettiği haksız menfaatin hesaplanması da aynı yönde çok zordur.

Mağdur sayısının belirlenmesinin çok zor olabileceği ihtimali ile birlikte fail sistemi kurmaktan başka hiçbir eylemde bulunmadan dahi binlerce mağdurdan menfaat temin etmiş olabilecektir.

Türk Ceza Kanunu ve son yıllarda gerçekleşen olaylar düşünüldüğünde öncelikle piramitsel sistemler kullanılarak gerçekleştirilen “*Piramitsel Dolandırıcılık*” fiilinin nitelikli hal sayılmasının gerekliliği aksi söylenemez bir gerçektir. Nitekim çalışmada da ileri sürülen ve desteklenen asıl görüş de budur. Kanun koyucunun da hiç gecikmeden bu yönde bir düzenleme yapması gerekmektedir. Bununla birlikte yine kanun koyucu uygulamada ikiliğin önüne geçmek ve faillere hak ettikleri cezanın verilmesini sağlamak için gerekli düzenlemeyi de yapmalıdır. Düzenleme yapılırken faile verilecek cezanın diğer insanlar için caydırıcı olması gerekliliği ve kendisi için de ihlal ettiği hukuki değerlerin karşılığı olması gerekliliği unutulmalıdır. Buna paralel olarak toplumda bozulan adalet duygusunu korumak ve mağdur sayısınınca ihlal edilmiş olan malvarlığı değerleri için zincirleme suç hükümlerine istisna getirilerek bu şekilde işlenen dolandırıcılık suçlarında zincirleme suç hükümleri uygulanmaksızın mağdur sayısı kadar suç oluşacağı ve buna göre cezaya hükmedilmesi gerekliliği düzenlenerek gerçek içtima kuralları uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, Esra Hondu. (2010). *5237 sayılı TCK Kapsamında Dolandırıcılık Suçu*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alacakaptan, U. (1975). *Suçun Unsurları*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Arslan, Ç. & Azizağaoğlu, B. (2004). *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Artuç, M. (2018). *Malvarlığına Karşı Suçlar*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Artuk, M. E., & Gökçen, A., & Yenidünya, C. (2014). *Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler*, Ankara: Adalet Yayınevi
- Atalan, M. (2015). *Dolandırıcılık, Güveni Kötüye Kullanma ve Shtecilik Suçları Şerhi*. Ankara: Adalet Yayınevi
- Ayiter, N. (1968). *Mamelek Kavramı Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Başbüyük, İ. (2010). *Hırsızlık ve Dolandırıcılık Suçlarının Bilişim Sistemlerinin Araç Olarak Kullanılması Suretiyle İşlenmesi*. Ceza Hukuku Dergisi.
- Başbüyük, İ. (2019). *Dolandırıcılık Suçunda Hile Unsuru. Dolandırıcılık Suçunda Hile Unsuru*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Bilen, M. (2012). *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.
- Centel, N. & Zafer, H. & Çakmut, Ö. (2017). *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Centel, N. & Zafer, H. & Çakmut, Ö. (2011). *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Değirmenci, O. (2014). *Ceza Hukukunda Yanılma Kavramı ve Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Yanılma*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi.
- Demirbaş, T. (2019). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Dönmezer, S. (2001). *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*. İstanbul: Beta Yayınları
- Dönmezer, S. (2019). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*. İstanbul: Der Yayınları
- Dursun, H. (2016). *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçu*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Dursun, S. (2006). *Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayınevi

- Ekinci, M. & Esen, S. (2005). *Hırsızlık, Yağma, Güveni Kötüye Kullanma, Dolandırıcılık, Hileli ve Taksirli İflas, Karşılıksız Yararlanma, Belgelerde Sahtecilik ve Bilişim Alanında Suçlar*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ergün, İ.(2008). *Siber Suçların Cezalandırılması ve Türkiye’de Durum*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Frankel, T.(2012). *The Ponzi Scheme Puzzle, New York, Oxford University Press*.
- Hacıfazlıoğlu, A. (2013). *Teori ve Uygulamada Suça Teşebbüs*. Ankara: Bilge Yayınevi.
- Hafizoğulları, Z. & Özen, M. (2010). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar*. Ankara: USA Yayıncılık
- Gören, S. (2012). *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Gözler, K.(2013). *İdare Hukuku Dersleri*. Bursa: Ekin Yayınevi
- Günay, E. (2014). *Dolandırıcılık ve Belgede Sahtecilik Davalarında Yargılama Süreci*. Ankara: Seçkin Yayınevi
- Günay, E. (2006). *Öğretide ve Uygulamada Yeni Türk Ceza Kanunundaki Etkin Pişmanlık ve Gönüllü Vazgeçme*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Gündel, A. (2005). *765 ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Hırsızlık ve Dolandırıcılık Suçları*. Ankara: Seçkin Yayınevi
- Hakeri, H.(2003). *Ceza Hukukunda İhmal Kavramı ve İhmalî Suçların Çeşitleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Hakeri, H. (2016). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Astana Yayınları.
- Hakeri, H. (2001). *Zincirleme Piramitsel Oyunlar Düzenleme Suçu*. Yargıtay Dergisi. Ocak
- İçel, K. & Sokullu Akıncı, F. & Özgenç, İ. & Sözüer, A.& Mahmutoğlu, F.S.& Ünver, Y. (2004). *Suç Teorisi*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- İçel, K. (2016). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Keskin, S. (2018). *İnsanların Dolandırıcılara Kanma Nedenlerinin Analizi, Çiftlik Bank Örneği*, Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Ketizmen, M. (2006). *Türk Ceza Hukukunda Bilişim Suçları*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Kılıçoğlu, A. (2013). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitabevi.

- Koca, M. & Üzülmez, İ. (2016). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Koca, M. & Üzülmez, İ. (2013). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kunter, N. (1955). *Suçun Maddi Unsurları Nazariyezi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Mahmutoğlu, F.(2003). *Kredi Hukukundan Kaynaklanan Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Malkoç, İ.(1986). *Uygulamada Belgelerde Sahtecilik Suçları ve Mala Karşı Suçlar*. Ankara: Adil Yayınevi.
- Maviş, G.(2016). *Dolandırıcılık Suçunun Hile Unsuruna İlişkin Sorunlar*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi s.597.
- Meran, N. (2008). *Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Shtecilik, Malvarlığı ve Bilişim Suçları*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Mumcu, A. (2019). *Türk Hukuk Tarihi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Oğuzman, K& Seliçi, Ö.& Oktay, S. (2019), *Kişiler Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Önder, A. (1994). *Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Önok, M.(2008). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özbek, V.(2008). *Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özbek, V. & Kanbur, M. & Doğan, K. & Bacaksız, P. & Tepe, İ. (2013). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özcan, N.(2012). *Dolandırıcılık Suçu*. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Özgenç, İ. (2011). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özgenç, İ. (2012). *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özgenç, İ. (2012). *Suç Örgütleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Öztürk, B.& Erdem, M.E. (2007). *Ceza Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Parlar, A. (2015). *Türk Ceza Hukukunda Dolandırıcılık Suçları*. Ankara: Bilge Yayınevi
- Selçuk, S. (1982). *Dolandırıcılık*. İstanbul: Yasa Yayınları.
- Soyaslan, D. (2005). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Soyaslan, D. (2006). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınevi.

- Şirin, O.& Aşaner, H.& Güven, Ö.& Yalvaç, G.& Özdemir, M.& Erel, K. (2008). *Yargıtay Ceza Genel Kurul Kararları*, Ankara.
- Şeyhanlıoğlu, M.(2010). *Hırsızlık Suçu*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Taşdemir, K. (2009). *Bilişim, Banka veya Kredi Kartlarının Kötüye Kullanılması ve Dolandırıcılık Suçları*.
- Tezcan, D. (2016). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Toroslu, N. (2013). *Ceza Hukuku Özel Kısım*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Toroslu, N. (2017). *Ceza Hukuku Genel Kısım*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Tümerkan, S.(1987). *Dolandırıcılık Suçu*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.
- Umur, Z. (1932). *Roma Hukuku Lügati*. Ankara.
- Üzülmez, İ.(2007). *Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Hürriyete Karşı Suçlar Sistemi Çerçevesinde Tehdit, Şantaj ve Cebir Kullanma Suçları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Yaşar, O. & Gökcan, H. & Artuç, M. (2014). *Yorumlu, Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yavuz, H.(2006). *Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Basit Dolandırıcılık Suçu*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yenisey, F. (2015). *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch*. İstanbul : Beta Yayınevi.
- Yılmaz, E. (2016). *Hukuk Sözlüğü*, Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Yurtcan, E. (2015). *Malvarlığına Karşı Suçlar*. Ankara: Adalet Yayınevi.

YARARLANILAN İNTERNET SİTELERİ

www.ag.ny.gov
www.ceza-bb.adalet.gov.tr
dergiler.ankara.edu.tr
www.dergipark.gov.tr
www.hurriyet.com.tr
www.jurix.com.tr
www.illinoisattorneygeneral.gov
www.islamansiklopedisi.org.tr
www.kararara.com
www.kazanci.com.tr
www.mevzuat.gov.tr
www.sozluk.gov.tr
www.sso.agc.gov.sg
www.tdk.gov.tr
www.yargitay.gov.tr
www.youtube.com